

A P O S T R O F

• Cella și Norman Manea în Central Park, New York, decembrie 2006. Foto: M. P.

Norman Manea din nou în România

NORMAN MANEA, cel mai tradus autor de limbă română, laureat al unor mari premii internaționale („MacArthur“ – „Nobelul american“ –, Premiul internațional de literatură „Nonino“, Premiul „Médicis Étranger“), revine în România în aprilie 2008. După plecarea sa din țară, în 1986, aceasta este a doua vizită a scriitorului (precedenta a avut loc în primăvara anului 1997).

Scriitorului i se va conferi titlul de doctor honoris causa de către două instituții prestigioase de învățământ superior: Universitatea din București și Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca. Totodată, se va lansa noua serie de autor „Norman Manea“ (Editura Polirom); autorul va susține conferințe și va avea întâlniri cu cititorii, va participa la o masă rotundă alături de Orhan Pamuk și Antonio Tabucchi, va vizita Bucovina natală și Maramureșul – subiect al unui film și album documentar.

Programul lui Norman Manea în România cuprinde:

- Dezbateri publice sub egida revistei *Observator cultural* – „Norman Manea și cititorii săi“ – pe 14 aprilie. Evenimentul este moderat de criticul literar Carmen Mușat, redactor-șef al revistei *Observator cultural*;
- Lansarea seriei de autor „Norman Manea“ (Editura Polirom), pe 15 aprilie, la sediul Institutului Cultural Român;

- Masă rotundă găzduită de Grupul pentru Dialog Social pe tema „Exilul – o traumă privilegiată“, pe 17 aprilie, moderată de scriitoarea Gabriela Adameșteanu și Stelian Tănase;
- Ceremonie de acordare a titlului de doctor honoris causa al Universității „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca, pe 21 aprilie;
- Ceremonie de acordare a titlului de doctor honoris causa al Universității București, pe 24 aprilie, și conferință susținută la Facultatea de Litere;
- Masă rotundă la Universitatea din București – Norman Manea, Orhan Pamuk și Antonio Tabucchi, pe 25 aprilie;
- Întâlnire la Sibiu, pe 30 aprilie – Norman Manea și Antonio Tabucchi.

Organizatori: Universitatea București, Universitatea „Babeș-Bolyai“ din Cluj-Napoca, Editura Polirom, *Observator cultural*, *Suplimentul de cultură*, revista *Apostrof*

Partener: Institutul Cultural Român

Parteneri media: *Cotidianul*, *Revista 22*, *Bucureștii cultural*, NCN TV Cluj-Napoca.

Cum puteți ajuta revista *Apostrof*, fără să scoateți un ban din buzunar

Stimați cititori și colaboratori,

LEGISLAȚIA DIN România vă permite în acest moment să sprijiniți o instituție de cultură, fără să scoateți un ban din buzunar.

În conformitate cu legislația actuală, contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând 2% din impozitul pe venitul net anual impozabil, pentru unitățile nonprofit, ce funcționează în condițiile legii cu privire la asociații și fundații.

Calcularea, reținerea și virarea sumei de 2% din impozitul pe venitul net anual, obținut din salarii, onorarii, chirii, dividende etc., revin organului fiscal competent.

Toate persoanele fizice și juridice din România pot da 2% din impozitul pe care l-au plătit statului în cursul anului 2007 unor fundații sau asociații, pe care doresc să le sprijine material.

Ce aveți de făcut în mod concret: trebuie să completați și să depuneți la organul în a cărui rază teritorială se află domiciliul Dvs. formularul 230 „Cerere privind destinația sumei reprezentând pînă la 2% din impozitul anual“, cod 14.13.04.13.

Acest formular se completează de către persoanele fizice care au realizat, în anul 2007, venituri și care solicită virarea unei

sume de pînă la 2% din impozitul anual, conform art. 57, alin. 4 și art. 84, alin. 2, 3 și 4 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare pentru sponsorizarea entităților nonprofit care se înființează și funcționează potrivit legii.

Contribuabilii care își exprimă această opțiune pot solicita direcționarea acestor sume către o singură entitate nonprofit.

Formularul se completează de către contribuabilii, înscriind datele prevăzute de formular.

Termen de depunere: anual, pînă la data de 15 mai a anului următor celui de realizare a venitului.

Formularul se completează în două exemplare: originalul se depune la organul fiscal în a cărui rază teritorială se află domiciliul fiscal al contribuabilului; copia se păstrează de către contribuabil.

Formularul se depune direct la registratura organului fiscal sau la oficiul poștal, prin scrisoare recomandată.

Formularul se pune gratuit la dispoziția contribuabilului, la solicitarea acestuia. Acest formular trebuie să conțină:

- a) Datele de identificare a contribuabilului: numele, adresa și codul numeric personal.

- b) Destinația sumei de 2% din impozitul anual pentru sponsorizarea entității nonprofit.

- c) Suma. În situația în care contribuabilul nu cunoaște suma care poate fi virată, nu va completa rubrica „Suma“, caz în care organul fiscal va calcula și va vira suma admisă, conform legii.

- d) Denumirea entității nonprofit.

- e) Codul de identificare fiscală al entității nonprofit.

- f) Contul bancar (IBAN) al entității nonprofit.

- g) Documentele anexate – se înscrie numărul de fișe fiscale anexate la cerere.

Noi sperăm că veți alege Fundația Culturală *Apostrof*!

Coordonatele noastre sînt:

FUNDAȚIA CULTURALĂ APOSTROF

COD FISCAL 4868907

CONT BANCAR (IBAN)

RO68BRDE130SV07853701300

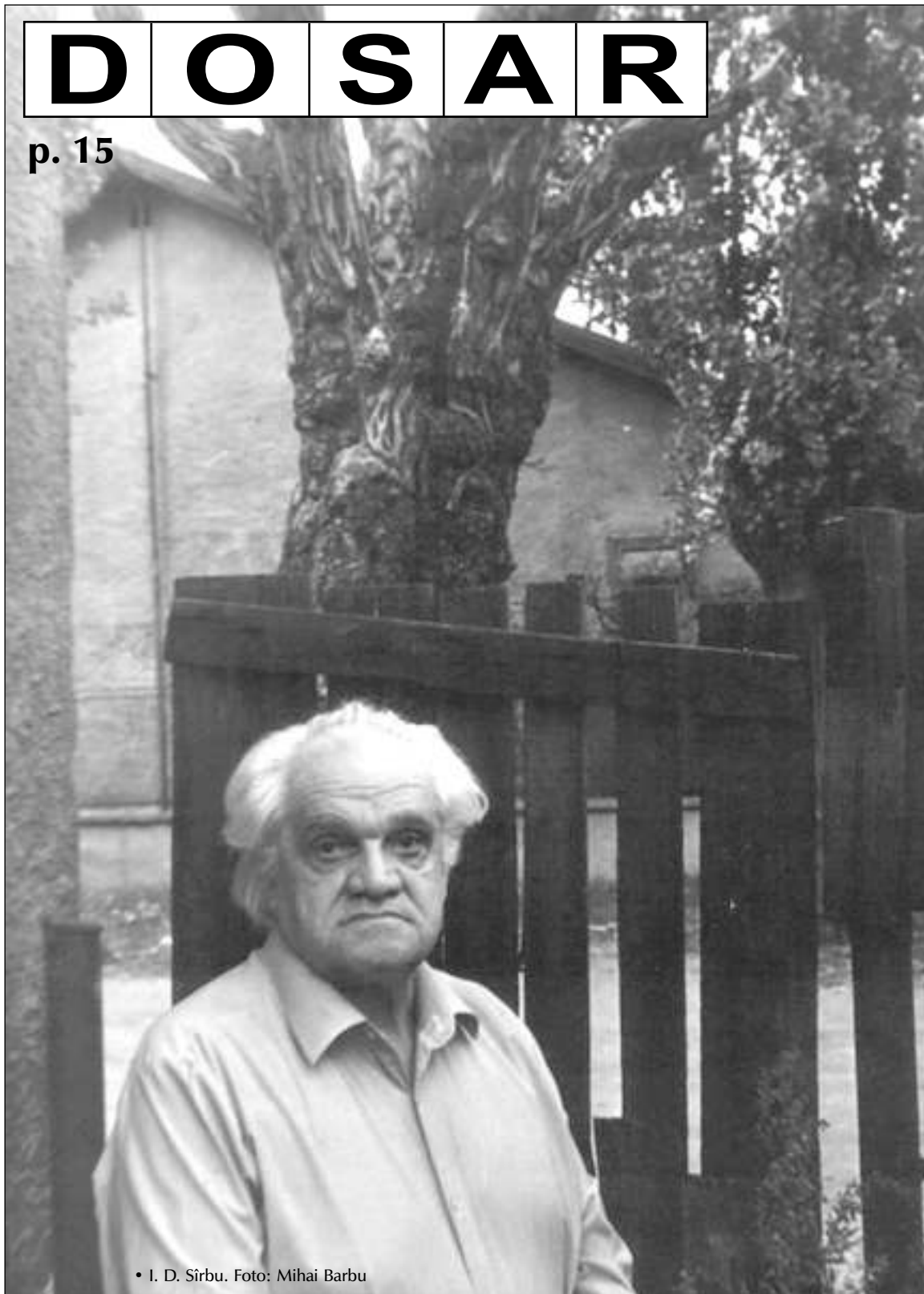
deschis la Banca Română

pentru Dezvoltare

(BRD) CLUJ

D O S A R

p. 15

• I. D. Sîrbu. Foto: Mihai Barbu

I. D. Sîrbu

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF			
Norman Manea – din nou în România			2
• ANCHETA APOSTROF			
Politicul	Ana Blandiana, Liviu Antonesei, Ștefan Borbély, Carmen Firan, Michael Finkenthal, Bogdan Ghiu, Angela Martin, Ion Vianu		4
(anchetă realizată de Ovidiu Pecican)			
• POEME			
	Ioan Mușlea		11
• CRONICA LITERARĂ			
Arta seducției sau despre vorbirile împreună	Irina Petraș		12
Principiul bulionului	Ștefan Borbély		13
• CU OCHIUL LIBER			
De la Leon la Volovici	Gelu Ionescu		14
Un drum prin melancolie	Ovidiu Pecican		22
O carte despre Don Juan	Mihaela Ursa		23
„Măi, tovarășe, dacă ești poet, ai puțin respect pentru cei care scrii”	Doru Pop		24
Ritualul confesiunii CNSAS și Curtea Constituțională		Iulian Boldea Damian Hurezeanu	26 27
• DOSAR: I. D. SÎRBU			
Alte scrisori către bunul Dumnezeu		Mihai Barbu	15
• PROZĂ			
Perechea		Liviu Bleoca	21
• REVISTA REVISTELOR			
		G. S.	25
• AVANGARDA RUSĂ			
*** (traducere și antologie realizată de Leo Butnaru)		Aleksei Krucionâh	25
• ARHIVA „A”			
Epistolar Ion Zamfirescu (I)		Valentin Chifor	28
• VESTIAR			
Ședințele Comitetului Director și Consiliului USR			30
Lucrările Comisiei de validare a USR			30
• IN MEMORIAM			
Ondrej Štefanko			30

Politicul

1. Vă interesează fenomenul politic? În ce formă? Cît? De ce? Cum?
2. Ce rol credeți că are dimensiunea politicului în vertebrarea unei culturi personale, comunitare, civice, planetare?
3. Care este, după dvs., cel mai mare politician din istorie? Ce ideal întrupează el?
4. Care este cea mai importantă transformare de așteptat de la politică? Ce valori pot fi cel mai bine afirmate și susținute prin politică și care sunt cele mai mari dezastre pe care le poate întrona politicul?

Ana Blandiana

ANA BLANDIANA

Mai mult o idee decât un personaj

1. Mă interesează în măsura în care este confruntare de idei și de doctrine, nu de persoane și de interese. Deci, în ceea ce privește viața politică din România ultimilor ani, răspunsul ar fi mai degrabă negativ. M-a interesat însă în cel mai înalt grad, la începutul anilor '90, atunci când încleștarea dintre vechile structuri ale societății de tip totalitar și cursul eliberat al istoriei a dat naștere unor situații atingând adesea cote de-a dreptul existențiale.

Ceea ce mă interesează acum nu este lupta, mai mult sau mai puțin democratică, dintre partidele care, de altfel, nu se deosebesc în mod esențial între ele, ci manipularea ideilor democratice cu mijloacele și de către exponenții fostei poliții politice, reciclată în structuri ale statului de drept și în forțe economice de tip capitalist. De altfel, aceasta este și esența vieții publice în mijlocul căreia trăim și care – dacă nu e privită prin această grilă – nici nu poate fi înțeleasă. Tot ce pare absurd, inexplicabil, aberant în societatea românească poate fi descifrat prin persistența acestui mecanism. Perimetrul funcționării lui este un fel de sfânta sfințelor care nu acceptă nici să fie atins, nici să fie pus în discuție. Atât nesfârșitele scandaluri din jurul CNSAS, cât și incapacitatea justiției de a se organiza și de a funcționa se explică prin nevoia de a fi protejat acest sâmbure al dictaturii, el perpetuându-se împachetat în formele democratice care îl ascund în loc să-l elimine. Corupția, contraselecția, orgoliile, neprofesionalismul nu sunt decât mijloace de travestire a acestei forțe care folosește defectele și viciile naturii umane, așa cum pe vremuri folosea în aparatul represiv copii din orfelinate, exploatându-le politic nefericirea și resentimentele.

2. Cred că interesul pentru înțelegerea fenomenului politic nu trebuie să lipsească din formația culturală a unui intelectual, așa

Ana Blandiana

cum nu trebuie să lipsească interesul pentru dimensiunea religioasă, de exemplu. Dar așa cum nevoia de transcendent nu presupune neapărat intrarea în mănăstire, nevoia de a înțelege politicul nu presupune înregimentarea politică. Politicul văzut ca interes pentru treburile cetății (și egal, în acest sens, nu numai etimologic, cu civicul) este o dimensiune strict necesară a intelectualului (să nu uităm că însuși termenul de intelectual datează de la Afacerea Dreyfus), cel care, tocmai pentru că înțelege mai mult decât alții, este mai responsabil pentru ceea ce a înțeles.

Am fost întotdeauna convinsă că locul intelectualului este într-o societate civilă capabilă să influențeze și să corecteze prin dezbateri de idei traiectoriile jocului politic. De altfel, solidarizarea celor ce gândesc funcționând ca instrument de influențare a vieții publice este tot ce s-a inventat de la Grecia antică încôace în politică. Cred însă că această funcționare trebuie să se ferească de partizanat, pentru simplul motiv că, prin însăși perenitatea operei sale, intelectualul plătește în timp pentru greșelile omu-

lui politic sprijinit. E adevărat însă că această implicare nepartizană este mult mai ușor de teoretizat decât de practicat, de cele mai multe ori, într-o asemenea situație, intelectualul, care are idei, devenind victima politicianului, care are interese.

3. Aș prefera să înlocuiesc întrebarea dvs. mondializantă cu una limitată la aria istoriei noastre. Și sper să nu vă șochez prea tare mărturisindu-vă că sunt ani de zile de când sunt convinsă că omul politic cel mai profund în înțelegerea și folosirea mecanismelor psihologice ale poporului său, și chiar în înțelegerea și folosirea mecanismelor istoriei, este Horia, Nicola Ursu din Albac. Este vorba despre acel țaran din Munții Apuseni care, conștient că aparține unui popor prea blând și prea resemnat pentru a se răscula, a inventat ordinul și chemarea împăratului la răscoală, mai mult, a mers până la a amenința cu arderea satele care nu se vor răscula. Acel țaran a gândit și a condus totul, fără a fi prezent fizic nici la adunarea de la Mesteacă, nici la ultimatumul de la Deva. A știut să fie mai mult o idee decât un personaj, nu mai tangibil și nu mai concret decât suveranul din Viena și înțelegând că, în felul acesta, flacăra care se întindea pe cuprinsul întregii Transilvanii în numele lui și din ordinul împăratului își va trage forța tocmai din înaltul ei grad de abstractizare. Fizic, el a fost prezent doar în carcerile cetății Alba Iulia și pe platforma de execuție, după un proces ale cărui protocoale și interogatorii s-au păstrat, la fel de incredibile, ca și cele ale procesului Ioanei d'Arc. Mă întreb câți dintre românii de azi le-au citit și câți știu că imediat după execuție, difuzat pe medalii cu inscripția „Horia rex Daciae”, chipul lui a ajuns în Luxemburg și în Toscana și că, în timp ce numele lui era colportat de cancelariile spaniole și otomane, teatrele din Cehia și Germania îi reprezentau tragedia, zările din Italia, Franța și Austria îl travesteau în zvonuri și povești incredibile, iar doamnele de la Paris și Bruxelles purtau pălării „à la Horia”.

4. Felul în care politicienii tineri arată cel puțin la fel de rău ca și cei bătrâni mă face

să nu aștept de la politica autohtonă decât transformările pe care încet-încet le va impune integrarea euroatlantică. N-aș vrea ca din asta să se deducă o admirație mai mare decât am pentru politica de tip occidental. Ceea ce ne aduce aceasta însă nu este numai grila unor principii decantate în secole de filosofie politică, ci și practica aplicării lor de-a lungul unor decenii care le-au verificat. Din păcate, la noi ca și în restul lumii, pare să fi dispărut posibilitatea intrării în politică a unor mari personalități (asemenea celor apărute în Europa distrusă de după război, de exemplu). Și asta pentru că, în percepția publică, politica însăși a devenit ceva tot mai demn de dispreț (*et pour cause!*), încât spre ea se îndreaptă nu vârful generațiilor, ci rebuturile lor. Un tânăr care este atras de medicină se face doctor, sau dacă este atras de informatică se specializează în acest domeniu, sau dacă are talent artistic se face scriitor sau pictor sau muzician, iar dacă nu are niciun talent se face politician și îi conduce pe ceilalți. Cât privește dezastrele de care politica este în stare, secolul 20 ne stă la dispoziție cu nebuniile sale la fel de intense, plasate la cele două extremități ale spectrului. Ceea ce nu trebuie uitat este că de fiecare dată dezastrul a fost înfăptuit prin manipularea maselor.

Liviu Antonesei

trînd în opoziția civică, fiind printre fondatorii Alianței Civice. De ce? Pentru că îmi era teamă nu atît de o reîntoarcere în trecut, cît de o nepermisă stagnare – și s-a văzut, apoi, că spaima mea nu era nemotivată! Cînd a apărut PAC-ul, am votat pentru înființare, dar n-am intrat în partid, voiam să rămîn în teritoriul civic, în care mă simțeam mai bine. N-a fost însă să fie! Dl Manolescu s-a ținut de capul meu pînă m-a băgat în partid, în primăvara anului 1993, iar acolo am ars etapele – liderul organizației județene, membru al conducerii naționale, pentru că mă treziiu prim-secretar de tip nou după alegerile locale din 1996! Pe 1 decembrie 1998, am demisionat din toate funcțiile politice și administrative, m-am retras și din PNL, unde ajunsese prin fuziune PAC-ul. Mă lămurisem – „ai noștri“, cei din fosta opoziție democratică, erau la fel de proști, adesea și la fel de ticăloși ca și „ai lor“! Deși am plecat cu un diabet din politică, nu regret experiența – am avut o poziție de vizibilitate extraordinară –, practic, de la ultimul secretar de primărie de comună pînă la ultimii trei președinți ai României, am cunoscut cam toată floarea politichiei aborigene. Pe de altă parte, experiența, mai ales cea a exercitării puterii, m-a vindecat de manieism. Pînă atunci, credeam că cei „buni“ sînt într-o parte, în partea noastră, desigur!, iar proștii și ticăloșii sînt în tabăra cealaltă. După aceea, am știu că „bunii“ sînt extrem de puțini – și tot mai mult pe cale de dispariție! –, pe cînd „răii“ sînt legiune și se află peste tot! Dacă trec peste cele cîteva luni în care am crezut că URR poate fi o speranță politică, candidînd și la Primăria Iași pentru a sprijini formațiunea, pot spune că, după 1 decembrie 1998, politica efectivă nu m-a mai interesat. Pînă la referendumul din mai 2007, m-a mai interesat politica și în calitate de votant. Acum, nu mă mai interesează decît în calitate de spectator și comentator, pentru că nu mai am de gînd să cauționez această tagmă sinistă participînd la vot. Nu atît în calitate de comentator politic, pentru că nu cred că putem numi chiar politică chestia asta de la noi, căreia îi spunem destul de nepotrivit așa. Sînt spectator la un spectacol de prost gust, un spectacol kitsch și, prin urmare, mă strădui să fac o critică, pe cît posibil nepasională, a kitschului. Cum bravii noștri politrucii sînt toată

ziua la televizor, trecînd în mare grabă de la o televiziune la alta, eu aș propune chiar renunțarea la alegeri, urmînd ca protagoniștii să fie selectați în funcție de audiomet. Și cum își petrec mai multă vreme acolo decît pentru rezolvarea treburilor publice, poate ar fi bine să nu-i mai plătim din impozitele noastre, ci să-i plătească televiziunile din încasările lor. Deci, cam în aceste moduri m-a interesat, mă interesează și mă va interesa politica!

2. Politica, chiar și acest simulacru de politică de la noi, este inevitabilă în construcția persoanei și a comunităților, de orice dimensiune ar fi acestea. Însuși Aristotel constata că omul e (și) un „animal politic“, chiar dacă uneori primul cuvînt pare mai important decît cel de-al doilea! În fond, de problemele noastre personale ne ocupăm noi înșine și delegăm celelalte probleme către politicieni. În momentul votului, încheiem cu ei un contract. E bine să știm lucrul acesta! Dacă nu-l respectă, nu-i mai alegem, căutăm alții. Există, din păcate, și situații dramatice, cum e la noi acum, cînd nu prea mai ai de unde alege! I-am încercat pe toți, alții mai buni nu se întrevăd. De aceea, eu am decis să nu mai votez, să intru în „grevă electorală“, care e cu totul altceva decît simplul absentism. Desigur, nu îndemn pe nimeni să facă același lucru. Ceilalți pot merge, cum am mers și eu vreo zece ani, pe strategia alegerii „răului cel mai mic“. Mie „răul cel mai mic“ mi se pare, acum, foarte mare, dar nu e obligatoriu să li se pară tuturor la fel. Și cum, aleși ori ba, unii tot se vor afla la putere, poate e mai bine să fie vorba de aleși – măcar ne păstrăm iluzia importanței noastre o dată la patru ani! Politica e ceva foarte interesant – pe de o parte, este probabil cea mai superficială dimensiune a ființei umane, pe de alta, o mulțime din „lucrurile cu adevărat importante“ sînt determinate, provocate de politică, de pînd de politică, de calitatea acesteia!

3. Sigur, de la Alexandru Macedon și Cezar la Napoleon și Churchill sau cuplul De Gaulle – Adenauer, autorii reconcilierii istorice franco-germane, aș putea face o lungă listă de oameni politici remarcabili, însă aș miza totuși pe Mahatma Gandhi. De ce? Pentru că acest oriental de solidă formație occidentală a izbutit ceea ce părea imposibil – cîștigarea libertății pentru comunitatea sa prin mijloace exclusiv nonviolente, aproape pasive. El este autorul celei mai strălucite victorii a „majorității tăcute“.

4. În general, de la politică oamenii așteaptă totul – și eu am făcut această greșală un număr de ani. Acum însă, nu mai aștept nimic. E foarte bine așa, am șanse să am și surprize plăcute! Lăsînd puțin gluma la o parte, de la politică poate fi așteptat un singur lucru – să nu ucidă viața, să amenajeze corect terenul pe care trebuie să se joace corect toate jocurile. În rest, ne descurcăm și singuri. Dacă aș fi libertarian – și, poate, iarăși, sînt, fără să-mi dau seama, ca Monsieur Jourdain! –, aș spune că o politică e cu atît mai bună cu cît se amestecă mai puțin în mersul lucrurilor, chiar cu cît este mai puțin vizibilă! Cea mai eficientă politică, politica cea mai umană, cred, ar fi cea complet invizibilă!

LIVIU ANTONESCI

Cea mai bună politică e cea complet invizibilă

1. Ca om care a făcut politică, mai întii, vreo zece ani, în ilegalitate (o bucată de vreme oarecum ca Monsieur Jourdain, fără să-și dea seama că face așa ceva!), o lună în „puterea revoluționară provizorie“, apoi vreo șase în opoziție, pentru a ajunge să exercite aproape trei ani și puterea obținută prin alegeri libere, de bună seamă că am rămas și după aceea interesat de politică. Formele le-am cam spus, durata totală se poate deduce! De ce mă interesează? În ce privește politica propriu-zisă, în cele trei forme amintite, nici măcar eu nu știu prea bine de ce! În „ilegalitate“, m-am trezit că fac un fel de politică plecînd de la un non-conformism structural, care se manifesta mai mult ca un neastîmpăr în toate cele și o dorință irepresibilă de a mă comporta normal într-o lume nu excesiv de normală. Și așa am ajuns în conflict cu regimul de atunci, un conflict care s-a escaladat după prima anchetă la care am fost supus, s-a escaladat pe măsură ce situația se degrada tot mai mult, dar și datorită firii mele reactive – „dacă tot vă ocupați de mine, măcar să aveți motive!“ După „triumful Revoluției“ – ori ce va fi fost! –, m-am trezit cooptat, telefonic, în puterea provizorie de către dnii Hăulică și Caramitru, care aveau „mandat“ de la dl Iliescu și care mi-au amintit că publicasem în *Dialog* un text despre prostie, spunînd că „despre asta este vorba, despre obstacularea prostiei!“ Normal că m-am simțit flatat să fiu chemat să dau piept cu prostia, doar că după o lună, cînd FSN a anunțat participarea la alegeri – devenind organizator, arbitru și competitor *même temps!* –, mi-am dat seama că eu fusesem un prost, cînd am crezut că „emanații“ erau de bună-credință, așa că am demisionat, in-

ȘTEFAN BORBÉLY

Instituția numită România

1. Înainte de Revoluția din decembrie 1989, politicul mă interesa preponderent victimar, adică subversiv: nu are rost să ne asumăm eroisme imaginare. Copil fiind, nu înțelegem prea multe, ceea ce e oarecum bizar, fiindcă în centrul orașului în care am crescut – Făgărașul – era o închisoare politică, amenajată prin transformarea parțială a cetății. Aceasta a rămas dintotdeauna un mister molcom pentru mine, fiindcă, în ciuda faptului că trăiam sub zidurile sale, printre oameni care – presupun – își aveau, unii, locul de muncă acolo, nu mi-a incitat niciodată curiozitatea, inerția fiind la fel de valabilă și pentru majoritatea colegilor mei de școală sau de generație. Am crescut în absența unei explicite conștiințe a politicului, ceea ce mă face să cred că ea a devenit pentru mine o atitudine care trebuia să fie recuperată.

Partea proastă este că viețuim – cel mai adesea, exasperat... – într-o societate anormală, în care politicul înseamnă, de regulă, privilegiu halucinant, castă închisă de profitori venali, corupție și – de ce să nu spunem lucrurilor pe nume? – șiretenie tâmpă sau prostie. Într-un asemenea mediu nu are rost să te implic, fiindcă te maculează. Îmi pare rău de inocenții care cred că Revoluția din decembrie 1989 ne-a restituit libertatea – interzisă până atunci – a politicului. Am căzut, dimpotrivă, în cel mai urât marasm pe care-l puteam visa, în care, pentru toți oamenii de calitate, politicul e practic inaccesibil pe motive de exigență igienică personală: năclăiește, uniformizează prin venalitate, ca și cum întreaga murdărie a societății românești postrevoluționare s-ar fi strâns într-un șanț îndreptat înspre groapa fetidă a politicienilor „de vocație“.

Spuneam că nu am avut o conștiință politică explicită de vremea copilăriei, însă îmi amintesc foarte viu prima întâlnire cu politicul, pe care am trăit-o. Era în august 1968, urcasem cu mama în Bucegi, ajunsesem pe la Babele, vroiam s-o luăm spre Omu, când platoul a început să se golească de oameni suspect de repede: ne ajunsesse din urmă vestea invadării Cehoslovaciei de către armatele aliate ale Tratatului de la Varșovia – ofensivă la care România a refuzat să participe –, turiștii se grăbeau spre casele lor, se vorbea de un iminent război, magazinele se goliseră de alimente, am coborât și noi, găsind cu dificultate un tren spre Brașov, fiindcă toate garniturile erau suprasolicitate. Ajuns acasă, îmi amintesc de mândria crispată, speriată (știu că unii vor strâmba din nas și mă vor condamna, dar nu pot escamota ceea ce atunci părea să fie sincer...) cu care am ascultat pe bordura unei vitrine discursul de refuz al lui Ceaușescu: simțeam, pentru prima oară, că *istoria* din jurul meu – căreia politicul îi era doar epifanie – se mișcă, iese din inerția nesemnificativului cu care fusesem obișnuit până la indiferență. Am rămas de atunci cu această mică fixație, pe care intelectual am corectat-o, dar care nu mă părăsește în culele adânci ale sufletului: și anume că politicul este autentic doar în măsura în care *mișcă din loc istoria*, o remodelează. Societatea românească a avut parte de un asemenea moment în săptămânile de după Revoluția

ȘTEFAN BORBÉLY

din decembrie 1989, pe care însă l-a irosit. Restul e derizoriu. Mă întreb, de multe ori, cum trebuie să se simtă un politician român actual, știind că el aparține unei profesii derizorii, stigmatizate de oprobiul public. Poate că răspunsul este dat de bani și de privilegii: atât de mulți, pe nemerit, și atât de consistente, încât ridică în jurul tuturor beneficiarilor un paravan de protecție.

Implicarea mea, cât de cât iluzorie, dar foarte sinceră – fiindcă eram convins că fac bine... –, s-a produs la începutul lunii ianuarie 1990, când am fost cooptat într-un subcomitet național condus de către Liviu Antonesei, menit să coordoneze cultura reconstruită a tinerilor. În data de 8 ianuarie intram smotocit bine în Palatul Victoriei; mai erau acolo Ion Bogdan Lefter, Magda Cârneci și alții, dar comitetul a murit la prima ședință, nu înainte să îmi dau seama că, de fapt, în jurul meu se desfășoară două revoluții: una ingenuă, pornită din bucuria de a fi scăpat de dictatură și din respectul vinovat pentru morții sublimes ai Revoluției, și o alta pragmatică, surdă, calculaționistă, pregătită să gestioneze, prin împărțire strategică, funcții, bani publici, persoane și prestigiu. În aceasta a doua, care a triumfat cenușiu în cele din urmă, nu aveam loc, nu mă regăseam, așa că am ales expectativa, ceea ce înseamnă pentru mine: apartenența idealistă la o societate frumoasă, care creează valori culturale, eventual chiar perene, surmontând orgolios marasmul impersonalizant din jur. M-am mai ales cu interesul strict științific pentru domeniu, sub forma unor cursuri și seminarii de psihologie și imagologie politică, abordate interdisciplinar, prin apelul la literatură și ritualistică, la sociologia grupurilor, religie, mitologie și suprastructura imaginară a tuturor.

Din imboldul de a mixa metodologiile și de a înțelege mai nuanțat decât printr-o abordare strict estetică literatura și cultura prin care am trecut înainte de Revoluție, am inițiat o *Istorie politică a literaturii române*, care este pe moment în impas, fiindcă echipa cu care am pornit la lucru – și pe care eu am selectat-o – m-a părăsit, fie din mefiență, fie din neîncrederea în ducerea la îndeplinire a „sarcinii“. Va trebui s-o pornesc din nou la drum, poate preponderent cu tineri, de al căror fixism maniheist mă tem însă, denunțându-l ca atare într-un mic articol care a creat mici vălurile: *Generații fără memorie*.

Eu mă gândeam să dedic proiectul optzecismului, pe care-l cred suficient de matur

să-l realizeze, dacă nu pentru altceva, măcar ca pe un gest de solidarizare colectivă, definitorie, necesară, cred eu, după ce Ion Bogdan Lefter a luat ASPRO acasă și a uitat-o într-o debara. Continui să cred – deși unii mă sancționează pentru această erezie – că implicarea sporită a optzeciștilor în viața noastră politică de după 1989 ar fi izbutit să reorienteze țara spre un fâgaș mai bun decât este mlaștina în care ea se sufocă acum, fiindcă Revoluția i-a prins pe optzeciști la maturitate, responsabilitatea lor putându-se transforma, printr-o opțiune de alt tip, în exercițiu politic. Generația mea a dat însă un răspuns estetic unei provocări politice, marginalizându-se oarecum voluntar și fără să fie dată explicit la o parte: îmi asum melancolic orgoliul *anti-Establishment* al acestei opțiuni, derivate dintr-o decantare târzie a contraculturii care ne-a format, dar caut, în continuare, ucronia fenomenului, întrebându-mă care ar fi fost soarta mea și a noastră dacă ne-am fi zbatut să ne implicăm. Poate că azi am fi fost niște învinși. Așa, suntem doar marginali, fiecare fiind liber să analizeze sinonimia...

2. Derapajul extensiv al întrebării mi se pare cam îndrăzneț: prea ușor facem pasul de la individ la planetă, ceea ce îmi aduce aminte de una dintre stereotipiile cele mai amuzante ale autoscopiei naționale românești, și anume că „*Europa este cu ochii pe noi*“ când facem ceva, de parcă n-ar avea priveliști mai frumoase. Politicul mi se pare un excedent caracterial câteodată necesar în conturarea unei personalități, dar departe de a fi obligatoriu. Nici *opozitia față de politic* nu este: aduc această completare pentru a nu fi înțeles greșit. În țările hipernormale – Anglia, în primul rând –, excelența politicului este dată de faptul că e aproape imperceptibilă în viața de zi cu zi, făcută în așa fel, încât să devină un instrument discret de normalizare națională și socială. La noi, politicul este o obsesie zgomotoasă, sterilă, lovcace: zeci de ore de talk-show-uri pe săptămână (uneori pe zi...), cu aceleași persoane agramate, isterice sau pătinoare, care se mută frenetic de pe un post pe altul (n-au timp să-și mai schimbe hainele între două curse cu mașina, se vede...). Atunci când politicul devine sport național practicat de oameni care nu mai au timp să treacă pe la antrenamente, țara e în marasm.

3. Prima ispită a fost să vă spun că nu pot nominaliza pe nimeni, din cauza unilateralizării tandre pe care o presupune întrebarea. Ce vă determină să condiționați „mărima“ unui politician de existența implicită a unui „ideal“? Machiavelli v-ar răspunde că sublimul nu joacă niciun rol aici, dimpotrivă: apariția „idealurilor“ indică în mod inevitabil degenerescența. A fost JFK „mare“? Foarte mitizat, cu siguranță, ceea ce l-a transformat într-un soi de Lancelot în imaginarul popular, dar „mare“ a fost, dintre președinții americani postbelici, doar Ronald Reagan, lucrurile fiind, așadar, îndeajuns de relative pentru a nu îndemna la prudentă.

S-ar putea să greșesc, dar eu aș reorienta răspunsul înspre tipologie, renunțând la preeminența persoanei. Analizând profilul politic și rezultatele guvernelor occidentale de după 1945, am ajuns la o sinusoidală care îmi spune că formula conservatoare s-a dovedit a fi mai benefică economic și poli-

tic decât cea liberală, al cărei accent a căzut pe social. În situația de acum, înregistrăm un regres european și anglo-saxon al socialului în raport cu economicul și cu fenomenul politic, multe categorii sociale foarte dinamice – imigranții, muncitorii clandestini, țiganii – devenind de necontrolat. România supraviețuiește – datorită uriașului exod de muncitori clandestini, pe care nimeni nu l-a putut prevedea, cred – în sialul unei asemenea anarhii europene a socialului, foarte *politically correct* pe alocuri: atunci când statele occidentale se vor trezi, promovând legi mai drastice, vom fi primii care vom cădea din sită, frustrarea expulzării întorcându-se violent împotriva țării de proveniență. Nu cred că suntem, încă, îndeajuns de înțelepți și de puternici pentru a contracara tăvălugul, motiv pentru care mă tem de momentul în care fiul risipitor se va întoarce.

4. Atâta timp cât aparatul politic deține aproape în totalitate pârghiile financiare care ne definesc identitatea, dezastrele pe care le poate produce – prin simpla ignoranță a distribuitorilor – sunt catastrofale. Întrebarea e destul de generală, însă: presupun că aveți din nou în vedere, prin rigoare, societatea românească. Am demonstrat în două rânduri, într-un mai vechi studiu publicat în *Anuarul pe 1996-97* al Colegiului Noua Europă din București, respectiv într-unul mai nou, din volumul colectiv *T(z)ara mea*, redactat de către Ruxandra Cesereanu, că, popor „ontologic” fiind, românii se raportează la politic cu o oarecare ireverență ironică, îngăduitoare, acreditând ideea că, indiferent de ce boroboază ar face politicienii, ea nu atinge „ființa” cristalină, eternă și imuabilă a neamului, care supraviețuiește eteric și cosmic, în ciuda vicisitudinilor cu care îl mai încearcă timpul și ticăloșia oamenilor care îl deservește. Expresia iconică a acestui dualism permisiv e dată de „tradiția” reprezentărilor infantilizate ale politicianului român, foarte vii atât la începutul secolului trecut, cât și în perioada interbelică. Televizarea furibundă a politicianului din zilele noastre răspunde unei asemenea propensiuni către spectacularizarea amorală a politicianului „iresponsabil”, motiv pentru care ar fi de remarcat un detaliu: țara a avut 38 de guverne în perioada 1920-1938, pe care noi o preamărim azi ca model de stabilitate, ceea ce înseamnă că declararea axiologică a politicianului merge, la noi, mână în mână cu indiferența față de adevărul patetic – grav sau doar cifric – al istoriei. De fapt, ambele se condiționează reciproc, creând un pat germinativ fertil, din care s-a ridicat din totdeauna, cu forțe mereu reînnoite și sprintăre, impostura isteată, rânjitoare. Dacă vrem să ne facem un bine, cât timp nu e încă târziu, cred că ar trebui să regândim instituția numită România.

CARMEN FIRAN

Scriitorul român și fenomenul politic

1. Fenomenul politic (să-l numesc așa?) m-a interesat în România imediat după Revoluție, dar tânără, nepricepută, exaltată de schimbarea pe care nu o credeam capabilă să se întâmple pe parcursul vieții mele, mai

Carmen Firan

mult „m-am aflat în treabă” decât am înțeles ce se întâmpla. Politica se reducea pe atunci în preluarea puterii de către unii și lichidarea celorlalți, în lipsa oricărui exercițiu, a oricărei tradiții sau morale. Un fel de troc care să-i salveze pe cei vechi și să-i propulseze pe cei noi, împărțindu-și țara după bunul lor plac și pe criterii doar de ei știute. Aveam să descopăr curând că totul nu era decât o farsă în care fusesem implicați doar cât să le legitimăm jocurile pe sub masă. Din cauza asta poate asociez „fenomenul politic” cu lehamitea și decepția.

Până în 1997, când am plecat din România, citeam o mulțime de ziare și priveam la televizor până noaptea târziu acele talk-show-uri care mai mult mă enervau decât să-mi satisfacă vreo curiozitate politică. Scena era mereu ocupată de elefanți scoși de la murat, cărora li se dădeau spații largi la ore de vârf, de mediocri cu morgă sau parveniți cu ștaif care își pregăteau ascensiunea politică, de vechi colaboraționiști coafați peste noapte în democrați sada propovăduind valorile capitalismului, de noi îmbogățiți abordând arogant economia de piață, de autointitulați disidenți îngroșând valul corupției. Totul părea o improvizatie de prost gust, de la parlament la guvern, de la personalități individuale la structuri viciate... Interesant este că după ce am ajuns la New York, de a doua zi chiar, mi-a dispărut absolut orice interes despre ce se întâmplă în România la nivel politic. Un fel de reacție subconștientă, salvatoare, ca o purificare venită însă din afară, nu mi-am propus asta. Nu citesc ziare pe internet, mi s-au șters pur și simplu din minte nume de politicieni care acolo ajunseseră obsedante. Acum e greu să mai înțeleg chiar și titlurile din ziare, multe în metafore sau sintagme care se referă la persoane sau situații pe care nu le știu. În plus, titlurile și articolele au o formă de „familiaritate”, oare pe placul cititorilor?, odată ce folosesc numele mic sau chiar porecle ale celor despre care scriu, abundă în bășcălie și fac trimiteri „culturale” greu de identificat dacă nu trăiești acolo. Mai este adevărat și că, mutându-mă în America, am vrut să trăiesc cu totul aici, interesul meu s-a concentrat pe fenomenul politic, cultural, social american și nu am timpul necesar de a mă ține la curent cu realitatea politică românească. Din păcate, din câte îmi dau seama, din vizitele în România sau din povestirile unor prieteni, destul de jalnică.

2. Dimensiunea politică este, cred, parte integrantă din viața noastră de fiecare zi. Aici, spre exemplu, urmăresc fenomenul politic, uneori cu îngrijorare, dar în orice caz fără patimă. Așa cum urmăresc canalul de știri, starea vremii, cotele bursei... Nu putem fi însă indiferenți sau trăi în turnuri de fildeș, politica influențează destinul unei țări, ca și pe cel individual, mersul lumii în general.

3. Winston Churchill. Nu doar un mare politician din istorie, dar și strălucit istoric al fenomenului politic, deopotrivă soldat, lord, diplomat, intelectual de o inteligență scripitoare, scriitor care în 1953 avea să ia Premiul Nobel pentru literatură (l-ar fi meritat și pentru pace), autor de istorii și biografii, un *Leu* înzestrat cu o teribilă energie și poftă de viață, o personalitate de mare forță, complexitate și curaj. Un înțelept plin de umor, un creator de istorie.

4. Cred că trăim într-un timp lipsit de mari figuri politice pe scena internațională. Ceea ce nu înseamnă că mediocrii nu pot fi no-civi... În România, spre exemplu, o țară care se emancipează și merge înainte, cei mai retrograzi par a fi rămas tocmai politicienii. America suferă azi de o imagine șifonată în lume din cauza administrației Bush.

Dezastrele iscate de politică pot fi directe sau indirecte, prin imixtiunea cu religia, justiția sau alte structuri statale care ar trebui să funcționeze independent. Efectele sunt pe măsură, de la corupție la dictaturi, de la prăbușiri economice la terorism, de la războaie civile la distrugerii planetare. ■

New York, februarie '08

MICHAEL FINKENTHAL

Politica ne îndepărtează de politic

1. Dacă mă interesează fenomenul politic? Da și nu! Da, fiindcă știu că nu am încotro: cu politica și cu politicul ne întâlnim *volens volens*. Atunci însă când întâlnirea devine inevitabilă, ne dăm seama cât de puțin ne interesează de fapt acest straniu cuplu: politica și politicul. Fac, după cum vedeți, o distincție între retorica și teoria politicului, pe care o numesc „politică”, și politicul în sine, adică tot ceea ce se leagă de întâlnirea noastră cu lumea, în *polis*. Zilele trecute am avut o discuție cu un prieten pe tema toleranței (sau a lipsei de toleranță) în domeniul ideilor și al credințelor religioase: el susținea că religia este un fenomen cultural, eu spuneam că este politic. În esența ei, credința nu este nici una, nici alta; dar întâlnirea cu credința *celuilalt* se petrece în momentul în care acesta și-o manifestă, deci într-un cadru public, în *polis*. În acest sens, politicul este inevitabil.

2. În ceea ce privește rolul politicului la diferite nivele: dacă putem să trăim cu iluzia că acesta ar fi opțional la nivelul individului, la nivelul colectivității el este inevitabil. Politicul este forma pe care o ia materia numită „colectiv”. Grecia ne-a învățat să teoretizăm aceste noțiuni și mai apoi, de la Hobbes și până la Carl Schmitt și mai recent de la neomarxiști și până la teoreticie-

→

→

nii postmoderni ai politicului, am tot încercat să vedem unde au greșit filosofii Eladei și autorii tragediilor antice.

Pentru a trece de la discuția abstractă la o înțelegere mai concretă a lucrurilor, nu avem decât să ne uităm la autorii celebri care s-au lăsat fascinați de himera politicului în diversele sale forme. În România există o veche tradiție a implicării scriitorilor în politică; uneori în mod direct – Maiorescu, Iorga, Goga au fost miniștri sau chiar și prim-miniștri –, alteori într-un mod mai indirect, mai oblic. Astfel, Mircea Eliade și Lucian Blaga au servit în corpul diplomatic în perioada interbelică sau în decursul războiului, pe când alți scriitori au deținut „posturi politice”, precum acelea de ambasadori, directori ai unor instituții culturale de mare prestigiu sau șefi de cabinet în diverse ministere, după război (mă refer la cel de-al Doilea Război Mondial).

3. La întrebarea „care este cel mai mare politician din istorie?” nu mă încumet să răspund. A încercat odată Goethe și imaginea sa a avut de suferit după ce și-a făcut cunoscută opinia. Ce să mai spun despre Wyndham Lewis sau Emil Cioran? Pe de altă parte, „ce ideal întrupează un mare om politic?” este o întrebare cu miez și, în ciuda aparențelor, chiar una dificilă. În acest caz, mult depinde de cum definim politicul și cea osatură intelectuală a sa pe care o numim „ideologie”. Dacă ne referim la democrația de tip liberal de exemplu, omul politic ideal ar trebui să fie un maestru al tactului, un rafinat cunoscător al regulilor jocului, un om capabil să accepte compromisuri și să înțeleagă limitele (și limitările) actului politic. Toate acestea, însoțite de o bună doză de conștiință etică și, dacă se poate, și puțin simț al umorului. *Idealul* pe care-l întrupează acest om politic este acela al coexistenței cu alteritatea și al respectului ideilor aflate în minoritate.

Cu totul altfel arată omul politic care întrupează un ideal „voluntarist”, acela al lui „istoria o facem noi etc.”. Sau cel mânat de ideea că societatea este guvernată de legi „obiective”, asemănătoare celor descoperite în natură, omul politic convins că așa cum gravitația impune unei pietre să cadă din turnul din Pisa, la fel și dinamica societății umane este guvernată exclusiv de lupta de clasă. (Iată că evitând răspunsul direct la întrebarea pusă de redacție, am ajuns din nou la... „teorie”).

4. Toate transformările sociale vin de la politică și fiecare nou act politic este, la rândul său, modificat de realitățile impuse de politicile care l-au precedat. Prima întrebare pusă în acest paragraf este cu tâlc în contextul României actuale: e de sperat că politica va mântui țara de tarele „tranziției”. Și așa va și fi, în cele din urmă. Partea proastă este că fiecare politică are o „constantă de timp” proprie și uneori aceasta este prea lungă pentru a fi acceptabilă. Întrebarea „ce valori pot fi susținute de politică?” mă reduce la observația făcută mai sus, legată de ubicuitatea politicului. Într-o oarecare măsură se poate spune că *toate* valorile relevante supraviețuirii comunitare pot fi afirmate și susținute prin politică, dacă prin aceasta din urmă înțelegem suma acelor principii și reguli care fac posibilă conviețuirea în *polis*, și nicidecum cea grămadă informă, plină de

B. Ghiu

stridențe, de vulgaritate și foarte puțin apetisantă, care se numește „la politique politicienne”.

Unde strică *politica*? Prin excesele ei, ea ne îndepărtează de *politic*. La vederea corupției clasei politice, când devenim nu numai martori, dar și victime ale grotescului întrupat în jocurile și mașinațiunile politice, întoarcem capul și vrem să credem că putem trăi în plenitudine departe de *polis*, departe de orice formă de existență comunitară. Și cu toate că singurătatea este de multe ori bine-venită și „fiecare om este o lume” (cum spune suedezul Gunnar Ekelöf), această înstrăinare ne diminuează, ne face să pierdem o dimensiune proprie naturii noastre. Și e păcat.

Columbia, 8 februarie 2008

BOGDAN GHIU

„Politica lui Bartleby”

1. În măsura în care, în general, mă interesează pînă la pasiune actualitatea, actualul, contemporanul, datoria etică de a încerca să ne fim contemporani, să fim contemporanii propriei epoci, de a încerca să ne ajungem din urmă pentru a coincide, pe cât posibil, cu noi înșine, și în măsura în care, în particular, mă interesează fenomenul „total” mediatic, mă interesează, în sensul că nu mă poate lăsa indiferent, nici cel politic (ca să mă exprim răsucit).

Dar unde este *politicul*, în România? Cît de *politică* este politica românească? Cum poate fi identificat, circumscris politicul? Unde începe și unde se termină el?

„Rădăcinile”, cu adevărat „rizomatice”, ale politicului românesc sînt extrem de „amare”. În măsura în care trecutul nu a fost (dar putea fi?) rezolvat, politicul românesc este *cu necesitate* impur. Bătălia „politică” care determină întregul prezent este, din păcate, aceea dintre *trecuturi*, dintre niște *fantome* de niște culori pe cît de opuse, pe atît de *apuse*, care impun o domnie totală a unui *conservatorism* care se bate cu el însuși declinîndu-se fie ca „formal”, ca atitudine reacționară, fie „pe fond”, ca referent istoric concret. Ne batem între noi ca nebunii unde să ne ducem în trecut, de parcă am pleca în concediu, de parcă am alege unde să ne construim case de vacanță, de parcă ar

trebui să locuim cu toții în același cartier, fie el de blocuri sau de vile etc.!

Părțile – căci despre partide nu poate fi vorba: „părți”, ca la un proces, căci *juridicul* și *judiciarul* sînt, vai, parte din „procesul politic” care este viața politică românească – vor, așadar, fiecare, să-și intenteze *procesele politice* unele, altora. Nu există politic propriu-zis, pentru că fiecare „parte” dorește exterminarea, judecarea cu alte mîini a celeilalte. O „exterminare” însă pur verbală, pur mediatică: comică, isteric-impotentă. „Satisfacție fără alcool.”

Un politic în care atît juridicul și judiciarul, cît și mediaticul sînt folosite ca arme și ca scene criptopolitice este un politic debil, subdezvoltat, fără putere.

Politicul românesc este lipsit de putere, se autoblochează. De fapt, nu de putere e vorba: politicul românesc este neconstituit ca atare, pare pur derivat, pur „epifenomen”, nu are *autoritate*, nu are *eficiență*. Nu avem politic propriu-zis, ca atare, în România. Un politic care impregnează pur verbal totul, un politic cu granițe incerte, nedelimitat ca sferă de exercițiu, devine un politic spectral, diluat: o zeamă lungă, să ne-ajungă. Căci nu de „manipulări politice” este, în primul rînd, vorba, ci de *manipularea politicului* însuși și de *simularea* lui. Exact ceea ce se întîmplă în România actuală, unde politicul autentic încă nu s-a născut.

2. Politicul nepartizan, „metapolitic”, dacă vreți, politicul așa cum l-ar putea prezenta, istoric, mai ales sociologia și antropologia politicului, este decisiv, fundamental pentru individ și comunitate. Ca să exiști social-planetar trebuie să fii *prevenit politic*, să știi că ești permanent, așa cum analiza Michel Foucault, *șintă* și *suport* al acțiunii politice, care este întotdeauna *metaacțiune*, „acțiune asupra acțiunilor”: te afectează, dar tu ești cel care o susții, care o „suporti”, se bazează și se întemeiază pe tine.

Tocmai din această perspectivă mă pasionează, în ultima vreme, incitîndu-mă să-i dau un eventual conținut, o formulare lansată într-o doară, într-un interviu, de filosoful sloven Slavoj Žižek: „*politica lui Bartleby*”, celebrul „Idiot” al lui Melville (secolul XIX a fost ultimul secol al marilor Idiogi; după aceea a urmat secolul proștilor), a cărui „lozincă” era: „*Aș prefera să nu!*”

O bună cultură politică, altfel spus o cultură politică devenită, resorbită ca *habitus* preventiv-creativ-democratic (trebuie să inventezi pentru a preveni), ne poate învăța, la capătul unei modernități general, din toate părțile dezastruoasă (care, după relaxarea și neutralizarea „postmodernă”, este relansată, în momentul de față, în forță cu tot ce avea ea mai rău), o bună cultură politică, așadar, ar trebui să ne învețe, în primul rînd, ce să *nu* facem, dar într-un mod *pozitiv*, *afirmativ*, *creator*: ca *preferință*.

Alegem *să nu* facem prostii, să nu provocăm și să nu participăm la dezastru, nu în mod *negativ*, ci *creator*: *preferăm – să nu*. Or, cine *preferă* face deja o alegere, alege între niște variante existente, lasă loc gol posibilului, ține deschis viitorul. „Prefer să nu” (mai rău, mai complicat, „aș prefera”, la condițional optativ: *mi-ar plăcea să prefer, aș prefera să pot, să fie posibil să prefer*, poate pentru că însuși gestul acestei pre-ferări este, de fapt, iluzoriu, imposibil – și tocmai de aceea îmi propun să-l susțin, să-l practic),

• Bogdan Ghiu

„prefer să nu“, așadar, creează spațiul posibilor. Este un act artistic, adică etic, nu o simplă negație, nu o simplă „rezistență“. Rezistența nu este niciodată doar rezistență.

3. Nu știu și nici nu vreau să răspund la această întrebare. În măsura în care politicul a atins, vreodată, stadiul unei *arte specifice* și altundeva decât în cărțile retrospectiv-partizane de istorie, există, probabil, și politicieni admirabili. Dar, având în vedere autoproclamatele și *self*-performativele globalizare, mondializare, consider că șansa unui adevărat om politic abia urmează să apară, când un astfel de om va trebui să *țină cont* cu adevărat de planetă, de lume. „Lumile“ de referință ale politicului au fost, până acum, mult prea mici, prea înguste. Imperialismele au mimat, doar, mondialul, evacuându-l.

„Om politic“ este, după mine, ceva imposibil. Poate, cel mult, din trecut, *creatorii*, marii „kairotici“ care au lăsat ordine din haos, care au creat lumi distrugând lumi. Politicul nu poate să nu *aleagă*, să nu *prefere*. Chiar și *să nu*. Latura conștientă de „Bartleby“ a marilor oameni politici mi se pare decisivă și cu adevărat importantă, de cultivat.

Pentru a putea deci decide, dintr-o asemenea perspectivă, și a opera o selecție, ar trebui să facem o analiză în negativ a deciziilor marilor oameni politici: ce au *preferat* ei, la un moment, dat, într-o anumită situație, *să nu facă*, ce variante echiposibile *au exclus*, și de ce. *Arta de a nu face* ceea ce poți face, dar ar fi păcat, și de a putea inventa altceva de făcut în locul a ceea ce este de *preferat* să *nu* faci, să nu se facă, este, poate, adevărata, singura artă politică. Una, poate, mai mult pentru viitor.

Chiar: cum va arăta politicul viitorului, acum, că și-a forțat singur, că i se forțează nașterea? Va mai arăta în vreun fel?

4. Singurul dezastru pe care îl poate provoca politicul este să nu fie, să nu se ia în serios, să se mimeze singur, să treacă drept ce nu e. Căci astfel politicul se slăbește singur, și atunci devine atacabil, poate fi măturat, abolit, desființat de forțe politice *antipolitice*, trăgând lumi după el. Politicul trebuie să fie puternic, să aibă autoritate pentru a putea să creeze. Pentru că politicul este, poate, cel mai fragil, cel mai inconsistent dintre toate sferile de activitate ale

omului. România este slabă pentru că nu are politic.

În rest, dacă nu am răspuns deja, mă tem că nu pot răspunde deloc.

ticul se manifestă foarte diferit. Lăsând la o parte preocuparea firească și constantă pentru înprospătarea informației culturale, ar fi cu neputință să nu mă întreb ce impulsuri va da relațiilor franco-române scurta vizită la București a președintelui Sarkozy, asemănătoare, din păcate, ca durată, cu o grevă de avertisment. Sau să nu-mi atragă atenția o știre legată de un act de terorism din Spania ori una referitoare la situația din Ecuador, potrivit căreia „unul din patru ecuadorieni trăiește în străinătate“. Sau să nu mă impresioneze un comentariu despre emigranții români care lucrează în Spania. Cum aș putea să nu urmăresc proiectul „Întoarcerea“, inițiat de guvernul ecuadorian pentru a-i încuraja pe emigranți să revină în țară și pentru a încerca o redresare economică în Ecuador? Iar urmărindu-l, să nu mă gândesc că România riscă să semene curând cu o țară sud-americană? De asemenea, nu pot să nu sper ca măcar o parte din experiențele umane, multe, diverse, dureroase, determinate de fenomenul emigrației să devină literatură. Și, poate, cândva, să treacă drept simple ficțiuni.

Există informații, există dezbateri, rapoarte, analize și sinteze, există o întregă bibliografie privind sfera politicului; ele cir-

Angela Martin

culă fără opreliști, iar nouă, cetățenilor, sensibilizați deja și avantajați de chiar obiectul profesiei noastre, nu ne rămâne decât să ni le însușim. Să le folosim și să le împărtășim în cele din urmă și celorlalți.

3. Întrebarea mă depășește, iar calificativul „cel mai mare“ mă inhibă. Istoria însăși ne arată că aproape toate viziunile politicienilor demni de reținut au fost tributare unui șir de nenumărate contribuții – umane, circumstanțiale, contextuale – care au condus deopotrivă la o denaturare a lor, gravă, prin susținere nemăsurată, ca și prin opoziție încrâncenată. Au existat însă de-a lungul istoriei mulți politicieni importanți – benefici, esențiali pentru țările lor, pentru că le-au apărut independența și le-au condus impecabil interesele, le-au așezat pe cele mai înalte poziții în ierarhia puterilor lumii, le-au

→

ANGELA MARTIN

Schimonosirea lumii

1. Mă interesează, firește, dar mai mult decât fenomenul politic, evenimentul politic, pentru că acesta poate avea oricând asupra cetățeanului – român, european, mondial – efecte în imediat. El ne vine singur în întâmpinare prin toate mediile de difuzare, ne invadează, ne abuzează chiar, uneori. În schimb, fenomenul politic pretinde să fie descoperit, urmărit și cercetat: presupune un alt tip de atenție și de mobilizare, o documentare contextuală și minuțioasă analitică pe măsura complexității proceselor, rapide sau lente, pe care le implică. Și unul, și celălalt însă, atunci când sunt în desfășurare și ne sunt serviți de laboratoarele trusturilor de presă – desigur, după o prealabilă „împachetare“ –, trebuie observați cu precauție și despuiți de aburii propagandei politice și mediatică. Râvna și patetismul cu care sunt gonfate și comentate unele dintre ele mă fac atât de mefientă, încât, uneori, în dorința de a găsi o explicație, o logică a lucrurilor, mă pierd eu însămi în supoziții cețoase. De altfel, fenomenul politic este mai greu descifrabil, ivirea și evoluția lui putând constitui obiectul unei revelații târzii. Adeseori, tardive. În lipsa unei perspective competente, riscul ca el să ne fie indus într-un fel anume este aproape inevitabil. Ce altă ilustrare, mai bună, în acest sens decât „procesul“ autohton al corupției – strămutat din tribunal și judecat în serial la toate televiziunile?

2. Nu cred că în timpurile acestea, moderne, vertebrarea unei culturi personale mai poate evita dimensiunea politicului, tocmai din cauza îndatoririlor civice, comunitare și, implicit, planetare pe care le avem. Apoi, e un lucru știut că e imposibil să înțelegi o cultură fără să-i cunoști trecutul și prezentul, tradițiile și mentalitățile specifice comunității care le-a produs. Comunitate care le păstrează sau le dezvoltă, alterându-le adesea, inclusiv prin acțiunea și puterea politicului. Nu o dată însăși imaginația creatoare este impregnată de politic. Un artist, un scriitor au forța de a genera sau de a schimba convingeri, de a inspira și de a anima idei politice sau, dimpotrivă, de a le combate, de a le compromite sau demoniza. Se întâmplă uneori ca destinul unei societăți să depindă de vocația politică a unui scriitor. După cum și destinul unui scriitor să fie deturnat de un regim politic.

Interesul pentru politic nu constituie o simplă îndatorire civică, ci și una de empatie culturală și profesională. Ca traducătoare din spaniolă și franceză, de exemplu, dincolo de ceea ce se întâmplă la noi sau aiurea, ar fi de neacceptat să nu fiu la curent cu evoluțiile din Spania și din America Latină, din Franța și din țările francofone – zone în care, în pofida unor similitudini (Spania și Franța sunt state membre ale Uniunii Europene) și în pofida apartenenței lor la aceeași familie lingvistică și culturală, poli-

→

dobândit privilegii și teritorii. În schimb, au fost profund nedrepti față de alte țări, intoleranți și cruzi cu popoare, rase și etnii, pe care le-au sacrificat și adesea le-au anihilat. Viziunile epocale s-au împlinit cu prețul multor vieți omenești, cu privări de libertate, cu crime, cu torturi și reeducări în spiritul și în legea unei puteri sau a alteia. Câți politicieni au fost, oare, cu adevărat mari? Adică benefici, dar nu malefici pentru alții? Mă tem că i-am putea număra pe degetele de la o mână... De aceea, preferințele mele se îndreaptă, mai prudent, spre acei militanți intrați în istorie, care au obținut cele mai multe libertăți și drepturi cetățenești, politice, culturale și religioase pentru semenii și conaționali lor, fără a produce tulburări, prejudicii sau sacrificii umane.

4. Cred că aproape întreg inventarul de nenorociri și dezastru pe care îl au de suportat multe regiuni ale lumii – excluzându-l pe cel provocat de cauze naturale – se datorează inventivității și performanței la care au ajuns astăzi castele conducătoare – locale și mondiale – în materie de malversațiuni și politicianism. Dacă ținem seamă de crizele profunde, de focarele regionale, generatoare de tragedii sau dezzechilibre iradiind tensiuni și îngrijorări globale, o singură transformare ar fi de așteptat de la politică: una prin care aceasta să nu mai poată fi asociată cu ideea de conflict, de amenințare și de potențial pericol; o transformare care să o facă fastă pentru umanitate. Când și cum și dacă se va produce ea la un moment dat – sunt întrebări în fața cărora atât imaginația, cât și puterea de predicție a generației noastre capitulează. Ca umaniști și cetățeni, nu ne putem dori decât o viață conformă cu idealurile umaniste, incompatibile cu schimonosirea lumii, cu distrugerea florei și a faunei, cu violența și cu războaiele care ne aruncă în linia frontului, ne amenință și ne decimează cu arme sofisticate și cu tone de muniții, ne devastează memoria, ne spulberă siturile arheologice, ne spoliază muzeele de valori inestimabile și bibliotecile ce adăpostesc manuscrise și incunabile moștenite din timpuri străvechi. Ca umaniști și cetățeni, nu vom înceta să sperăm la o viață planetară armonioasă, în care să fie posibilă coabitarea tuturor limbilor, religiilor și culturilor. Probabil că niște politicieni pragmatici ar considera o asemenea aspirație nerealistă. Ea nu contrazice însă principiile democrației. Iar democrația, în ciuda unor accidente de parcurs, este, și ea, perfectibilă. ■

ION VIANU

Gestionarea catastrofei

1. Interesul meu pentru politică pornește din formația mea medicală. Karl Jaspers spune că medicina te învață să consideri viața așa cum este ea. Din pasiunea concretului se hrănește și voința de-a privi în față și felurile înfățișări ale vieții sociale, nu numai în ce au frumos sau înălțător, dar și în abjecția lor eventuală. Cu toate acestea, nu m-am dăruit politicii, deși au fost momente al vieții mele când aș fi putut s-o fac. Sunt îndeajuns de lucid ca să-mi dau seama

Ion Vianu

că stratagemile politice implică cinism; pur și simplu, iar cinismul mă depășește. Pe de altă parte, am o facultate destul de mare de-a mă plictisi. În politică trebuie să ascuți multe prostii, să faci față unui număr mare de contacte cu inși neinteresanți, simulând interesul etc. Așa că am rămas un observator. Și un comentator al *res publica*, prin publicistica mea, pe care am inaugurat-o ca o voce a exilului românesc și apoi în țară, în ultimii optsprezece ani. În general, îmi repugnă, în contextul actual, angajamentul prea apropiat, prefer să iau o oarecare distanță, să furnizez cititorului meu toate datele problemei, rezervându-mi opinia personală la sfârșit. Cine caută la mine certitudini va fi dezamăgit. În schimb, poate să facă alături de mine un pas către decizia lui personală.

2. Există act politic ori de câte ori ne situăm în incomensurabil. Politicul începe când intervin valorile. Când trebuie să luăm decizii a căror valoare nu se poate măsura exact. Când opțiunile nu sunt determinate numai de datele obiective, ci și de bagajul nostru axiologic. (Restul e administrație.) În acest sens, politicul are analogii cu esteticul. Ca și omul politic, artistul caută valoarea. Nu suntem Demiurgul, nu avem capacitatea unei percepții cu adevărat globale a problemelor, nu suntem în posesia „formulei universului”; prin urmare, suntem siliți, ca participanți la jocul politic, să facem anumite opțiuni determinate social, psihologic... Politicianul ar trebui să se conducă după principiul celui mai mare bine pe care-l poate face umanității. Și, mai nou, planetei, atât de limitate în resursele ei. În fapt, el nu ajunge să gândească decât pe un plan local și, în tot cazul, să dea prioritate unui singur punct de vedere. Dar mai intervine o dimensiune, aceea a perversității. Politica fiind un joc de putere, atrage din păcate prea mulți inși pentru care exercitarea puterii rămâne scopul ultim de atins. Eu visez la un Senat compus din asceți, oameni la adăpost de orice ispite, care să conducă lumea în mod luminat, dialogând între ei, dar nu numai între ei. Realitatea zilei de azi demonstrează cât de departe suntem de acest vis.

Politica fără viziune e un dezastru, iar politica fără altruism o escrocherie.

3. „Coșmarul istoriei” face că triumfă soluțiile cu consecințe cumplite. Imperiile sunt monstruoase, tiraniile locale sinistre. De aceea admirația mea se îndreaptă către cei care au conceput proiecte imposibile pentru vremea lor, proiecte care rămân și azi purtătoarele unor speranțe. Admir enorm pe Frederic al II-lea de Hohenstaufen, împărat al Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană (am citit monografia pe care i-o consacră Kantorowicz). Frederic a încercat, în prima jumătate a secolului al XIII-lea, împăcarea între creștini și musulmani. A reușit să obțină prin negocieri de la sultanul Egiptului suveranitatea asupra Locurilor Sfinte. A găzduit, în Italia, învățați creștini, evrei, musulmani, pe care i-a pus la treabă. Era un spirit universal. Castel del Monte, în Apulia, este o reședință fabuloasă plină de simbolică. Intenționa să dea un sens nou religiei într-o perioadă nu depărtată de aceea când Gioacchino da Fiore credea că poate instaura religia Sfântului Duh. Însăși inadecvarea lui Frederic are ceva grandios, paranoia lui semnează un proiect peste veacuri, mereu actual. Visez la un suveran al păcii eterne, dar nu întemeiate pe un consens minimalist, ci pe fuziunea marilor principii, pe dialectica contrariilor.

4. Să încep cu dezastru, sunt cele mai vizibile, mai ușor de perceput. Politicul este modalitatea prin care perversitatea speciei noastre, Răul, se exprimă cu cea mai mare pregnanță. Războaiele (care nu sunt decât „politica exercitată cu alte mijloace”), opresiunile de tot felul, înșelarea națiunilor prin promisiuni deșarte sau prin excitarea pasiunilor josnice sunt de resortul politiciii. Dar politicul poate fi și transpunerea unor mari viziuni culturale. Nu putem concepe tragedia greacă fără Atena lui Pericles. Franța datorează lui Napoleon Codul civil, dar și starea excepțională a pădurilor ei... Cu siguranță că cea mai mare realizare a politicului e cea care nu s-a produs încă. Cineva va veni poate într-o zi, care să integreze datele naturii și ale culturii, care ne va spune cum să împăcăm dorințele noastre cu ceea ce Pământul ne poate oferi, care să orienteze progresul științei și al tehnicii în sensul favorabil. Dacă specia noastră va pierde orice control asupra universului sau dacă, dimpotrivă, va reuși să-l domine, soluția alternativă va veni din politică. Eu sper într-o mutație a spiritului omenesc care va face acest lucru posibil. Până atunci ne rămâne să gestionăm catastrofa. ■

Anchetă realizată de

Andrei Bociu

Poeme de

Text.107

În fapt, n-am avut de ales; n-am avut încotro.
Oricum, suntem făcuți mai mult din ceață;
din noapte mai mult. Și totuși încercăm încă
A desluși nerostitele, însă din umbra,
Din bezna feței, a chipului său
nimic nu ne-ajută
decât o îngânare
Sau, poate, vai!, părelnică,
o întepiere...

Sunt lumi de margine și – orice ai face –
Continuă să nu existe răspuns
Fără să știi, fără măcar să prinzi de veste,
te-ai pomenit pe negândite într-o asemenea
Lume (de margine), scăldată ntr-o lumină tulbure, murdară,
Întrezărind anevoie – apoase – conturile morții.

Cumva mișcate, vesteau într-un fel senzația
Acea de lipsă ori – cine știe?
în ce fel? spune! – iminența,
presimțirea unei absențe...

De bună seamă ne amăgiserăm:
prea lesne ghiceai – în toate – surparea,
Cât marginea ruinată în timp, lăsând vădit
să ne cutreere, fără de leac,
să ne bântuie lăncedul.

Ne-a mai descumpănit o vreme
și legănarea monotona, cumplit de lentă,
aceia identitate cuprinsă'n rânjetul tâmp
strident, al călușeilor târându-ne,
hipnotic/halucinați, în caruselul
strâmb, șubred, smintit
fără scăpare

Text.02

Decât în umbră,
Îi vezi cum pândesc,
Mereu s'aud, tot mai aproape, chimvale,
Muzici întortochiate, repetitive,
Sunt toate aievea (ca'n vis?)
Irozii molfăie aiurea parabole
Gângave, sărace, rostiri încălcite
Oraculare, caprele clămpăne,
Schiaun' și latră. Pacopăr muzici
Anume, sărace, repetitive, lucrate
În pripă, de mântuială; și țiuie, dau zvon
Mehtere; și ne privesc, cu toții ne pândesc,
Așa-zicându-se și laudă marfa și nu
Se tocnesc, nu'ncearcă să ți-o vândă
Cu de-a sila,
Ți le strecoară doar,
Așa cum sunt, mai curând cenușii, spălăcite,
Uriașe fotografii mișcate, mult
Subexpuse, truate parcă ntr-o doară, lipite (?)
Cumva la repezeală și parcă voit stângaci,
Pătate cel mai adesea și vălurite aiurea
(estimp, chimvale se-aud tot mai aproape).

A început chiolhanul/paranghelia
Ia uite-i cum – în toată larma mehterului, asurzitoare –
dau buzna rânjiți caraghiozii...

Din toate ițindu-se, rostiri esopice multîncălcite/întortochiate
Bolborosind nu o dată ostentativ
Trunchiate cu nerușinare, lipite apoi în pripă,
Cumva la repezeală și, parcă,
Minimale, puține...
voit stângace

Decât în umbră, chipul
Le e ca o pastă

Text.108

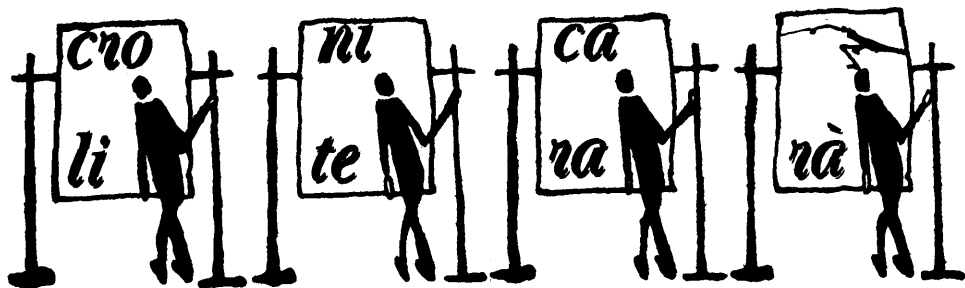
M'a urmărit, m'a obsedat multă vreme
Pasta aceea chinuită
Și toată zmângăleala, năclăiala din care
Șta, părea uneori,
Să țâșnească un chip desfigurat, bolborosind
Mai mult cu spume și printre clăbuci
De parcă gura ori ce păreau să fie
Buzele ar fi avut ceva de spus.
Încât, așa, la nimereală și cu mare
Fereală, am mai scobit, adâncind locul
Gurii, scrijelind îndelung, insistent,
În locul buzelor, croindu-i,
Desenându-i altele, nouă;
Fără să vreau înlesnind însă
Într-astfel, pe neașteptate,
Zbucnirea șuvoiului murdar
Al poemului înecându-se,
Poticnindu-se în cheaguri
De sânge

Text.15 La răstimpuri

Urme părelnice, umbre piezișe –
Oricum ai lua-o, cum ai privi –
Sunt tot atâtea în
Răsfârângeri atoate aproape
De tot, aproape la fel;
Dar care mint & care
Sunt de-adevăratalea
Nu mai am cum, în ce fel
Ști și n'ai să te poți ajuta,
Nu cred, îți zic
Decât de lumină puțină

Încât, până la urmă,
Într-un târziu, abia dacă ai
Ceva mai limpede
Să poți desluși,
S'apuci să vezi
Un giuvaier de scrum
Ori, poate, în parte, involburarea,
Iar la răstimpuri apele și chiar dacă tulburi,
O clipă doar, părelnice, târzii,
Câteva umbre

În ambră mai apoi, într-un târziu,
ar mai fi de văzut,
ar apărea uneori căderile, urmele-acelea piezișe
Sau poate, fără de noimă,
Arar, la răstimpuri, cenușa

Arta seducției sau despre vorbirile împreună

Dora Pavel

DORA PAVEL a adăstat o vreme în pielea prea strâmtă pentru ea (înțeleg acum!) a poeziei. O anume economie scrâșnită a poemului promitea în taină desfășurări prozastice. Cărțile ei de versuri (*Narațiuni întâmplătoare*, 1989, *Poemul deshumat*, 1994, *Creier intermediar*, 1997, *Muncile lui Don Quijote*, 2000) „povestesc” deja, încifrat, despre teme obsesive și despre construcții fantasmate în adânc.

Întoarce-te, Esthera, povestirile din 1999, deconspirau pentru prima dată prozatoarea. Ieșirea clară din clandestinitate și asumarea noului destin scriptural se petrec cu microromanul *Agata murind*, 2003 (Premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor din România; ediția a II-a, Polirom, 2004). Îi urmează romanul *Captivul*, 2006 (Premiul special „Ion D. Sârbu” al Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor din România).

Ei bine, poeta și prozatoarea și-au adjudicat de curând, oficial, încă o dimensiune – aceea de „întrebătoare” (interviewator sună, chiar și în variantă feminină, rău de tot!). Îmi place s-o numesc așa fiindcă Dora stăpânește ori a deprins arta de a întreba cu rod. Redactor la Studioul de Radio Cluj câteva decenii, Dora Pavel dispune de o arhivă impresionantă. Greu de găsit un scriitor de oarecare suprafață care să nu fi fost invitatul ei la dialoguri radiodifuzate. Revistele literare reproduc de ani buni anchete provocate de ea cu chestionare incitante. La un interval relativ scurt, i-au apărut două volume masive de dialoguri: *Armele seducției: Dialoguri*, 680 de pagini, și *Rege și ocaș: Din culisele scrisului*, 322 de pagini, ambele la Casa Cărții de Știință din Cluj. Și din cele două volume, dar și din oricare alte interviuri ori anchete ce-i poartă semnătura, câteva lucruri se impun de la sine: Dora Pavel își cunoaște și își strunește scriitorii parteneri de dialog ca pe propriile personaje. Nicio întrebare nu e pusă la întâmplare, ca să fie. Nimic impersonal la mijloc. Nicio improvizare nu e îngăduită. Când ajung față în față, e limpede că întrebătoarea știe exact despre ce e vorba și, prins în mreje, surprins cât de țintit lovește fiecare întrebare, cel întrebat spune despre sine lucruri pe care nu e sigur că avea de gând să le mărturisească degrabă. De altminteri, în preambulul la cel dintâi volum, *Armele seducției*, citim:

Cred că armele la care recurge (mai mult sau mai puțin conștient) orice autor autentic pentru a-și seduce cititorul sînt cele mai înșelătoare dintre armele neinterzise de lege. Dinaintea lor, ca sub hipnoză, cel vînat își dezvelește singur pieptul, riscînd de foarte multe ori chiar lovitura nesigură, neizbăvitoare. De aceea, orice formă de acces la aceste „povestiri ale vîntătorilor” ne poate face încrederea mai puțin oarbă, expunerea mai prevăzătoare. Sau, dimpotrivă, abandonul mai intens, mai durabil.

Text cu valențe deschise despre un joc cu roluri interșanjabile. Completat tranșant, cu o plăcere a jocului evidentă și molipsitoare, în finalul preambulului:

Ca romancier, îmi mai mărturisesc o „culpă”: aceea de a-mi fi deturnat cu bună știință partenerul de dialog înspre faptul concret, anecdotic, înspre detaliul biografic cel mai exploziv și succulent, înspre discursul pulsional și narativitatea cea mai necontrolată. Cititorul poate fi sigur că *Armele seducției* este o carte plină de povești, descătuseate în ceilalți de unul care se dă, el însuși, în vînt după *poveste*.

Hărțuirea și hăituirea textuală ca forme ale seducției și ale libertății, în cele din urmă. Cum spuneam, dialogurile s-au purtat la Radio Cluj, în perioada 1993-2007, și au fost publicate în *Apostrof*, *Contemporanul*. *Ideea europeană*, *Euphorion*, *Familia*, *Luceafărul*, *Mășcarea literară*, *Observator cultural*, *Piața literară*, *România literară*, *Tribuna*. Romancieri, poeți, dramaturgi, esești, teoreticieni, critici și istorici literari, traducători, editori sau îngrijitori de ediții se dezvăluie în texte de importanță incontestabilă pentru istoria literară, dar și numai bune pentru o lectură prin gaura cheii a unor destine scriitoricești. Alături de Gheorghe Crăciun, Gellu Naum, Marian Papahagi, Constantin Tacou și Mircea Zăciu, mai răspund Dinu Flămând, Norman Manea, Dumitru Țepeneag, Matei Vișniec, Christina Zarifopol-Illias, Nicolae Balotă, Nicolae Breban, M. H. Simionescu, Ion Pop, Ion Vartic, Gheorghe Grigurcu, Gabriela Adameșteanu, Dumitru Chioaru, Marius Chivu, Silviu Lupescu, Marta Petreu, Călin Vlășie, Dorli Blaga, Antoaneta Ralian, Silviu Lupescu, Virgil Stanciu etc. Fiecare dialog este, cum știe prea bine autoarea, „autentic document biografic, pagină revelatorie de poetică și de istorie literară”.

Cel de-al doilea volum, *Rege și ocaș*, păstrează toate ingredientele deja pomenite, dar adaugă un condiment istoric, ca să zic așa. Vorbind despre *scris*, *scriitună*, „*scri-soare*”, cum ar zice Eminescu, nu doar ca filosofie/psihologie a creației, ci și ca transpunere concretă a textului pe un suport, cartea conține și o nostalgie pe cale de a se adânci: scrisul de mână, adică *manuscrisul* tradițional, va deveni curând o raritate. Grafologia e o artă/știință amenințată. Scrisul ca peisaj existențial din care se pot

deduce trăsături ascunse ale celui care scrie nu ne va mai fi la îndemână.

De data aceasta, cei 37 de scriitori răspund la unul și același chestionar privind:

- 1) *instrumentele de lucru și metodele de redactare*; 2) *stările infertile*, de sterilitate și inhibiție, de vulnerabilitate și crisperie, cu un cuvânt, *voința de a face*, alternând cu cele de feroare creatoare și transă, adică cu *ușurința de a face* (sau neputința de a nu face); 3), 4) *tabieturile, tipicurile, alinturile, capriciile și chiar vicile* ce însoțesc îndeobște elaborarea unui text literar; 5) *îndoilele și vanitățile*, dubiile și repudiile de sine, în perspectiva timpului; 6) *ispita abandonului*, iminența momentelor de lașitate interioară sau, dimpotrivă, asumarea actului creator pentru valoarea lui cathartică, pentru funcția lui vitală în supraviețuire.

Cuvântul-înainte spune despre toate acestea, cu amănunte picante sau hazlii despre aventura pe care a presupus-o ducerea la bun sfârșit a unei cărți care părea, la prima vedere, simplu de realizat. Deși chestionarul e unul, Dora Pavel personalizează o dată în plus textele primite (deja foarte diverse, etalând caractere, stiluri, umori, capricii) prin scoaterea în vedetă a unor sintagme pe care le-a considerat definitorii. Apoi răspunsurile sunt rupte ici-acolo de subtitluri, și ele foarte bine alese de „întrebătoare”. Iată, în loc de orice altă dovadă, cuprinsul volumului: Gabriela Adameșteanu („Mi-am știut toate cărțile pe dinafară”), Bianca Balotă („Scrisul – un fel de joacă pe care ți-o îngădui și dincolo de vârsta jocului”), Nicolae Balotă („Nu am cunoscut marea ispită, tentația tăcerii”), Nicolae Breban („Singurul moment în care nu mă disprețuiesc total este când scriu”), Emil Brumaru („Aș citi trei sute de ani... Iubesc cărțile ca pe femei”), Ruxandra Cesereanu („Sunt tot mai ispitită de experimente”), Aura Christi („Obligația noastră este să ne raportăm la marile modele imposibil de depășit”), Livius Ciocârlie („Cel mai bine aș scrie într-o scoică sau într-un submarin”), Denisa Comănescu („Lumina care pare să excludă moartea”), Gheorghe Crăciun („Țin mult la principiul corporalizării discursului”), Gellu Dorian („Mi-am iubit toate cărțile”), Alexandru Ecovoiu („Când este vorba de scris, am o răbdare de fier”), Dinu Flămând („Când elimini vanitatea, poți să exiști în scris”), Șerban Foartă („Où sont-elles les belles sténo-dactylographes d'Apollinaire?”), Oleg Garaz („Undeva există Textul, pentru care un text concret este doar o trimitere de subsol”), Gheorghe Grigurcu („Absența scrisului îmi creează un simțământ torturant de inutilitate”), Florina Ilis („Scriu cel mai bine atunci când Dumnezeu se odihnește”), Mircea Ivănescu („Mergeam pe principiul unei sincerități absolute”), Ion Bogdan Lefter („Scrisul – meseria mea, viața mea”), Angela Marinescu („Eu scriu ca să nu mai scriu”), Gabriela Melinescu („Insuccesul sau triumful nu trebuie niciodată privite ca definitive”), Alexandru Mușina („Marea primejdie a oricărui poet este să se repete și să nu-și dea seama”), Mircea Nedelciu („Scriu la masa de lângă patul în care sufăr”), Aurel Pantea („Eu fac parte dintre scriitorii săraci și conservatori din nevoie”), Ovidiu Pecican („Ca scriitor pășești pe ape mișcătoare”), Irina Petraș („Nu cred în absoluturi”), Marta Petreu („Făcutul unei cărți este o activitate senzuală”), Ioan Es.

Pop („O carte de poezie veritabilă este replicarea în durată umană a unei erupții subtemporale...”), Ion Pop („Va fi o mare tristețe în univers când vor dispărea manuscrisele”), Adrian Popescu („Poezia – un dar ceresc”), Simona Popescu („Scrișul însuși (pe hârtie sau în minte) e un fel de simț”), Nicolae Prelipceanu („Tânjesc după scris cum tânjesc după Paris”), Mircea Horia Simionescu („Eu nu mi-am scris Cartea”), Liviu Ioan Stoiciu („Aș vrea să fiu altfel decât am fost până acum”), Dumitru Țepeneag („Toată opera mea se vrea structurată muzical”), Lucian Vasiliu („În fotoliu șade îngerul și dictează”), Matei Vișniec („M-am născut sub semnul dorului de ducă”).

Cele două cărți încep sau întemeiază o serie de autor. Sîpetul cu voci al Dorei Pavel nu pare epuizat. Cititorii și istoria literară sunt cu ochii pe ea.

Principiul bulionului

STIVAL BOROȘ

PUS ÎN fața rutinierii sarcini profesionale de a susține în fața unei comisii o foarte scôrfoasă lucrare de doctorat despre excesele globalizante ale modernității (nu se știe cât de muribunde), un literat calm, „vătuit” și melancolic, fost consilier la palatele Victoria și Cotroceni (a căror cheie e generos oferită cititorilor) se descoperă pe sine în postura unei incitante dileme auctoriale: se va impersonaliza odată cu teza la susținere, cedând tentației de a folosi doar cuvinte-fetiș și trimiteri bibliografice acreditate de către domeniu (așa cum cere cutuma spilcuită), sau va profita de ocazie pentru a face „mărturisiri complete” Înaltei Comisii, umplând în acest fel teza cu sângele și viața de care a fost ea în mod premeditat vidată prin exercițiul sobru, obiectiv al redactării. Neobișnuitul titlu al acestei cronici literare nu reprezintă o blasfemie la adresa rezervelor culinare pe care toți le adăpostim pe-acasă, ci este sugerat chiar de către dimensiunea declarat postmodernă a uriașului roman *Teză de doctorat* al brașoveanului Caius Dobrescu (Iași: Ed. Polirom, 2007, 859 de pagini!), unde autorul – ironic și livresc pe tot parcursul cărții – rezolvă în mod flexibil dilema existențială enunțată mai sus, optând pentru energia necontrolată a „bulionului”,

care în americană înseamnă „bogăție”. Bogăția, prosperitatea, dezinvolta **dezvoltare** au pentru imaginație acea consistență a bulionului care se revarsă. Indolentă, păstoasă, cleioasă chiar. E posibil ca indivizii care aruncă în aer diverse clădiri cu oameni nevinovați în ele să caute pur și simplu un substitut al acelei explozii originare, noroioase, deci germinale, a bullion-ului. A **prosperității economice**. Explozia ar putea fi singura formă de exuberanță opulentă la care au acces sau pe care sunt capabili să și-o imagineze.

Fie-ne îngăduit să calchier sintagma, precizând că volumul reprezintă punerea în act a unui fenomen de „ebulție”: textul scôrșos al tezei e invadat de viață, „înghițit”

de evenimente imprevizibile (metaforele culinare sunt omniprezente!), lăsat să se „dezvolte” – sau să explodeze – prin inserția unor energii vitale expansive, devoratoare, incapabile de a se menține în forme limitative, organizate.

Nietzschean adaptativ, autorul distinge între forma finită și energia primordială, expansivă, asociată vieții și își denunță „pasiunea pentru densitatea caldă, cu consistență de ciocolată, a Materiei”, care nu se articulează în forme structurate, ci curge în toate direcțiile, creând țesuturi narative spongioase, în care golurile sunt cel puțin la fel de importante ca și plinurile. Adică: optează pentru un text deschis, integrativ și fantasmatic, prin care viața subminează anarhic tentativa de a fi lipsită de „sevă”, ceea ce duce, în ultimă instanță, la o scriitură voit sincretică, foarte intelectualizată, în care termenii științifici ai lucrării se intersectează cu narațiuni subtextuale și forme lingvistice bizare, asemenea lichidului incandescent care circulă printr-un țesut spongios și fractal, în care direcțea curgerii – și a metastazei – este imposibil de văzut de la început.

Sub aspect intertextual, *Teza de doctorat* se înrudește, vag și ludic, cu *Procesul* lui Kafka, fiindcă pornește tot de la extrapolarea epică a *ipotezelor existențiale* lipsite de consistență reală, cu singura – și esențială – deosebire că autorul nostru de acum trăiește în plin postmodernism fractal și virtualizant, fiind și unul dintre foarte bunii comentatori autohtoni ai modernității crepusculare. În consecință, Caius Dobrescu *știe rețeta* transformării prozei în țesut spongios, o folosește în mod premeditat, fiindcă ceea ce propune el Onoratei Comisii de Susținere este o subminare a intelectivului prin materialitate, a idealului sublim și „etern” cu efemerul materiei în continuă gestație de sine:

vreau să asigur Înalta Comisie că și aici, în acest univers cuantic al emoțiilor, al afectelor, al percepțiilor **impregnante și disipante**, al memoriei **randomizate** și al continuilor erupții ale fantasmelor, nu s-a aflat totuși, în nici un moment, în altă parte decât în **perimetrul** celei mai pure și mai sobre **științe** materialiste.

Formal, „mărturia integrală” presupune o țesătură narativă sincretică, cu suport biografic real, în care se amestecă la tot pasul termeni științifici impersonali, acreditați de către exegeză, cu întâmplări imprevizibile, aduse în calea autorului de către viață. Suprastructura științifică tinde să reducă empiricul la forme generale, devitalize, pe când celelalte, dimpotrivă, își propun să conteste prin „dezordine” prezența că viața poate fi pe veci fixată în forme și formule osificate. Astfel, datorită tensiunii dintre spontaneitate și ordine, romanul lui Caius Dobrescu reprezintă o revanșă a fluidului asupra cristalizării. Mediul socio-politic imediat al romanului este asigurat de către tranziția autohtonă postrevoluționară, timp în care autorul a fost bursier în Statele Unite, apoi – în două rânduri – consilier ministerial și prezidențial la palatele Victoria și Cotroceni, dar a căuta cu tot dinadinsul „chei” de lectură pentru personajele recunosibile care apar pe parcursul romanului (Corneliu Vadim Tudor, Miron Cosma, „Lucașfăruș Huilei”, câțiva premieri și președinți) nu reprezintă decât o cale de abordare inevitabil reductivă, aflată în dezacord

cu complexitatea de ansamblu a textului. Am putea chiar spune că *Teza de doctorat* – conturată în jurul personalității mereu înflăcăratului de ură și megalomanie Achim Cotor (corespondentul politic autohton e ușor de decriptat...) – e o foarte merituoasă analiză indirectă a tranziției care ne înconjoară, făcută de către un om care s-a aflat mult timp în interiorul Sistemului, dar a formula lucrurile în acest fel e, din nou, îndeajuns de simplist, fiindcă miza principală a textului nu e una politică, ci stilistică, auctorială – adică predominant literară.

Scriind teza de doctorat la un „prag tolerabil al melancoliei gastrointestinale” (indiciile postmoderne ale *materializării* actului intelectual sunt omniprezente în text, de la flatulență la mâncăruri opulente sau halva), autorul simte alienarea prin impersonalizare pe care i-o impune exercițiul arid al științificității, mărturisindu-se kafkian Comisiei:

unde am ajunge, Onorată Comisie, dacă toți cei chemați să facă să progreseze, cu rigoare și luciditate, cunoașterea științifică, s-ar lăsa pradă freneziei dionisiace a agenților orbi ai realității empirice?

Lăsând ca teza să-i fie *invadată* de materia insidioasă a organicului, autorul se supune unui proces de *autentificare* existențială, extins apoi asupra Comisiei înseși:

Ce am făcut eu altceva decât să scot la lumină această comoară de libertate fierbinte, dezorganizată (dezorganizarea fiind întotdeauna, nu-i așa, oarecum fierbinte), pe care am învățat-o de la Onorații mei Maeștri? Eu nu fac decât să atrag atenția asupra curcubeielor minții Înaltei Comisii, sau, mai corect, asupra comorilor sale submarine.

În acest fel, rolul scriitorului este asimilat de către autor cu acela al „actantului dionisiac” din teza celebră a lui Nietzsche: universul nu poate deveni dionisiac prin el însuși, el are nevoie de un „actant” (în general: om cu însușiri artistice, plăsmuitoare) capabil să deschidă supapele „lavei” închise în adâncuri, ajutând în acest fel lumea să se transfigureze energetic. Flatulentul Achim Cotor contribuie, ca personaj, la deschiderea acestor supape, prin consistența fragilă a urii din care se compune ființa sa: „Întregul imperiu al lui Achim este o întrețesere halucinantă de fragilități, protejată de iluzia unei structuri de-a dreptul cristalografice”. Participând la ea, încercând să o explice (lucrarea de doctorat, se spune la pag. 253, contribuie la *elucidarea științifică a nebuniei lui Achim Cotor*), autorul se proiectează pe ecranul lichid al tranziției noastre eternizate, construind scenarii de fragilizare (nu de consistență...), așa cum devine și lucrarea sa de doctorat, invadată de ierburile insidioase ale vieții.

Povestiri cu și despre copii, infantilizări voite, mitizări și supraetajări narative, realități corodate de legende și fantasme, istorii spuse direct sau opacitate, evenimente biografice triumfătoare sau victimare contribuie, toate, prin simultaneizări semantice savant orchestrate, la finalizarea unui pariu intelectual eclectic, pe care îl vor savura în primul rând cunoscătorii autorului, și – cu mici eforturi... – toți ceilalți cititori, cu condiția să treacă de bariera psihologică pe care o reprezintă artificul constructiv al *Tezei* și să descopere în experiment sensul existențial bonom pe care autorul ține cu tot dinadinsul să îl sugereze.

De la Leon la Volovici

Gelu Ionescu

OBSERVAȚIA MEA fundamentală esta aceea că, în *De la Iași la Ierusalim și înapoi*, cărticica de memorialistică semnată de Leon Volovici, nu întâlnești resentimentul – performanță rară, mai ales când te referi mereu la relațiile (atât de sensibile) între evrei și români, de-a lungul unui veac și jumătate. Cu atât mai uimitor cu cât Leon Volovici nu e și nu a fost numai un reputat istoric literar al... literaturii române, ci și un fost cercetător la faimosul Yad Vashem, acolo unde sînt studiate, în cele mai mici amănunte, Holocaustul și implicațiile lui în lume – lumea de ieri sau de altăieri. Opțiunea sa, clară și verificabilă prin tot ce a scris, a fost aceea de a discuta și interpreta felurile probleme ale literaturii române, printre care, bineînțeles, cele legate de prezența și importanța scriitorilor evrei din România, și nu statistica și grozăvia crimelor și masacrelor antisemite care au avut loc pe teritoriul țării noastre (acela care însuma și teritoriile ocupate la începutul războiului cu Rusia Sovietică, dar nu și Transilvania răpită) din anii '40-'44. Crime care au fost sistematic ascunse – și, în parte, mai sînt și astăzi. Discuția despre incapacitatea românilor de a-și asuma trecutul nu are sfîrșit și nu mă voi referi la ea – Volovici trece și el, discret, dar nu amnezic, asupra acestei probleme care, de fapt, nu are cum nu-l preocupa. Războiul cifrelor de victime este unul din cele mai îngrozitoare și descalificante atitudini din lumea de azi – continuă să fie –, ca și cum cîteva sute de morți nu ar conta în fața milioanele care au trecut prin lagărele de exterminare germane, acolo rămînînd. Fiindcă veni vorba, Culiianu, citat de Leon Volovici, avea dreptate spunînd că „în România n-am aflat nimic despre România“; nu am trăit într-o familie de oameni simpli, neinstruiți, am frecventat apoi medii intelectuale, dar despre pogromul de la Iași și despre masacrarea evreilor de către români în Basarabia, Bucovina și Transnistria mi-a vorbit prima oară Vlad Georgescu, prin 1984-'85, în biroul lui din care – îmi amintesc foarte bine – am ieșit stupefiat. Cit despre majoritatea conversațiilor pe care le-am avut și le mai am cu nu puțini intelectuali pe această temă a asumării, e prea întristător să-mi mai amintesc despre unele dintre ele și despre argumentele intrate în discuție. În același timp, nu sînt de părere că generațiile de copii și de tineri care nu au trăit anii grozăviilor europene, anii crimelor și ai persecuțiilor dintre și după cele două Războaie Mondiale, trebuie să plătească pentru părinții, strămoșii lor. Una este să cunoști, să asumi vinile unui popor sau unei

clase, să le condamni, în primul rînd în cugetul tău, să înțelegi mecanismele unei istorii atât de tragice, alta este să plătești pentru ele, să fii culpabilizat sistematic – cum nu altfel au făcut dictaturile totalitarismului comunist sau nazist –, așa cum noi am avut atîtea de suferit pentru „originea“ noastră. După cît îmi dau seama, citînd cartea lui Leon Volovici, observ că este și el un adversar calm și hotărît al fanatismelor de orice fel, al abuzurilor care nu au dispărut.

Cred că Leon Volovici ar face o evidentă greșeală dacă nu va considera cartea de față altfel decît începutul, și nu sfîrșitul carierei sale de memorialist. Viața și experiențele sale, dacă nu sînt singulare, atunci sînt extrem de rare – și cred că el ar trebui să revină pe larg, nu numai asupra evenimentelor narate, detaliindu-le, ci și asupra reflecțiilor stimulate de ele. În partea a doua a cărții, el spicuește – cam conjunctural – momente, scene, personaje care au avut importanță deosebită în viața sa; acestea ar putea fi încadrate într-un tot amplu, care ar da o altă greutate memorialisticii sale. Astfel de vieți nu trebuie lăsate fără urme scrise, dacă „povestitorul“ nu vrea el însuși să cadă în... prăpastia uitării, a neasumării de care a mai fost vorba. Fiind noi cam de aceeași vîrstă, avem amintiri comune în ceea ce privește școala în anii '50, în care toți scriitorii noștri importanți fie nu... existau, fie erau atât de abuziv interpretați, încît „refacerea“ corectă a istoriei literaturii române ne-am făcut-o fiecare pe cont propriu – și a durat mulți ani pînă să ajungem la o „imagine“ corespunzătoare realității. Și în facultățile filologice adevărata scară de valori – să zicem cea clasică – a ajuns cu greu la lumină, noi fiind martorii direcți ai ieșirii la suprafață, prin „revizuire“ (și acestea pe jumătate acceptate, după canonul realist-socialist) ale unor nume și opere de prim rang în literatura, cultura românească. Avem destule amintiri comune, penibile, care, povestite acum, sînt, nu o dată, întîmpinate de tinerii de astăzi, scriitori sau numai elevi, nu numai cu un scepticism cam nedumerit, dar chiar cu bănuiala că mințim.

Cea mai importantă problemă prezentă în amintirile lui Leon Volovici este aceea a identității. Faptul că el rămîne istoric literar al literaturii române – în noul context religios și etnic în care el ajunge în Israel – constituie un gest de mare curaj, de vocație, de definire a identității celei mai profunde. Fiindcă veni vorba, e de observat o adevărată obsesie a lumii de azi, aceea de a-și căuta și defini identitatea – chiar în unele culturi vechi, care și-au definit-o de secole; este probabil presiunea globalizării și o consecință, oarecum indirectă, atât a terorismului, cît și a unei noi ideologii totalitare care este corectitudinea politică. În orice caz, Leon Volovici rămîne ceea ce era la plecarea, adaptînd bagajul său intelectual, dar și sentimental și ideatic, acestei noi situații,

care îi impune un mare efort de adaptare – despre care vorbește cu discreție și cu o aparentă detașare. Nu pot defini cu precizie o situație atât de dificilă, de complicată care este aceea a *exilului* (pe care o trăiesc și eu, de altfel). În aparență, evreii care au plecat din România – cum? de ce? și pentru ce? sînt întrebări pe care nu le pun acum – par a fi beneficiat de circumstanțe mult mai favorabile: ei plecau dintre ai lor și ajungeau între ai lor, în aparență. La rigoare, există posibilitatea de a spune că au plecat dintre străini și au ajuns la alții – iată o definiție posibilă a dramei exilului. Din aceste ecuații mai pot fi formulate încă două variante – vă las să le descoperiți singuri și să meditați. Și să deduceți dificultățile de adaptare – situație care nu are decît o rezolvare strict individuală. Era exilul evreilor mai puțin „definitiv“ decît al celorlalți? Poate, în general, deși nu și al aceluia care plecaseră și ei din disperare. Leon Volovici și-a ales o cale complicată în care a reușit să-și deseneze un destin coerent, echilibrat, fără echivocuri, fără concesii majore făcute conjuncturii. E de admirat abilitatea sa, în sensul cel mai bun al cuvîntului, de a face gesturi, de a emite păreri care pentru alții au mai multe șanse de înfruntare și conflict fățiș decît de concilierile și tratativele echilibrate pe care el le propune. Există în scrisul său, poate și în personalitatea sa (nu ne-am văzut decît o dată, în trecere), un mod neconștient atunci cînd se referă la atitudinea fanatică în ceea ce privește antisemitismul (rezidual sau nu), dar și un calm care impune. Dialogul despre problemele antisemitismului din România – dar poate și din alte țări –, inclusiv cel al unor scriitori, nu puțini și nu oarecare, este încă o problemă de viitor; bazele lui calme (dar încă firave) abia au fost puse, și datorită lui Volovici, între alții: aceasta este opinia sa, cred, foarte întemeiată. Este el, de aceea, o personalitate de mare importanță (neafîșată, dar, cred, conștientă de sine) în analizarea imensei și dificilei probleme a relațiilor între români și evrei. Am spune, parafrazînd o formulă tocită: cîtă curiozitate intelectuală, atîta toleranță. Nu poți, nu trebuie să te „abții“ de a fi și a te considera evreu numai pentru a nu irita antisemiții. Dacă președintele francez Mitterand avea dreptate, atunci cînd spunea că „patriotismul sfîrșește acolo unde începe naționalismul“, atunci Leon Volovici este de două ori patriot. Dacă stăm să ne gîndim puțin, cu greu mai găsim multe cazuri asemănătoare.

Scene din viața familială sau unele, prea puține, după părerea mea, meditații mai adîncite asupra lungului proces al „adaptării“ cad bine în dialogul cărții – și în acest sens sugeram o... continuare. Prezența lui Leon Volovici, alături de alții, nu prea mulți, în centrul ghemului de fire și culori atât de diferite și de încurcate ce-l reprezintă relațiile între români și evrei din ultimele două secole este benefică, salutară. ■

Alte scrisori către bunul Dumnezeu

Dosar epistolar

ION D. SÎRBU – LUCIAN GIURCHESCU

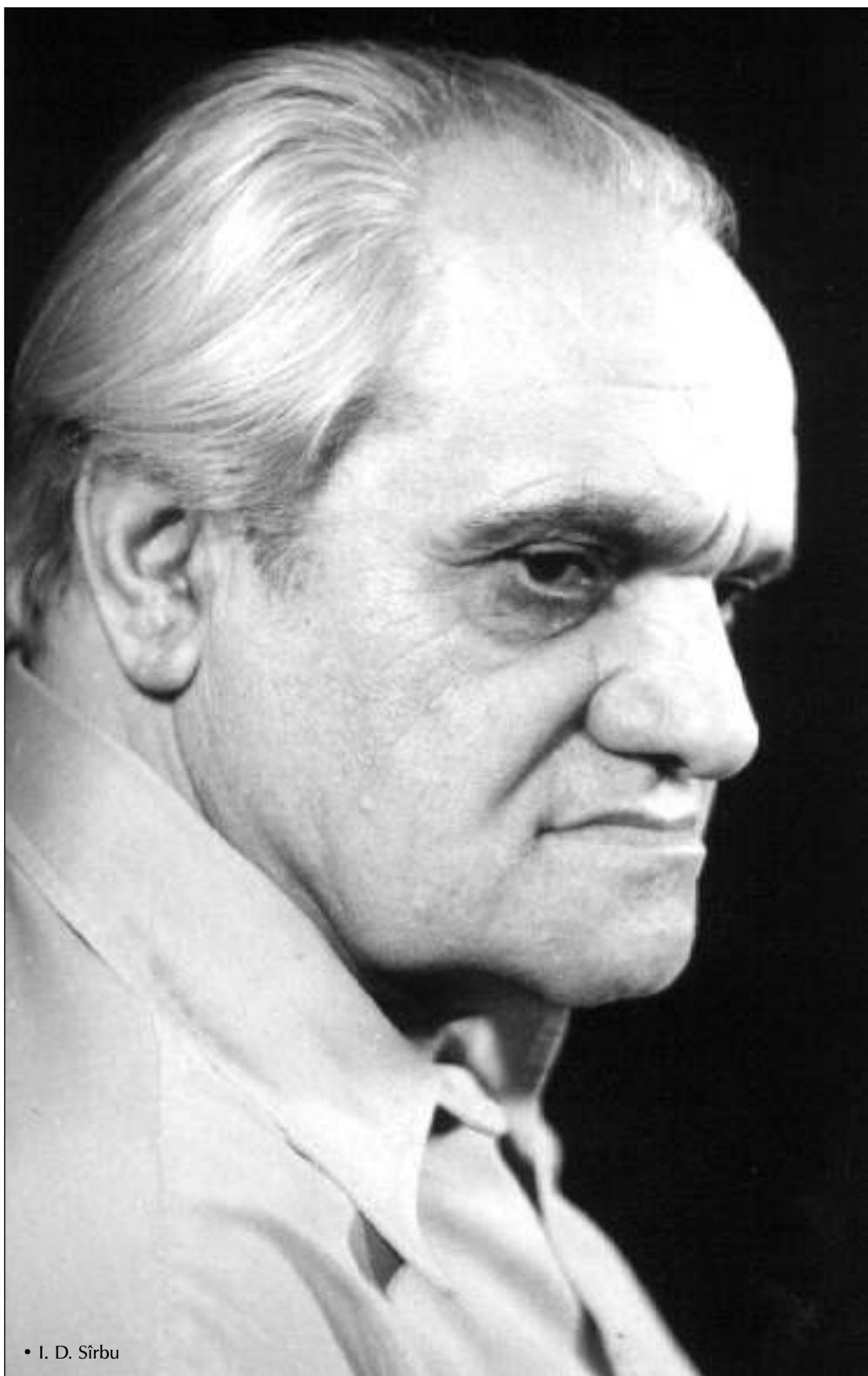
ION D. Sîrbu și Lucian Giurchescu s-au născut, amândoi, la Petroșani. Primul a văzut lumina zilei la 28 iunie 1919, iar celălalt în 15 iunie 1930. E o diferență semnificativă de vârstă, în sensul că, în timp ce primul termina liceul, cel de-al doilea abia începea școala. („Azi, 28 VI, este ziua mea de naștere“, îi scria, în 1986, Ion D. Sîrbu lui Ștefan Aug. Doinaș. „O zi malefică... la sârbi și în Serbia, unde e o zi a răzburărilor. Mama avea oroare de această zi a răzburărilor. Nu a reușit să amâne venirea mea pe lume pentru 29 – ziua Sfinților Petru și Pavel. Eu i-am reproșat că m-a născut cu un secol înainte. Sau după. Și într-o țară care nu mă accepta și într-o lume pe care nu o accept.“)

Cei doi devin prieteni (epistolari) abia după ce au plecat din Valea Jiului. Elevul Sîrbu îi datora mult, din punct de vedere moral, profesorului său din liceu, dr. Enea Giurchescu. Tatăl regizorului a fost directorul Liceului de Stat din Petroșani. La un moment dat, Ion Sîrbu – tatăl elevului Dezideriu Sîrbu – consideră suficiente cele câteva clase de liceu pe care le făcuse băiatul său și îl angajează ucenic la Atelierele Centrale din Petroșani. Idealul sindicalistului Sîrbu era ca fiul său să ajungă, ca și el, maistru. Liceanul nu suportă modul în care era tratat de către cei de la Ateliere și vrea, cu orice risc, să se întoarcă la școală. Tânărul e gata să meargă să vorbească cu directorul Enea Giurchescu pentru a fi reprimat la școală. Era la capătul puterilor și era în stare ca, în cazul unui refuz, să recurgă chiar la un gest necugetat și ireparabil. Tatăl regizorului s-a dovedit a fi fost un om de mare generozitate și i-a acordat o bursă elevului Sîrbu, să-și poată continua studiile liceale.

Cum arăta, oare, Valea în vremea copilăriei lui Sîrbu? Am aflat, consultând presa (puțină) a vremii, că Petroșaniul era o urbe plină de viață, ce putea oferi suficiente amintiri pe care să le poți evoca, peste ani, cu plăcere.

În ziua de 30 iulie a anului 1922, în Petroșani, a apărut un săptămânal bilingv intitulat *Curierul Văii Jiului/Zsilvölgyi Futár*, o „foaie săptămânală, socială, critică și reportă“. Redacția și editura erau pe strada Urania din Petroșani. Redactorul responsabil era Teodor Salca, iar prim-redactor –

→

• I. D. Sîrbu

→

Adalbert Kovány. *Curierul* costa 4 lei numărul, dar dacă te abonai pe un sfert de an te costa 45 de lei, pe jumătate de an – 90 de lei, iar pe un an – 180 de lei. Ultimul număr ar fi apărut, conform poetului Marian Boboc și dosarelor *Ortucul* din Petroșani (nr. 10/2005), la 31 decembrie 1922. *Curierul* publica savuroase reclame, în care textul din caseta publicitară avea, în stânga, o variantă în limba română, iar în dreapta, echivalentul ei în maghiară. Dacă numele comerciantului avea o formă unică, prenumele era prezentat în variantă bilingvă. Astfel, Alex Löwy era aceeași persoană cu Löwy Sándor, iar Iosif Klein ajungea, în varianta maghiarizată, Klein József. Aceste reclame dau măsura unui comerț viu, ce ținea seama de specificul unei zone miniere în plină expansiune.

„Transylvania“ lui Iosif Klein vindea, en gros și en détail, „specialități de liqueur, cognac, rum, spirit și vinarsuri, ape minerale, făinoase, coloniale și mărunțișuri“. Societatea deținea o pivniță de vinuri, un magazin de bere și o fabrică de sifoane. Magazinul principal era vis-à-vis de Hotel București din Petroșani și avea filiale în Piața Unirei și chiar în edificiul Poliției. „Transylvania“ era, potrivit reclamei din ziar, „izvorul cel mai efin“ de cumpărare de tot felul de „coloniale, vâpsele, cereale, mezeluri și stambele“.

Leopold Schaffer din Petroșani avea un telefon interurban ce răspundea la nr. 30. Schaffer era, în primul rând, vânzător de bere și își recomanda, în ziua de 24 decembrie 1922, produsele cumpărate de la Timișoara („Casino“ și „Corvin“) și de la Turda („Coroana“ și „Gloria“). Berile erau socotite de comerciant a fi de prima calitate. De asemenea, Schaffer își recomanda pivnița prevăzută cu bune vinuri de masă și diferite alte specialități, precum spiritul și alte „beuturi spirtoase“. Tot la Schaffer puteai găsi ape minerale și o fabrică de sifon.

„Magazinul de concurență“ al lui Löwy anunța, la sfârșitul anului 1922, că i-au sosit „5.000 de haine gata muncitorești“, iar prețul unic era de 121 de lei per bucată. Löwy făcea în *Curier* un „Apel către muncitorii organizați din Valea Jiului și aplicații de la CFR“. Comerciantul evreu, în semn de mulțumire pentru succesele sale comerciale pe care le-a obținut cu sprijinul muncitorilor, a hotărât că de la 1 decembrie până la 15 ianuarie 1923 va organiza UN TÂRG MARE DE CRĂCIUN, „fiindcă fiecare muncitor și aplicat dela CFR să-și poată târgui cu puțini bani marfă bună și durabilă. Afară de prețurile mele efine, voi mai da și o reducere de 10 sută, fiindcă vreau că cu aceasta să se bucure cât mai multe familii cu ocaziunea Crăciunului“. „E interesul fiecăruia să se convingă personal“, conchide d. Löwy.

Hermann David ținea un magazin de coloniale vis-à-vis de parc. Frederic Schuller din Orăștie vindea, prin depozitul său din Petroșani, spirit, liqueur, dar și sirop de zmeură. Vis-à-vis de sala Apollo era o prăvălie condusă de Dejeu (Dezső) Grünfeld, care vindea ghetete „Turul“, care, potrivit reclamei, erau „cele mai elegante, cele mai efine și cele mai durabile“. Pásztor avea un mare magazin de ghetete la modă și își aducea marfa direct de la Fabrica „Hungaria“. Sticlărie, porțelan și mobilă găseai la frații Heincinger. „Valea Jiului SA“ era, în 1922, o fabrică de mobilă și făcea, concomitent,

comerț cu lemne. Béla Horváth ținea o librărie, o papetărie, un depozit de hârtie și de obiecte pentru fotografiere. La Horváth puteai găsi registre, articole de birou și pictură. O altă reclamă făcută „în atențiunea părinților“ ne lămurește faptul că „tot felul de revizite școlare ieftine se găsesc numai la Bela Horváth“.

Gavril (Gábor) Simon avea un magazin de coloniale și manufactură, dar l-a deschis, din cauza concurenței, la Aninoasa.

B. Bobrovsky și comp. fabrica „tot felul de pile noi de prima calitate, din oțel turnat“. Pilele vechi le tăia, din nou, la cele mai favorabile prețuri. Uzina Electrică din Petroșani era situată pe strada Regele Ferdinand, la numărul 34. Acolo găseai un depozit „cu tot felul de articole pentru instalațiunea electrică“. Tot pe strada Regele Ferdinand era „Croitoria de bărbați“ (nr. din 6 august 1922) a lui Eduard (Ede) Spitzer, care confecționa costume de bărbați și mantale de iarnă din stoffe bune din țară și străinătate, „efin și ponctuos“. Croitoriile erau la mare preț în Valea Jiului. „Dacă dorești să fii elegant, du-te la Alexiu Spitzer, croitor de bărbați, unde se confecționează mantale de iarnă, raglane de tot felul de haine pentru domni și copii, după moda cea mai nouă“. Moskovits avea o croitorie de bărbați chiar în buricul târgului. Croitoria lui confecționa costume de bărbați și mantale de iarnă din stoffe bune din țară și străinătate. Și Moskovits vindea, ca și Eduard Spitzer, „efin și ponctuos“.

Emanuil Schwalb era tot „croitor de bărbați“ și avea un mare magazin de stoffe pe strada Regele Ferdinand, la nr. 42. Schwalb confecționa „costume după moda cea mai nouă și mantale de iarnă“.

„În orice familie BARZA aduce bucurie în casă.“ Așa suna începutul unei reclame făcute în ajunul Crăciunului. Prăvălia *Barza* (*Gólya Áruház*) îți oferea „cele mai efine cumpărături și articole de modă. Mantale de iarnă pentru dame și bărbați, haine de modă, lenjerie și ghetete“.

„Rózsa și Fehér“ era o întreprindere de comerț general care vindea, pentru populație, cărbuni, cocs, catran, lemne de foc, țigle și materiale de construcție.

Banca Viticolă a României, prin Reprezentanța Petroșani, anunța, la 24 decembrie 1922, că „Au sosit excelentele vinuri de Drăgășani și alte vinuri de soiuri“. Banca punea la dispoziția celor interesați și „vinuri de masă de prima calitate“. Societatea „Express“ din Colonia Ianza, nr. 3, „exopera căraușii de tot felul, pentru persoane cât și diferite poveri în localitate și în provincie“. „Express“ mai făcea și „transporturi de cărbuni repede și cu prețuri convenabile“.

Ioan (János) Farkas anunța tuturor cititorilor *Curierului*, spre atenție, „că în curând va lua ființă fabrica de mobile, bine aranjată, prevăzută cu curent electric“. Farkas se lăuda că „întreprinde tot felul de lucrări mobile de birou, mobile de prăvălie, mobile pentru locuințe, de la obiectele cele mai simple și până la cele mai artistice“.

La nevoie, Farkas făcea chiar și „lucrări pentru înmormântări“. Fabrica lui se găsea în Petroșani, pe strada Maria, la numărul 20, iar prăvălia – pe strada Regele Ferdinand, la nr. 39.

„Fleisher și Bardi“, de pe strada Regele Ferdinand nr. 51, era o societate care se angaja să stârpească ploșnițele „în mod garantat“. Firma celor doi anunța publicul

că „firme, vopsirea mobilelor, pictarea de camere cu decoruri frumoase facem“.

Nici mâncarea nu putea fi ignorată de reclama comercială a acelor vremi. Prăvălia mixtă a lui Izidor Hermann aducea, în fiecare zi, „delicatese, specialități de șoncă și cârnațarie, bomboane și ciocolată specialitate“. Prăvălia mixtă a lui Izidor Hermann se afla pe aceeași mare arteră comercială a Petroșaniului de după Marea Unire: strada Regele Ferdinand.

Cea mai interesantă casetă publicitară era a românului Nicodim Vancu. „Acest loc l-a arendat Dl. Nicodim Vancu și stă la dispoziția D-lui“. Caseta a apărut în câteva numere succesive cu același text incitant. Ceea ce ar putea spune despre Nicodim Vancu că voia să-și facă reclamă unei afaceri (încă neclare) care se punea pe picioare extrem de anevoios.

În acest context, pare firesc ca Sîrbu să-i evocă lui Giurchescu pe elevele de la gimnaziul maghiar catolic Krauss Ica, Nandra Baba, Horacek Ibi, Gutman Elza, Ianz Bianca, Medrea Michu, surorile Wagner, Dismacek Baba ș.a.m.d. Fostul său concitadin îl evocă, în schimb, în culori adecvate, pe Eduard Mezincescu. Acesta a rămas în memoria colectivă prin faptul că a semnat, la 23 mai 1948, împreună cu Nikolai Șukov, prim-secretar al Ambasadei URSS la București, procesul-verbal de predare a Însulei Șerpilor către Uniunea Sovietică. În acel moment, Eduard Mezincescu era ministru plenipotențiar la MAE. Regizorul Lucian Giurchescu îl cunoaște pe Mezincescu în calitate de ambasador în Suedia, pe când voia să se facă faimos și ca autor dramatic.

Sîrbu nu uită faptul că bătrânul Giurchescu i-a redat bucuria de a studia și păstrează, peste timp, Giurchesților o dragoste ce răzbate, puternic, și în scrisorile pe care i le scrie fostului său concitadin aflat, acum, în exil. Între cei doi are loc o corespondență intensă, care, din păcate, nu s-a regăsit până acum, așa cum s-ar fi convenit, în lumina tiparului. Cei doi vorbesc despre scrisori rătăcite, întârziate, pierdute. Din (presupus) bogata lor corespondență nu am găsit în arhiva CNSAS-ului decât cele trei scrisori pe care le reproducem, în premieră, acum și aici. Am lăsat necenzurat limbașul frust al regizorului Lucian Giurchescu pentru că e o dovadă că sta de vorbă cu un vechi prieten între care nu au rost (doar) formulări savante.

Ei își amintesc de câteva figuri emblematice ale tinereții lor. Marea soprană Teodora Lucaciu (Lucaci, în textul lui Lucian Giurchescu) e cea mai faimoasă dintre ele. Ea s-a născut la 17 noiembrie 1926, la Vulcan. Tatăl său, Vasile Lucaciu, a fost un foarte bun violonist, iar în învățământul local, a ajuns revizor școlar. Teodora Lucaciu, care avea o voce extraordinară, a cântat, la începuturile carierei sale, în ansamblul MAI, iar ulterior, la Opera Română. În anul 1978, la 52 de ani, Teodora Lucaciu și frațele ei, Ticu, merg în provincia El Oro din Ecuador, unde pun bazele Institutului de Muzică W. A. Mozart. Provincia este faimoasă pentru abundența și marea calitate a bananelor. Climatul ecuadorian e unul tropical și semiumed. Media zilnică e de 23 de grade Celsius, iar cei aflați, ca turiști, în căutarea soarelui își găsesc, acolo, o fericire provizorie. În fiecare an, în ziua de 24 septembrie, ecuadorienii organizează Târgul Mondial al Bananei și o aleg pe Banana

Queen. Teodora Lucaciu sfârșește pe meleaguri ecuadoriene (și nu peruane, cum crede Lucian Giurchescu), iar Institutul de Muzică pe care l-a fondat îi poartă, azi, numele.

Valea Jiului era, la începutul secolului XX, o mică Americă. Aici puteai întâlni o lume pestriță, care încerca să se adapteze unei noi situații istorice. Vremea Imperiului Austro-Ungar trecuse și toți voiau să prindă trenul schimbării. Valea Jiului era, acum, în România Mare și românii, ungurii, evreii, cehii, polonezii, bosniaci și italienii veniți să deschidă minele imperiului încercau, după 1918, să se integreze în lumea românească.

Lucian Giurchescu a urmat cursurile Institutului de Teatru din București, la Secția regie, pe care le absolvă în 1953. În 1956, când Sîrbu vine în redacția revistei *Teatrul*, Giurchescu este asistent de regie la Teatrul Giulești. Drumurile lor, datorită teatrului, se intersectează, dar Doinaș îi interzicea să-și dea cu părerea în chestiuni artistice, pe motiv că, mai întâi, ar trebui să facă ceva notabil. Ulterior, regizorul Giurchescu pune în scenă spectacole memorabile pe toate scenele mari ale țării: Teatrul de Comedie, Teatrul Național din București, Bulandra, Giulești, Nottara, Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț, la Teatrul „Sică Alexandrescu” din Brașov și, o dată, la Teatrul Național din Cluj-Napoca (*Scoala bărfelilor* de Richard Sheridan, în 1967). A fost director al Teatrului de Comedie din București atât înainte de Revoluție (1969-1979), cât și după (1990-1994).

Din Copenhaga, unde a ales să se expatrieze, Lucian Giurchescu a fost invitat să monteze la teatre prestigioase din Danemarca, Suedia, Israel, Germania, Finlanda, Canada și... Bulgaria. Anul trecut, în ziua de 30 septembrie, regizorul a fost desemnat cetățean de onoare al Bucureștiului, după ce, în 6 iunie 2006, a fost decorat, la Am-

• I. D. Sîrbu

basada României din Copenhaga, cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Mare Ofițer.

Ion D. Sîrbu a sfârșit, după ce a luptat eroic cu o boală nemiloasă, în septembrie 1989, cu puțin înainte de schimbarea de regim în România. El a fost onorat, postum, doar cu titlul de cetățean de onoare al orașului Petrila. Transcriem, pentru frumusețea argumentației, expunerea de motive care a stat la baza acordării acestui titlu local:

Un grup de inițiativă în cadrul Consiliului Local al orașului Petrila: Ion Barbu, dr. Edmund Tecar, jurist Gheorghe Popa, prof. Ionel Moș,

Constatând, cu târzie durere, că Scriitorul petrilean Ion D. Sîrbu a purtat, încă de la naștere, condamnarea la suferință, cunoaștere și faimă postumă,

Observând, cu sentimental ireparabilului, că pentru Concetădinul nostru anii de pușcărie au fost un iad, dar și un act al destinului și un act de inițiere,

tu știi care-i blăstămul pentru ai de-s curvari în tinerețe? Nu știi, i-am zis eu superior. La bătrânețe, mi-a zis Tata, se îndrăgostesc de propriile soții).

Am să-i trimit Ancăi o nou-apărută carte a lui Vulcănescu, Romulus: *Mitologie Română*, pe care o citesc. Ar fi un fel de încercare teoretică de a aduna tot ce rezultă filosofic din munca unor etnografi ce au trecut și prin Eliade, Caillois, Blaga, Frazer, etc. Are și un dicționar etnologic, mă simt dator să-l caut și să-l trimit Ancăi care face gratuit o treabă românească extraordinară. Sfântă și eroică.

Îmi vine să zâmbesc istoric urmărind tribulațiile teribil de teribiliste ale maghiarimii transfuge: profită de „somniașenie” noastră (ceața e o formă de luptă, nu de somnambulie). Au fost proști politicieni și au mizat greșit. Au mușcat pe vremea lui Hitler și s-au înecat după aceea; acum iar mușcă sau vor să muște. Au devenit „europeni de mijloc” – Mitteleuropaerer... Nobilii lor (pe care i-au distrus) au fost mândri și viteji dar notarii și jandarmii lor au fost...

Cred că ți-am scris ce discuție am avut cu consăteanul nostru Herman Pișta? Fostul director de la *Dermata*... Opțiunea evreilor din Ardeal pentru naționalitatea maghiară mi se pare bizară și suprarrealistă. Noi suntem plini de defecte – dar nu suntem (nu am fost) cruzi, intolerabili, fanatici. Nu avem (nu aveam) vocație pentru convingeri definitive, nu am dat mari ideologi, anarhici, revoluționari: calea de mijloc (ca obse-

Luând act că, potrivit scriitorului nostru, trei au fost situațiile-limită mai grave decât însăși moartea: războiul, pușcăria și mina,

Văzând, asemenea lui, că războaiele au fost niște masacre umane (și teritoriale), pușcăria – o paralizie a libertății spațiului și timpului istoric, iar mina – o muncă în întuneric și robie,

Bucurându-se că filosoful Ion D. Sîrbu a putut transforma toate aceste mari suferințe ale trupului în fel de mari sărbători ale spiritului văzute din perspectiva unei academii libere, a unei mânăstiri filosofice și a unui parlament ideal unde îngerii și dracii dezbatoarea viitorului mileniu,

Mulțumindu-i, postum, că a ales ca loc al nașterii sale orașul nostru și că a scris o seamă de capodopere care vor face din Petrila nu doar un loc faimos prin bogățiile sub-solului, ci și prin înălțimea oamenilor săi,

Reținând faptul că doar în Colonia minieră din Petrila, str. Regele *Ferdinand* nr. 6 (ulterior *Malinowski*, actualmente *Zorilor*) a fost cu adevărat fericit,

Apreciind, la 7 ani de la moartea sa, că un mare scriitor poate suporta și a patra situație-limită (mai gravă decât moartea),

Propunem Consiliului Local să acorde primul titlu de Cetățean de onoare, post mortem, al orașului Petrila, Scriitorului petrilean de vocație universală Ion D. Sîrbu.

Acest titlu i-a fost acordat, la Petrila, în ziua de 15 februarie 1996, de către primarul urbei, d. Ilie Păducel. Astăzi strada pe care s-a născut scriitorul se numește chiar Ion D. Sîrbu. Din păcate, lumea din blocurile muncitorești ce și-au trecut, în buletin, numele scriitorului are un alt reper important: Brutăria Löwendal. Care, prin impozantul său sediu, eclipsează, total și definitiv, modesta casă de colonie în care s-a născut Scriitorul.

MIHAI BARBU

[1]

Craiova, 18 mai 1987

Dragă Lucian, Anca, Livioara, Tudor, etc.,

Teribil m-am bucurat, citind frumoasele tale rânduri despre munca și jertfa științifică a soției tale; Anca e o minune a naturii noastre valahe care, în general, e cam leneșă, lasă-mă să te las, plină de curajoase descumprări și viteza lașității. Dar Anca e altfel: o simt. Românii sunt de trei feluri: ardeleni, moromeți și restul... care nu contează. Și mai spun: Ghibu ne spunea așa: *Noi ardelenii a trebuit să acceptăm Unirea din 1918, fiindcă România nu era întreagă fără vechiul Regat!* Anca e o ardeleană de tip vechi, „duce un gând până la capăt” (Blaga). Noi doi suntem români hibridi, avem în noi sedimente de moromeție din cauza meseriei și a vântului solar. Dar ceea ce m-a bucurat cel mai mult a fost gândul că, în sfârșit, dragă Bebe, dai primele semne serioase de start al Bătrâneții (nu al îmbătrânirii. Bătrânețea e o vârstă sacră, îmbătrânirea e un fenomen fizic de degradare și moarte): ai început să îți admiri soția, vei ajunge nu peste mult timp să o și iubești. Am trecut și eu prin aceste faze: mi-am adus cu duioșie aminte de o vorbă a Tatălui meu (tu să mă ierți dacă mă repet uneori, nu am timp să verific vasta noastră corespondență care, când eu eram de 26 de ani și foarte curvar, el văzându-mă așa, mi-a zis minerește: *Mă,*

sie a unui popor care întotdeauna a fost încadrat de mari puteri eliberatoare), îndoiala, duplicitatea funciară – ne scutesc de greșeli extremiste.

Citesc această Istorie a Ardealului, în ungurește; mi-e indiferent, nu mă interesează. Sunt latin, știu logică și politică. Nu am voie să mă consider european având moravuri asiatice – îmbrățișarea Asiei e mortală pentru orice popor sub două sute de milioane. Noi trebuie să rămânem europeni, altfel pierim. Și ungurii la fel. Nu știu să-și numere neamul, se împuținează. Deja Capitala și Limba lor e dublă față de forța lor demografică. În Petrila (pe care tu o știi) eu vorbeam pe uliță (până a merge la școală) numai ungurește: cu Kerl Peter, Drotzinger, Stehlick, Păducean, Ianacek, Zlatsky. Aceștia erau ungurii mari din colonie. Și domnul Bodenlos (fiul său a ajuns maestrul meu când lucram în mină, și când i-am spus că numele acesta e pur german, era să leșine. El s-a considerat toată viața a fi un ungur mare).

Dar mai bine îți amintești care era situația în Petroșani. (Am dat acum telefon sorei tale: râde ca și altă dată. Ady e o minune, prin ea evoc eu prietenii ei din Valea Jiului.) Adu-ți aminte elevele de la gimnaziul maghiar-katolic: Krauss Ica, Nandra Baba, Horacek Ibi, Gutman Elza, Ianz Bianca, Medrea Michi, surorile Wagner, Dismacek Baba și Kovesdi, singura ungu-roaică adevărată, fiica dentistului. Am sau

→

→
nu am dreptate? Dacă aş lua cartea de telefon a Budapestei, acelaşi lucru l-aş constata: „Mari am fost, puşini am rămas”. Se lăudă, beau şi se sinucid prea uşor.

În romanul meu eu am un personaj, conte ungar, care e un fel de filosof al neamului său. Fiindcă eu admir mult şi multe din cultura şi istoria acestui mare-mic popor. Dar nu pot să trec peste cruzimea lor: au spânzurat enorm şi ca fasciști şi ca comuniști. Cu plăcere. Cu talent. Nu îmi place să-mi amintesc de anii Clujului postbelic. Tipografiile româneşti au fost sparte în limba maghiară, căminul Avram Iancu, aşijde-rea. Pe două porţi plecau spre canal istoricii, arhivarii, cărturarii români, pe alte două porţi soseau din Nord, cu dosare curăţite, foştii szalaşişti, deveniţi universitari peste noapte. Nu pot să uit că în 48 au intrat în biblioteci şi ne-au cerut să împachetăm toate cărţile cu care au fost în refugiu şi s-au întors. L-am întrebat pe Roth András: „Le duceţi în camere de gazare?”. (Nu te mira că nu am făcut carieră universitară: *gura baste curru* chiar şi în cercurile academice.)

Ieşeam din lunga aventură Stalingrad (prizonierat, evadare, stepa calmucă, etc.). Apuc să ajung în gara Rostov înainte de închiderea cercului. Veneam din moarte. Văd un tânăr şi distins ofiţer. Cu dragoste, cu toată inima mea petrileană, mă apropiu de el şi salutându-l încep să-i vorbesc. Într-o maghiară a mea care e şi cultă şi nuanţată. Jur. Deodată, mă întreabă: *tu ce eşti? Român, zic eu. Nem lebet, zice el, lebetetlen; aki ilyen szépen beszél magyarul az nem lebet román. Magának bebeszéltek hogy román; egy barom román sose bírna a mi nyelviünket így megtanulni.*

Am fost opărit. Era avocat şi gazetar. Jur pe zeii mei că nu mint.

Eram la studii extrauniversitare, împreună cu alţi 2000 de studenţi, încărcam un şlep, la modul felah. Un munte de ştiuleţi, noi căram cu coşurile de nuiele. La un moment dat muntele a căzut. Noi eram opincă lângă opincă. La mijloc, între pănuje şi ştiuleţi roşii, foşnăiau o mie de şoareci de câmp: ogari, roşcaţi, frumoşi, inteligenţi. Ne era scârbă, şoarecii nu puteau să fugă, cercul nostru era compact. Deodată, am auzit un ţipăt cumplit şi am văzut vreo 10-15 zeghe dansând şi călcând cu frenezie în picioare grămada de şoricărie. Chiuind şi ucigând cu o bestială plăcere. Deodată, am strigat. Eu am strigat: „Fraţilor, uitaţi-vă, toţi cei care ucid acolo sunt unguri: studenţi la teologie reformată. Au refuzat să facă Crăciunul cu noi...”

S-au oprit. S-au privit. Aşa era. Erau, cu toţii, unguri.

Şi atunci cum să nu fiu mândru de poporul meu, blând şi răbdător. În timp ce soldaţii unguri, în Galiţia şi Polonia, curăţau satele din spatele nemţilor de așa-zii partizani (dar curăţau că nu rămânea vie nici o pasăre) – eu, ştiind ruseşte, când unitatea mea de țărani ardeleni (Divizia 18 Sibiu) plecam dintr-un sat de izbe ucrainene, trebuia să fac serviciul de ariergardă. Mănam înapoi femeile care plângeau după Vasile, Costea, Mitea, Vaniuşa (Vasile, Costică, Mitică). Soldatul român e, în primul rând, țărăn. Ajuns în gospodărie, are grijă de capră, vacă, face foc, aduce de la cazan. Peste 3 zile, hazaica îl simţea om la casă, gospodar, de-ai noştri. Dacă era alarmă, trebuia să-i scol din paturi pe vitejii mei. Există o

internațională a sărăciei şi pământului. Stalin era perfect informat de asta.

Gary

[II]

Copenhaga, 23 iunie 1988

Dragă Gary,

Unora le scriu... pentru că așa m-a învățat mama. (Un om bine crescut răspunde întotdeauna...!) Altora pentru că nu am ceva mai bun de făcut. Sunt persoane care după ani de tăcere, brusc și surprinzător, își amintesc de mine și... desigur, nu pot să-i las fără răspuns.

Scriu fostelor iubiri. Și foștilor prieteni. (Sau celor pe care îi bănuiam ca atare.) Scriu rudelor. (Nu la toate. Nu! Unora...) Scriu ca să verific dacă mai mânuiesc cum se cuvine limba română. (Aproape... 9 ani de îndepărtare te obligă la unele auto-verificări lingvistice.)

Scriu... numeroase scrisori de afaceri. (Asta-i una din primele datorii ale free lance-ului. N.B. Dar misivele astea interesate nu folosesc, de obicei, graiul moldo-valah, ci alte graiuri... așa-zis... internațional cunoscut.)

Și îți scriu ție. Ciudat... dar scrisorile adresate în strada Cuza nr. 9, bloc 156, sunt cele pe care le prefer. Deși cuvântul preferat, a prefera și restul derivatelor sale nu e cel mai potrivit.

E vorba, mai degrabă, de un soi de *dialog la distanță*. (N.B. Din păcate denumirea a fost întrebuițată de o foarte populară emisiune a Radio-televiziunii din București. Și, deci, sunt obligat să precizez „orice asemănare cu asemenea lucruri este absolut întâmplătoare.”) Un dialog care nu e dialog, pentru că răspunsurile întârzie sau nu vin niciodată (din ambele părți). Un dialog e mai degrabă ca un soi de... eliberare a unor gânduri învălmășite ce se cer... asemenea copiilor de la primare... afară... că altfel... se întâmplă o nenorocire. Ca atunci când colegul meu de bancă, Ciolca, fiind obligat să termine cântarea *Tatălui Nostru...* străjeresc... s-a căcat pe el... cu reținere, cu discreție neo-protestantă, dar... indubitabil.

Pentru respectarea adevărului istoric trebuie să menționez că bietul Ciolca se ceruse afară, dar domnu' Lucaci, învățătorul nostru și tatăl răposatei cântărețe, de nivel mondial, decedată... dacă nu mă înșel... pe platourile peruviene... dom' țător Lucaci i-a respins cererea strigând patriotico-creștinește: ȘI ADVENTIȘTII TREBUIE SĂ CÂNTE TATĂL NOSTRU STRĂJERESC ȘI ORTODOX! Domnul Lucaci era... greco-catolic.

[...]

Tu „declari” într-o scrisoare din Aprilie (14!... pentru că mi-ai scris și în 27 ale aceleiași luni): *Îmi face bine când scriu scrisori, nu o fac numai din dragoste și memorie, o fac și ca să gonesc duhurile rele ale nevrozei*. Ceva asemănător se întâmplă și cu mine, și probabil, de aceea frecvența misivelor e atât de neregulată. Uneori... două pe lună... alte ori... două – la 6 luni.

Scriu când simt nevoia să vorbesc vrute și nevrute... să mă războiesc cu umbre... să fac pe intelectualul... să povestesc amintiri, ș.a.m.d.

Apoi – la drept vorbind – nu avem multe amintiri comune. Noi, în România ... am

fost, mai degrabă, cunoștințe. Tu erai football-ist în echipa Liceului de Stat din Petroșani, când eu trăiam episodul Ciolca descris mai sus. După război... când i-ai făcut o leacă de curte lui Adi (cea mai tare puștoaică din Valea Jiului și... încercarea moarte n-are), eu eram un mucos la cursul inferior. Mai apoi când Deleanu a adus la *Teatrul* pe intelectualii ardeleni, filosofi, poeți, dramaturgi, scenariști și... care desigur au să se ocupe și de histrioni... eu eram un obscur asistent în Giulești căruia colegii tăi nu-i primeau modeste articole... că, deh, vorba lui Doinaș... *domnule, întâi să faci ceva și apoi să-ți dai cu părerea*. (N.B. Citez din memorie)

Abia mai târziu... după absența cea mare... am început să ne cunoaștem cu adevărat. Să se șteargă barierele de vârstă, bariere stupide, și cele de școală – inutile în viața dată. Am crezut în dramaturgia ta dar tu... (având – pe drept sau pe nedrept – doar *băleni* în jurul meu și al tău), n-ai crezut în credința mea și, din nou,... ne-am îndepărtat.

Ne-am revăzut... mai apoi și ceva s-a întâmplat. Ce? Nu știu... exact. Dar am devenit, cred eu, prieteni, prieteni epistolari, dacă o conversație directă nu a mai fost posibilă. Sunt convins că nici azi nu suntem cu totul și cu totul de acord, în multe privințe. Și dacă ar fi să amintim doar una, în special, în definirea raportului dintre piesă și spectacol, dintre autorul dramatic și regizor. Dar asta nu ne împiedecă să putem sta de vorbă amical sau – sper! – să ne și facă plăcere să conversăm.

Nu știu cum stai cu memoria lucrurilor inutile. Eu am avut unele rateuri și de aceea nu-mi dau seama dacă-ți mai aduci aminte caracterizarea pe care – la cererea mea – ai făcut-o lui Victor Iancu.

După părerea mea a fost cea mai concisă și adevărată făcută fratelui mamei mele. Cu adevărat... *un amestec de clown și ministru, de herr Professor și cerșetor în baine negre... un ratat de mare suflet și de bună calitate*.

Faptul că se pișa în chiuveță era unul din capetele de acuzare ale tatălui meu împotriva lui și lucrul ce o jignea – deși nu spunea – cel mai tare pe mămica, la fratele ei, filosoful. A fost întreaga viață un hybrid. Un complexat. Complex care-i venea din faptul că el, marele român, nu știuse o boabă românească la 12 ani; când, după moartea mamei lui, după sfârșitul regatului imperial și după proclamarea României Mari, Jánk József – mernokur... redevenea inginerul Iosif Iancu, Inspectorul general român al minelor din Ardeal. Jánk Lili n-a avut acest complex. Nici ea, nici Jánk Alice, viitoarea doamnă doctor Moga. Poate doar faptul că nu ne-au învățat ungurește și nu au insistat nici cu germana... să fi fost rezultatul subconștient al aceleiași complex. Poate.

Victor era caracteristic pentru o anumită epocă și partea lui „ridicolă” provenea din credința lui filosofică-politică ce nu putea admite că realitatea nu e cea pe care el, intelectualul, și-o proiectează. A fost un profund antinazist. Un democrat. Dar asta nu l-a împiedicat pe fostul lui prieten, Mezincescu, ca – atunci când l-a descoperit retrogradat, refugiat, ca referent literar/referent și nu SECRETAR, la Sincu, la Sibiu – să-l dea afară cu picioare-n cur și recomandări principiale de neangajare. Victor, fenomenologul, a ajuns ajutor de custode, sau așa ceva, la o secție zoologică a unui muzeu sibian. A tras, din toate punctele de

vedere, mâța de coadă. Apoi... mezinceștii au început să decadă și el a reintrat în învățământul universitar. La Timișoara. Interesantă a fost o convorbire între mine și frumosul Eduard, dramaturg și ambasador la Stockholm. Eu eram cineva. Conduceam un teatru. Puteam promova piese. Așa că ambasadorul m-a invitat la el. Era prin anii 70. Și, la un moment dat, vorbind de Cluj și anii antebelici, am pronunțat numele lui Victor. S-a făcut că nu-l știe. Am insistat. Și când a aflat că-i sunt nepot a amuțit. Sau, mai bine zis, n-a mai vrut să zică nimic.

[...]

Într-una din cele două scrisori la care, cu rușine, n-am răspuns până azi, mi-ai trimis și o fotografie familiară, cu voi și, cum scrii, Iulia noastră. Fotografia a intrat în album dar eu tot te întreb: Cine e Iulia? Nepoata? Sau cine? E tare dulce și foarte serioasă, în poză. Cum stă bine unui copil deștept. Colecția fotografiilor Sîrbu se mărește. Vă mai am pe voi și color și alb-negru. Te mai am pe tine lângă o răscruce de drumuri din Valea Jiului, îl am pe tatăl tău și, acum, și pe Iulia. Mulțumesc!

[...]

Cineva care a fost în Țara Sfântă a adus câteva numere din revista lui Mirodan: *MINIMUM*. Curioasă, sau poate, nu atât de curioasă combinație ideologică. Amestec de stalinism asumat, cum ar zice 68-știi francezi, adică de internaționalism pentru ceilalți și de naționalism sionist exarcebat, cum le stă bine neofitilor.

Totul se explică printr-o singură noțiune: antisemitismul. Dar nu real. Nu obiectiv. Nu! Ci în funcție de interesul redactorului. A redactorilor. X e bun pentru că a fost bun cu Mirodan sau Cosașu și rău pentru că a fost rău cu Cosașu și Mirodan. Ideologiile sunt ca mosorelele. Le vindem noi, sunt minunate. Le vinde concurența... sunt mizerabile. Crime nu există decât într-un singur sens. În celălalt sunt actele poate puțin exagerate ale unor idealști. Și așa mai departe. Desigur, nici Israelul nu e total bun, pentru că nu a înțeles ce scriitorii mari de limba română au urcat spre Ierusalim și, deci, nu i-a cinstit cum se cuvine pe ei, talentații, revoluționarii, dreptii! Se caută antisemiți cu lumânarea în România și în restul lumii. Dar când amicul Dinu Săraru debarcă semi-oficial, la Tel Aviv, Mirodan își pierde verva și intransigența. Ce să-i facem...

Asta-i viața cu al ei tipic

Căinele cel mare-l fute pe cel mic

Invers se întâmplă doar atuncia când

Căinele cel mare este foarte blând!

Și aici nu era cazul.

[...]

Plec înspre sud.

Anca e invitată în Italia. La un curs de vară. Ca profesor. Locul? Siena. Numele instituției? Ca întotdeauna la italieni, frumos, pompos: Accademia Chigiana. Subiectul celor șase prelegeri? Analiza structurii dansurilor.

Din ce știm, cursurile astea sunt cele mai căutate și prestigioase din „cizma” macaronară. Sunt cursuri de muzică și teoria muzicii și, când și când, de folklor, de dans, etc.

O însoțesc ca... prinț consort și... turist. Italia e frumoasă și așa (ea fiind plătită și bine plătită)... nu prea scumpă. N-am să merg la cursuri, doar la petreceri... de-or fi. În schimb vreau să dau târcoale prin împrejurimi. Sunt multe cetăți renașterine

și multe lucruri de văzut, mai antice sau mai noi. În drum, o vedem și pe Ileana. Nu ne-am mai văzut de la Crăciun și, zău, ne e dor de ea.

Apoi, la întoarcere, așteptăm vizite. Diverse, ca meridiane. Și, sperăm, plăcute și pentru călători și pentru gazde.

Dar, à propos de voiajuri... ce se mai aude pe la voi prin Bănie? Să știi că, oricând, sunteți bineveniți.

[...]

Am zugrăvit. (Și tu amintești de aceste proiecte ale soției tale.) Ne-a trebuit destul timp până ne-am hotărât. Că, deh, ne tot gândeam să ne mutăm. Până la urmă am renunțat. Lista de motive ar fi prea lungă, așa că te scutesc de lecturarea ei.

De fapt, de zugrăvit am zugrăvit doar plafoanele. Restul l-am tapisat. Ca să nu ne coste prea mult am lucrat cu munca... la negru. Ca mai toată lumea. Diferența e foarte mare. Minim de 35-40 la sută, dar poate ajunge la 100-200%. (Nu degeaba, zilele astea, ministrul impozitelor, mai marele peste biruri, a declarat că, în principiu, se lucrează la negru de minimum 50 miliarde de coroane. Și pentru a înțelege ce înseamnă asta...vreau să spun că producția agricolă, una din bogățiile de bază ale țării, e de 70 de miliarde. Ministrul explica, precis și clar, cauza: impozitele exagerate, impozitele directe și indirecte, taxele directe, taxele de lux, etc. Din cele 24 de coroane cât costă un pachet de țigări, de pildă, statul ia numai 19! Unui muncitor îi plătești salariul și plătești și taxele de patron, care sunt egale cu cca 75-80% din salariu.)

Revenind la zugrăvit-tapițat trebuie să-ți spun că cei doi meșteri erau din Asia și de aia au fost mai ieftini decât „negrii” danezi. Ba, în plus, cum unul dintre ei studiasse la Universitatea din Kabul și fusese coleg de generație cu medicinistul Nadjibulah, am auzit și povești mai mult decât interesante. Celălalt era iranian. Și vorbea puțin daneza și tot atât de puțin engleza. Deci, poveștile lui nu le-am auzit.

Să nu crezi cumva că străinii, gasterbeiter-ii sau refugiații sunt majoritatea „negrilor”. Conform declarațiilor ministrului ei nu reprezintă mai mult de 7-8%.

Ministrul e liberal. În consecință și în principiu pentru o scădere a impozitelor și o piață mult mai liberă. În principiu. Pentru că în realitate lucrurile se schimbă. Cu sau fără voia ministrului. A liberalilor. Impozitul e una dintre cele mai mari bogății naturale ale țării și întreg sistemul social se bazează pe impozitul progresiv. Așa că dacă nu vrei să schimbi sistemul de asigurări sociale (și nimeni nu îndrăznește să-l schimbe!), nu te prea poți atinge de „biruri”. Am ajuns Suedia din urmă și asta cu un guvern liberal-conservator-creștin-centrist. Socialiștii fiind în opoziție! Așa că...„Trăiască munca la negru!” Azi, mâine, poimâine și în vecii vecilor, amin!

[...]

Cum poate ai auzit... în mai, după numai 8 luni de la ultimele alegeri am avut, din nou, alegeri. Și din 9 partide câte erau în *Folketing* (traducerea exactă *Adunarea poporului*), au rămas... 8. Unul a fost țâpat afară, neîntrunind cele două procente necesare pentru a avea deputați. Alte trei partide, socialiștii de stânga, comuniștii și ecologiștii, care nu erau nici până acum reprezentate în parlament, n-au intrat nici de data asta, luând prea puține voturi (0,3, 0,8 și 1,6 pentru ecologi).

În genere, tendința a fost spre dreapta; deși noțiunile asta stânga/dreapta sunt tare anacronice. Le folosim, cu toții, din lene intelectuală. Din rutină. Din conservatorism... adevărat. Nu toate stângile sunt progresiste și nu toate dreptele sunt reacționare. Deseori e... invers. Iată, de exemplu, ecologismul. Care sub scutul luptei împotriva poluării și pentru preservarea mediului înconjurător (lucruri necesare, bune, frumoase și... tot ce vrei...), extinde lupta la combaterea a tot ce înseamnă tehnologie nouă, atom, etc. Ca să nu mai vorbim de coloratura pur politică. Cernobâlul devine pretext pentru cererea de închidere a Barsabek-ului din Suedia și, implicit, în caz de reușită, cu ridicarea prețului curentului electric cu minimum 100%. Ce-i aici progresist? Pe linia asta să nu ne mai urmărim în avioane că, unele, cad. Să renunțăm la becuri, că unii au fost electrocuțați. Și așa mai departe...

[...]

Compatrioții mei, uitând că acum două generații bătrânii danezi emigrau din cauza foamei și că doar evoluția întregii zone de Soare apune i-a ridicat la nivelul actual. Sunt cei mai reticenți față de Europa unită. Îi înțeleg... undeva le e frică de cele peste 300 milioane de nevorbitori de daneză care îi pot înghiți lingvistic, deși nici asta nu-i adevărat, dacă ne gândim că recrudescența diverselor naționalisme (vezi flamanzii și nebunia din Belgia unde dacă ai 30 de valoni și 2 flamanzi sau invers deschizi două grădinițe) care s-a produs exact în epoca creării Pieții Comune, a internaționalizării vacanțelor, a gasterbeiter-ilor, radioului și tv-ului fără granițe, Dar așa suntem făcuți toți. Ne e frică de străin. De cel din satul vecin. Petrieni erau bătuți, la bal, de Aninoasa. Cei din Cimpă, la hora de pe Maleia. Cei din Babeș – la Bolyai. Evreii de nemți și unguri. Și arabii de evrei. N.B. E adevărat că bătaia nemțească și ungurească a fost ceva mult mai groaznic și cuvântul bătaie nu poate fi întrebuițat decât metaforic. Și așa, cu mari reticențe!

Dar revenind la Europa... să sperăm că procesul de creare a unității ei este ineluctabil. Să sperăm... și să nu facem preziceri, previziuni, că ne putem înșela, întocmai ca cei citați într-o carte recent cumpărată. O carte americană care-și bate joc de prezicerile experților.

Câteva exemple, culese de domnia Christopher Cerf și Victor Navasky:

Iată ce spunea despre de Gaulle, în 1944, cunoscutul H. G. Wells: „Perioada fastă a generalului De Gaulle s-a terminat. În fața lui se deschide, larg și imperios, drumul de întoarcere în anonim”. Și tot de viitorul președinte al Franței, în 1942, corespondentul lui *Paris Soir*, la New York, scria: „De Gaulle n-are nici un fel de ambiții politice. După victorie se va retrage și va redeveni ceea ce a fost întotdeauna și ceea ce va fi întotdeauna: un simplu soldat”. Superb! Deștept! Precis!

Un ziar varșovian afirma ritos, cu două zile înaintea alegerii lui Karol Woytyła ca Papă: „Zvonuri! N-a sosit încă timpul pentru un papă polonez”. Fără comentarii! Dar ieșind din domeniul autocritic (vezi părerea mea despre Europa Unită) să ne consolăm de criticile nedrepte de care am avut parte, de atâtea ori, citind cuvintele de laudă la adresa altora...

→

Despre Shakespeare, iată părerea colegului Ben Johnson: „Îmi aduc aminte că actorii considerau drept o calitate la Shakespeare faptul de-a nu fi tăiat niciodată nici un rând din ceea ce scrisese, indiferent de ceea ce scrisese. Întotdeauna le-am răspuns că eu aș fi fost foarte fericit dacă ar fi tăiat nu un rând ci mii de rânduri“.

Un [Valentin] Silvestru britanic scria despre Walt Whitman la 1855: „Walt Whitman se pricepe tot atât de puțin la literatură cât un porc la matematică“. Iar un alt Valentinache, de data asta francez, scria, negru pe alb, în *Le Figaro*: „Domnul Flaubert e orice în afară de scriitor“. Un alt coleg de-a lui, un [Eugen] Barbu sau Băleanu german, judeca astfel pe Thomas Mann: „Romanul *Casa Buddenbrook* nu e altceva decât două volume groase, unde scriitorul povestește o istorie fără nici o valoare, despre personaje fără nici o valoare, într-un stil complet lipsit de valoare“. Criticul avea un nume predestinat, deși nu fusese funcționar ministerial pe malurile Dâmboviței, îl cheama Engel. Dar clarviziunea e fără margini.

În 1954, vestitul critic englez Laurence Brander scria: „1984 al lui George Orwell e un perfect fiasco!“ Dar nu numai criticii au nas. Și editurile, chiar dacă nu se numesc *Cartea...* sau *Scrisul...* judecă fără reproș, ca una americană, ce-i înapoia lui Kipling manuscrisul cu următoarele cuvinte: „Regretăm, domnule Kipling, dar dv. habar nu aveți de limba engleză!“ Iar *Allen and Company* respingea cartea lui Forsyth, *Șacalul*, care a fost unul din cele mai mari succese de librărie ale secolului XIX fiind vândută în numai 8 milioane de exemplare, cu cuvintele: „Cartea dv. nu poate interesa nici măcar un singur cititor“. Iar în lumea spectacolului, un domeniu al *silvestrilor* universali, doar două exemple. Primul privindu-l pe Ronald Reagan, președintele USA și care fusese propus pentru rolul de președinte în filmul *The Best Man*: „Reagan nu are nimic din aerul unui președinte“. Observație pertinentă ce poate face de înțeles remarcă mai târzie a lui Henry Fonda, declarat adversar al actorului ajuns prim magistrat al USA-ului, când afirma că „producătorii de filme sunt vinovați de cariera politică al lui Reagan. Dacă i-ar fi dat să joace un Președinte i-ar fi satisfăcut orgoliul și ne-ar fi scutit și pe noi să-l avem președinte în realitate și nu pe ecran!“

Îți promiteam două exemple din lumea clovnilor. Al doilea se referă la unul din cele mai mari și mai recunoscute succese din istoria cinematografului: *Pe aripile vântului*. Drepturile de ecranizare i-au fost – inițial – oferite lui Louis B. Mayer, patronul lui M.G.M. Prietenul și sfătuitorul său principal, Irving Thalberg, i-a scris acestuia: „Uită oferta, Louis. Nici un film despre Războiul de Secesiune n-a făcut cel mai mic succes de casă“. Și Louis i-a urmat sfatul declarând tovarășilor săi de afaceri: „Irving știe ce e bine și ce e rău!“ Noroc că Louis și Irving câștigaseră bani cu alte gheșefturi și greșeala de apreciere nu le-a fost fatală. Și acum, gata! Scrisoarea a devenit ceva lung... lung și încălcat.

Vă sărut, vă așteptăm și pe voi și rândurile voastre,

Lucian

[III]

Craiova, 12 aprilie 1989
Dragă Lucian,

Pur și simplu am plâns. Am primit ieri anunțul băncii tale și rândurile prin care mă anunți de expedierea coroanelor daneze. Au sosit foarte repede: banii circulă rapid, scrisorile mai greu, oamenii aproape deloc.

Când ți-am cerut să mă ajuți, eram într-un moment de spaimă și disperare. Eu nu am cerut și nu am primit de la nimeni, nici un fel de ajutor. Ești singurul meu prieten căruia de-acum îi voi rămâne dator toată viața.

Am plâns de emoție – habar nu am cât înseamnă în lumea voastră 100 de dolari – de emoție dar și de rușine. Fiindcă atunci când ți-am cerut acest ajutor, eram copleșit de un fel de spaimă trupească și de o amăgire legată de posibilitatea unei plecări la tratament în Germania. Mi-a trecut și spaima și... amăgirea. Nu am dreptul să cheltuiesc acești bani, știu, așa că iată hotărârea mea de onoare:

1. Îi păstrez la bancă timp de șase luni: dacă în acest timp reușesc, printr-o minune, să plec la o supervizită medicală în Franța sau RFG, îi iau cu mine. Acolo, te asigur, am posibilitatea de a ți-i restitui imediat. Dar nu prea văd posibilitatea unui asemenea drum (deși am prieteni care se tratează, făcând regulat naveta între țară și Occident) – și, cred acum, nici nu va fi necesar.

Consider acești bani ca aparținând familiei Giurchescu: îndată ce trec pragul-limită al bolii mele, îi trimit în întregime sori și fratelui tău, așa cum vei hotărî și îmi vei scrie tu.

În caz că trec „ad patres“ în acest răstimp („pe toți ne așteaptă aceeași noapte“) iată, o am lângă mine pe Lizi, buna mea soție, care va avea grijă ca acești bani, muncii de tine, să se întoarcă în patrimoniul familiei tale. Jur!

Nu are rost să-ți explic nici cauzele spaimii și nici criza de plecare cu orice preț, ce m-a cuprins în acele zile. Eu stau excelent cu sufletul meu (cu conștiința morală din mine, stau drept și curat în fața „pragului albastru“, care nu e albastru deloc) sunt pus la punct și întru spirit, am citit enorm despre moarte și „dincolo“, am biografia și bibliografia despre „Marea trecere“ bine pusă la punct... S-a întâmplat, totuși, cu trupul meu („tovarășul porc“, cum spune Noica) să fi fost de altă părere decât etajele suprastructurii mele morale și filosofice. Trupul se apără primitiv și analfabet față de orice invadator străin, chiar dacă acesta aduce cu sine steagul ultimei eliberări.

Cancerul, pentru sergentul Sîrbu, este în același timp „un ordin de chemare“ și „un ordin de lăsare la vatră“. Meditația devine rugăciune și speranță, o eclesiasitică resemnare.

Într-adevăr deșertăciune sunt toate și viața asta e Umbră și Vis... Dar celulele trupului sunt de altă părere: te obligă să lupți, îți cer să faci chiar imposibilul ca să obții măcar o amânare a sfârșitului. În clipa în care, îndemnat de chirurgul meu (un mare suflet și o inimă de aur, dr. Justin Mihăiescu) am hotărât să accept operația am decis, de fapt, să mă înscriu în această lungă, grea, „mioritică“ deal-vale-calvarie, a tratamentului total, la maximumul de nivel al Craiovei. Timp de șase săptămâni am făcut raze cobalt. Ți-am scris, mi se pare, despre acest

monstru mârâind care mă ardea când din extrema dreaptă a obrazului, când din cea stângă. Cred că din cauza acestor raze, foarte, foarte aproape de creier, ureche (pentru o vreme am fost surd de tot) am avut acel moment de disperare stalingradă în care am comis scrisoarea mea cerere-de-împrumut sau ajutor marshall.

Organismul meu petrilean, de miner și fotbalist, deși gura îmi era (și îmi este și acum) seacă și uscată ca o Sahară (trebuie să mă irighez permanent cu ceai cu mușețel, sfântul mușețel fiind darul bunului Dumnezeu pentru pustietatea și prostietatea situației mele), a reușit să ducă la capăt toate cele 30 ședințe de cobalt.

Operația a fost făcută la timp, zice oncologul: cancerul nu era încă tumoare, doar un epiteliom lipit de vâlul palatin. La vedere. S-a tăiat în jur în carne sănătoasă, rana nu s-a vindecat repede.

Merg la control tot la două săptămâni, deocamdată, nu a apărut nici un partizan la orizont, am început injecțiile cu Bleomicină.

Starea asta de pândă și așteptare (entweder-order) va dura încă multe luni; dureri am dar, deocamdată, metastaza pare să întârzie. Drogul speranței mă încercă, totuși; încep să mă uit cu dragoste la mașina de scris care mă așteaptă. Avem, încă, cinci cărți de scris, din care două volume de memorii și un volum de teatru literar, sunt imperativ-categorice.

Nu mă judec după tonul oficial al scrișorilor mele, nici după mofful-alibi al romanului *Dansul Ursului*. Mi-am onorat singurătatea și profesorii pe care i-am avut, lucrând pe brânci în anii aceștia în care am avut favorul ceresc de a fi liber și fără griji în Craiova asta fotbalistică și fanariotă. Istoria a devenit deosebit de interesantă, plicticosul Theatrum Mundi dă semne de Deus ex Mihail.

Am contract cu Editura „Cartea Românească“ pentru un volum de *Memorii*, pentru anul 1990, cu „Scrisul Românesc“, pentru o antologie de 500 de pagini de povestiri și nuvele. Acord lungi audiențe amintirilor mele... mă întorc cu emoție și recunoștință în Colonia Petrila și la liceul din Petroșani.

În concluzie, Dumnezeu să vă alduiască pentru ajutorul vostru extraordinar: mi-ați refăcut încrederea în oameni, omenire și chiar în prieteni. Dar încă o dată, repet: nu voi cheltui acești bani (care încă nu au sosit la Craiova, soția mea zice că Banca noastră de Comerț nu e prea grăbită), ei aparțin familiei tale și te asigur că ei vor reveni în patrimoniul tău. Chiar dacă eu voi fi nevoit să mor un pic, va fi cine să lichideze obligațiile mele de onoare, te asigur.

Am bani la Moscova (unde am apărut și în volum), apar acum la Praga și Paris. Dacă ai drum la Praga îți transmit adresa traducătorului meu, care e un ceh de mare valoare (Jiří Nasinec, editura *Odeon*). La Paris se pare că Leonid Arcade se ocupă de traducerea volumului meu *Șoarecele B*.

Îmi șterg lacrima de recunoștință și dragoste, revin la condiția de egalitate și dezinteresare ce a caracterizat lunga noastră corespondență; am, pe undeva, speranța că nu peste mult timp vom începe la „Comedia“ repetițiile la una din piesele mele orfane.

Te salut cu deosebită dragoste, te rog să mă ierți. Jur să îmi repar greșeala,

Gary

Perechea

Liviu Bleoca

AM VENIT pe același drum ca în fiecare zi. Strada principală – vechea stradă principală a orașului – este aproape pustie la ora aceasta. Abia din loc în loc câte o chelneriță așază scaunele pe cele câteva terase înșirate de-a lungul trotuarului. Toate sunt foarte tinere, abia ieșite de pe băncile școlii și, deși destul de șterse, au ceva profund atrăgător pentru un proaspăt pensionar ca mine. Nu sâinii mici și parcă electrizați, nici picioarele prelungi cu pielea perfect netedă și cel mult cu o urmă de puf blond. Nu. Știu foarte bine despre ce e vorba: vârsta. Tinerețea le face pe toate frumoase, iar eu vibrez ca un prost bătrân când trec în fiecare dimineață pe acolo. Le privesc în treacăt cum robolesc printre mese, dar nu mă opresc. E prea devreme. Abia la întoarcere mă voi așeza într-un colț și voi cere ceva de băut. Astăzi pe o terasă, mâine pe alta, sorbind mai mult din priviri decât din buze.

Am trecut și pe lângă tortul administrativ, clădirea bogat ornamentată și zugrăvită în culori fistichii a așa-zisului centru civic. Lucrările de restaurare sunt aproape gata. Ferestrele au fost schimbate și fațada a fost zugrăvită. Doar brăul de la bază mai trebuie placat cu marmură sau imitația ei, Dumnezeu știe. Vița-de-vie și ciorchinii care ornamentează fiecare fereastră sunt vopsiți în verde și rubiniu, iar amorașii sunt toți aurii. E de un prost gust desăvârșit. Îmi place.

Braștele de pe marginea fântânii arziene sunt toate la locul lor. Le-am numărat, așa cum fac în fiecare dimineață. Sunt zece. Din bronz înnegrit de vreme, cu excepția capului, acolo unde le mângâie copiii în trecere. Și tot ca în fiecare dimineață, am băgat mâna în jetul de apă care le țâșnește pe gură. Era foarte rece și am simțit cum mă gădila plăcut.

Acum stau pe o bancă în parc și nu pot să-mi reprim puternica senzație că am chiulit de la serviciu. În jur nu e absolut nimeni – e prea devreme pentru copiii mici pe care îi vor aduce bunicii la leagăne, iar cei mari au început școala de câteva zile –, iar amintirea vieții mele active îmi este încă prea proaspătă. Așa că trăiesc cu sentimentul că mă aflu aici în mod ilicit, sentiment pe care încerc să-l prelungesc cât mai mult. Senzația aceasta de clandestinitate este o compensație nesperată pentru noua mea condiție. Arborii bătrâni lasă o umbră sumbră ce parcă înăbușă orice zgomot. Nu se aude decât păsărețul guraliv din frunziș, pe care însă nu-l bag în seamă.

O văd pe una din aleile aflate ceva mai încolo. O siluetă ca o pictogramă prelungă unduind cu pas domol. La adăpostul tufei de iasomie sunt greu de observat, dar eu o pot urmări nestânjenit cum se plimbă alene de-a lungul aleii. Poartă o bluză de lână fină, ca o spumă sifidă, și o fustă mulată pe trup; doar atât de strămtă încât să-i pună în evidență șoldurile înguste, cu fese ferme, și atât de scurtă încât să-i dezgolească picioarele splendide. Poate și din cauza pan-

• Liviu Bleoca

tofilor cu toc, gleznele fine te îndeamnă parcă să le atingi cu buricele degetelor. Părul de un castaniu stins cu reflexe aurii îi mângâie umerii grațioși.

Trece de generalul de piatră cu un găinaț prelingându-i-se din mustața stufoasă și se oprește în fața poetului romantic. Se întoarce și... o, Doamne!

Așa se întâmplă de cele mai multe ori. Urmărești cu privirea un trup zvelt sau un păr frumos, pentru a descoperi în final un chip trecut de cincizeci de ani, devastat de vârstă, de neîmplinire ori de unul din lucrurile acelea care atacă atât de selectiv o ființă, lăsându-i anumite zone intacte și distrugându-i complet altele.

Venind în sens invers pe alee, îi pot vedea rețeaua de riduri de pe fața încă frumoasă, luminată de niște ochi albaștri. Nu ai absolut nicio problemă să-i întrezărești chipul de acum douăzeci-treizeci de ani, după cum nu poți să ignori urmele clare ale trecerii timpului. Îi ghicești vârsta în brazdele adânci de pe obraji, așa cum ghicești norocul în palmă. Fac un efort și o privesc întregă, cu trupul încă scandalos de adolescentin. Îmi e ușor să înțeleg cum de mai atrage privirile aburoase ale bărbaților.

Unul dintre ei nu întârzie să apară din capătul celălalt al aleii. Ea simte parcă ceva și se oprește. Se răsuțește spre el și rămâne pe loc. Cu spatele la mine, redevine o femeie tânără pe o alee de parc.

Bărbatul se grăbește cu un trandafir sângeriu în mână. Ea îl așteaptă cu un freamăt trădat de mișcarea spasmodică a degetelor, dar în același timp cu un sânge rece de reptilă la pândă. Pentru cine știe pe ce lume se află, intensitatea aceasta a așteptării la o anumită vârstă promite mai mult decât capriciile tinereții.

El pare mai tânăr. Fața ușor bronzată, cu trăsături ferme și cearcăne telegenice, de actor obosit, îți captează atenția, dar de la adăpostul meu îi disting și burta țuguiață pe cale să se reverse peste cureaua pantalonilor și pasul șovăitor al celui suferind de

artroză. Au probabil aceeași vârstă, dar sunt atât de perfect pe dos încât te aștepti să formeze perechea perfectă.

Când ajunge în dreptul ei, îi întinde trandafirul pe care ea îl duce în mod reflex la nas. Îl adulmecă o clipă, apoi se întinde spre el și rămân o vreme pierduți într-un sărut lipicios. Cândva pe la mijlocul lui, ea îl cuprinde cu brațele pe după gât și – observ cu stupeoare – ridică de la pământ un picior. Ca femeile din filme. Dacă nu mi-aș da seama că bărbatul nu vede asta, aș putea crede că o face dinadins. E posibil totuși să fie un gest reflex, de felină mulțumită, așa cum sunt mișcările necontrolate ale pisicilor când le scarpini sub bărbie.

Apoi, el o strânge în brațele păroase, în timp ce ea i se cuibărește la piept. Stau așa o vreme, apoi se desprind și încep să-și vorbească.

De unde stau, nu disting nimic din vocile lor, dar nici nu e nevoie. Privirile le sunt destul de grăitoare, cum se întretaie ca niște flăcări albe. Mâinile li se mișcă oarecum independent, mângâind febril ba un omoplat, ba pielea brațului ori pieptul. Își vorbesc repede, cu o intensitate trădată de întregul lor trup. După o vreme se așază pe banca cea mai apropiată, în umbra potetului, și își continuă dialogul mut.

Ea își lasă ușor capul pe spate și îi soarbe fiecare cuvânt. De la o vreme își strânge discret picioarele de parcă ar încerca să-și reprime o pornire greu de stăpânit, dar bărbatului nu-i scapă acest amănunt și îi așază o palmă grea pe coapsă. Pe fondul cuvintelor, mâna i se mișcă apoi în sus și-n jos pe rotunjimea fusteii strâmte și, o dată sau de două ori, ajunge până dincolo de marginea acesteia, atingând în trecere ciorapul elastic. Disting atunci la ea – sau mi se pare că disting – niște descărcări electrice care îi cutremură tot corpul.

Îmi dau seama la un moment dat că îi privesc efectiv cu gura căscată. Duc batista la gură și îmi șterg saliva prelinsă pe barbă fără să-mi iau ochii de la ce se întâmplă la doar câțiva pași de mine. Cei doi se foiesc acum pe bancă, el cu o erecție pe care abia reușește să și-o mascheze, ea, ba strângând din genunchi, ba desfăcându-i. Arată ca doi adolescenți fugiți de la școală, deși el probabil a fugit de la birou, iar ea de la o consfătuire cu profesorii.

Când sunt pe punctul să facă ceea ce cu groază anticipez de câteva minute, se ridică brusc de pe bancă. Se privesc scurt, apoi o pornesc cu pas grăbit. Ea îl urmează cu evidentă nerăbdare pe bărbatul care o trage de mână spre ieșirea din parc. Îmi imaginez deja canapeaua străină dintr-o garsonieră împrumutată sau patul conjugal în care mai adastă mirosul nopții precedente.

Buimac, îi privesc cum dispar după colț: bărbatul acela străin și scumpa mea soție. ■

N-AM MAI trecut de prin 1999 pe la criticul Mircea Zăciu. Nici nu-mi mai amintesc când am fost cu precizie ultima oară în casa de pe strada Bisericii Ortodoxe, unde vreme de un întreg deceniu am fost primit cu prietenie. Îmi amintesc însă cu precizie când, în primăvara lui 2000, l-am întâlnit pe profesor lângă Librăria Universității și m-a invitat să îi fac o vizită. Știam că nu voi mai merge, dar l-am scutit de detalii, păstrându-mă în limitele unei cordialități protocolare, măcar că sincere. Mi se părea, ca de atâtea ori în viață, aproape o impolitete și o ieșire din pudoarea autoimpusă detalierea refuzului meu amânat. De fapt, ceea ce mă amărâse, determinându-mă să nu-i mai calc pragul, era, poate, o consecință a naivității mele. Nu puteam accepta că, atunci când, supărat pe conducerea universității, renunțase printr-o scrisoare publică la conducerea de doctorate, se dezisese, implicat, și de eminenții lui doctoranzi – astăzi cu toții critici literari cunoscuți, ce n-ar fi făcut de rușine pe nimeni. Așa încât, în sinea mea mă solidarizaseam cu ei, încetând, fără retorici ieftine și dramatizări inutile, să mai frecventez casa Zăciu, preferând să îmi spun chiar și mie însumi că, nu-i nimic, această situație, deocamdată provizorie, se va estompa cu timpul, revenind, cumva, la normal. Desigur, după cum s-a dovedit ulterior, acest provizorat a devenit, în scurtă vreme, definitiv și mai durează încă și astăzi...

Asta nu înseamnă că prezența criticului și a universitarului nu îmi lipsește deloc. Dimpotrivă, amfitrionul și cald, și distant, și aulic, și amabil, excelent bucătar și mereu gata de anecdote legate de viața diverșilor concitadini, știută în detalii, e viu încă în memoria mea atentă la detalii, și de o reînțâlnire îmi era chiar dor. Grație efortului lui Grațian Cornoș, care a îngrijit o culegere de Mircea Zăciu, *Interviuri* (Cluj-Napoca: Ed. Limes, 2007, 358 p.), și ca o consecință a preocupării editorului Mircea Petean de a

Un drum prin melancolie

Ovidiu Pecican

întreține vie amintirea omului Zăciu, am avut, în zilele din urmă, privilegiul unei consistente porții de pagini care, lucru rar, nu dau seama de scrisul autorului, ci de capacitatea și formula dialogală a omului. Un titlu mai potrivit al culegerii ar fi putut fi cel de *Interviuri din partea secundă a vieții*, pentru că, de fapt, florilegiul surprinde numai răspunsurile autorului *Lăncii lui Abile* din 1972 încoace. La vremea respectivă, Mircea Zăciu (28.08.1928 – 21.03.2000) avea deja nu doar o reputație literară consolidată și o poziție academică solidă, ci atinsese și vârsta deplinei maturități. El publicase deja cărțile *Ion Agârbiceanu* (1964; 1972), *Masca genului* (1967), *Glose* (1970) și *Colaje* (1972), având deja prestigiul exegetului care scosese din marginalitate, chiar în finalul primului nostru stalinism, nu doar pe patriarhul supraviețuitor – încă în viață, la data primei apariții a monografiei ce îi fusese dedicată – al prozei ardelenesti, ci și pe un indezirabil preot aparținând unei biserici din catacombe, cea greco-catolică; ambii reuniți în aceeași persoană. Să nu fi dat Mircea Zăciu niciun interviu înainte de discuția din 1972 purtată, împreună cu directorul Editurii Dacia, poetul Al. (Sandi) Căprariu, cu poetul-jurnalist Nicolae (Nae) Prelipceanu, referitoare la planuirea colecției *Restituiri*? Greu de crezut. Dar, în mod ciudat – poate cu intenții cosmetice, poate nu –, nici *Jurnalul zăcian* nu începe cu mult înaintea acestui an, în varianta sa tipărită.

... Și totuși, după cum se știe, marile evenimente care i-au restructurat biografia criticului de pe strada Bisericii Ortodoxe erau depășite deja, la acea dată. Perioada decanatului său la Facultatea de Filologie (azi Litere) clujeană, faimoasă prin asprimea care l-a plasat până și pe poetul Ioan Alexandru în afara incintei universitare de pe Someș, se consumase deja. La fel și stagiul – lectoratul – în Germania, din care avea să se alimenteze cartea, socotită nu doar de profesorul însuși, ci și de exegetul ei recent, Virgil Podoabă, drept cea mai bună producție livrescă semnată Mircea Zăciu, anume *Teritorii* (1976). În mod cosmetic, *Jurnalul* în patru volume al autorului debutează după etapa cu pricina, probabil pentru că se dorea, nici mai mult, nici mai pu-

țin, decât monografia subiectivă, scrisă de un istoric participant, a instaurării și desfășurării dictaturii negre cu care a culminat și s-a sfârșit comunismul nostru. E tocmai ceea ce promitea autorul într-un dialog cu Dorin Todoran:

Am, sigur că am nostalgia prozei. N-am abandonat-o, însă, din pricina conjuncturii „universitare“. Probabil că e la mijloc ceva mult mai intim, poate pierderea încrederii în ficțiune. Dacă voi mai scrie cândva proză, ea va fi una confesivă ori documentară, fiindcă documentul poate spune, deseori, mai mult decât orice ficțiune (p. 46).

Din acest punct de vedere, volumul de față este tot unul de „proză“ și de mărturie, configurându-l mai bine pe criticul literar care s-a dorit mereu mai mult decât atât; în primul rând prozator, dar nu în ultimul rând și dramaturg, scenarist, poet.

Rămâne de reconstituit *primul* Zăciu, tânărul asistent al lui D. Popovici și jurnalistul literar de la *Almanahul literar și Tribuna*, universitarul care a urcat până la treapta decanatului, mentorul echinoxistilor și artizanul colecției restitutive de la editura ardelenescă prin excelență din acele vremuri, Dacia.

Acestor nemulțumiri – sau, mai bine zis, întristări parțiale – că Mircea Zăciu dinainte de 1970 rămâne cunoscut selectiv și parcimonios și de astă dată li se adaugă cele vizând editarea. M-aș fi bucurat ca Grațian Cornoș să însoțească măcar cu o notă lămuritoare ediția sa, pentru a ajuta, în viitor, pe cei ce vor dori să continue. Astfel, rămâne neștiut cum și cât din presa timpului a desfoliat, dacă a eliminat ceva din ceea ce găsisse (și, în acest caz, de ce anume), dacă a aplicat anumite norme de editare sau altele etc.

Dincolo de obiecții, repet, mă bucur însă de privilegiul de a fi acum în posesia unui *Zăciu par lui-même*, robust, încărcat de forță evocatoare, reflectând destul de bine și natura iritabilă, și cea conținută, a profesorului, și surprinzătoarele lui melancolii, și acicul diseminat în luările lui de poziție. ■

Cărți primite la redacție

• Ion Pop, *Introducere în avangarda literară românească*, București: Institutul Cultural Român, 2007.

• Ovidiu Pecican, *Sertarul cu cărți*, Cluj-Napoca: Limes, 2007.

• Marin Mincu, *O panoramă a poeziei românești din secolul al XX-lea*, Constanța: Pontica, 2008.

• Anton Adămuț, *(Și) filosofia lui Camil Petrescu*, Iași: Timpul, 2007.

O carte despre Don Juan

POATE CEA mai frecventă formulă de comparatism tradițional este comparatismul tematologic: urmărind evoluția unei teme, a unui motiv sau a unei paradigme culturale, interpretarea textuală are avantajul argumentului immanent. Ceea ce lipsește în „teză“ este câștigat în „expoziție“, respectiv în alcătuirea unei galerii descriptive cât mai complete. Nu văd nicio pierdere în elaborarea unei cărți de tip „listă“, atâta timp cât lista este îmbogățitoare, bine scrisă și alcătuită cu inteligență. Deschizând cartea Danielei Sitar-Tăut despre *Avatarurile seducătorului: Ipostaze ale donjuanismului în literatura universală* (Cluj-Napoca: Ed. Risoprint, 2007), am aflat din prefața lui Gheorghe Glodeanu că aveam în față o „nouă versiune, mai bogată și mai complexă, a unor cărți ce vizează măștile lui Don Juan în literatura universală: *Don Juan. Mitografia unui personaj* [...], *Don Juan. O mitografie a seducției* [...], *Estetica donjuanismului. O analiză a fenomenului autohton* [...]“. Așadar, mi-am spus, aveam să mă instruiesc în materie de Don Juan, profitând de lista de „ipostaze“ donjuanești alcătuită de o adevărată profesionistă în materie, tema preocupând-o pe autoarea de la teza de licență la teza de doctorat și la alte „multe apariții editoriale“. Mi-am liniștit anxietatea provocată de titlurile periculos de asemănătoare ale primelor două volume, spunându-mi că, de vreme ce nu le-am citit, nu pot să-mi confirm temerile. Nu știu în ce măsură reia autoarea (și cu câtă fidelitate) argumentele din cele trei cărți anterioare, dar îmi este clar că volumul de față îmbogățește informațional în aceeași măsură în care dezamăgește discursiv (și nu numai).

Câștigul volumului este expunerea aproape exhaustivă a invarianțelor mitului donjuanesc și a modificărilor care însoțesc traseul istoric al prelucrării lui literar-artistic. Chiar și la acest nivel, aș reproșa o prea mare atenție la detaliile textuale, o investiție exclusivă în comentariul de text, în defavoarea exercițiului teoretic, de categorizare și tipologizare. Atunci când acest exercițiu există (v. diferențierea între un Don Juan nordic, romantic, și unul pasional, meridional, sau clasificarea legilor de construcție a mitului ori a proiecțiilor iubirii în cultura occidentală), autoarea preferă să preia tipologizările unor argumente de autoritate (Ramiro de Maeztu, Arnold Van Gennep sau Denis de Rougemont), nesimțind nevoia unei reconceptualizări originale, măcar într-o variantă „de lucru“. Procedând astfel, Daniela Sitar-Tăut ne conduce dinspre avatarurile autohtone ale lui Don Juan (la Costache Negruzzi, Radu Ionescu, Aricescu sau Hasdeu, până la *Catastibul amorului* și *La gura sobei*), spre cele hispanice, franțuzești, anglo-saxone sau rusești. Chiar și așa, adesea preluările citante sunt ori inexacte, decontextualizate, ori complet eronate (v. confuzia pe care autoarea, citin-

du-l pe de Rougemont, o face între Cavalerul Tristei Figuri, adică Don Quijote, și... Tristan: „o altă figură legendară a Evului Mediu este cavalerul Tristei Figuri, comparabil ca amploare a motivului cu Don Juan sau un Don Quijote. Denis de Rougemont [...] tentează realizarea unui paralelism între Don Juan și Tristan“ sau, mai clar, „pentru Tristan siluirea unei femei era considerată o crimă abominabilă. În viziunea lui Denis de Rougemont, Don Juan constituie *demonul imanenței pure*, [...] în vreme ce Cavalerul Tristei Figuri este perceput drept un încarcerat al destinului, izbăvit doar de regatul thanatic“.

Ultimele părți ale studiului cuprind analizele unor texte recentissime: *Învățăturile lui Don Juan* (Tim Lott, 2003), *Don Juan (povestit de el însuși)* (Peter Handke, 2004) și chiar *Jurnalul pierdut al lui Don Juan* (Douglas Carlton Abrams, 2007). Cu alte cuvinte, nu informarea îi lipsește Danielei Sitar-Tăut, ci un lucru complet diferit.

La nivelul aranjării „expoziției“ de avataruri lipsește principiul: cel cultural-lingvistic funcționează numai parțial. Cel mai interesant capitol al cărții ar fi putut fi cel despre ilustrările românești ale mitului donjuanesc. Totuși, expunerea se oprește prin capriciu – nu ni se oferă alte argumente – la 1865; or, o panoramă a donjuanismului în literatura română nu poate evita măcar numele lui Breban, indiferent de argument. Acesta este însă expedit într-o singură frază, alături de Mihai Codreanu, Anna Brâncoveanu de Noailles, Ion Minulescu, Marin Sorescu, Ion Vădan și Nicolae Ţone – o echipă destul de pestriță și de inegală. Criteriul de selecție pare a fi aici unul istoric, dar el nu mai funcționează în ultima parte a studiului, cea despre ultimele replici românești pe tema donjuanismului, unde este lăsat cu totul la o parte un volum precum *Casanova în Boemia*, al lui Andrei Codrescu, deși pe tot parcursul comentariului – mai puțin în capitolul „Don Juan – Casanova (strategii seductive)“ – autoarea întreține o oarecare congruență sau măcar o tensiune comparativă între cele două figuri de seducători.

Nu am putut evita, pe tot parcursul cărții, săcăitoarea senzație că mi se impunea o scriitură compusă din obligație (obligația de a finaliza un proiect academic, de a mai ieși pe piața de carte cu un produs? Cine știe?!). Fapt este că discursului îi lipsește cu totul și cu totul plăcerea. Nu mă număr tocmai printre admiratorii hibridării scrisului științific cu floricele subiectiv-emoționale, se știe. Dar descopăr plăcerea scrisului în cele mai exacte și mai aparent greu digerabile tomuri cu puțință. De la un volum despre Don Juan mă aștept chiar la o doză suplimentară de hedonism. Discursul este însă uscat, anxios, își fixează mize artificiale („care este *adevăratul* Don Juan?“), „Don Juan nu este totuși o victimă a ginte feminine?“ etc.) și își trădează de fiecare dată efortul. Un aer de teză de licență este întreținut de foarte frecventele erori de tastare, de graba înfrigurată a demonstrației, de

bibliografia cu nume sau titluri eronate (G. Călinescu este George Călinescu, Mihaela Miroiu a devenit Mihaela Frunză etc.).

Cea mai mare dorință a acestui discurs este să epateze cu orice preț. În ciuda comentariilor inteligente care îi reușesc autoarei în analizele de text, cartea abundă în pasaje atât de sforăitoare, încât devin hilare. Iată cum spune autoarea că teatralitatea unui personaj îi afectează acestuia veridicitatea și că, atrasă de un bărbat, o femeie speră să descopere chiar esența donjuanismului:

Teatralitatea care emerge din personalitatea funambulescului ins, inculcă potențialitatea veridicității, iar junele doctor donjuanesc se simte irefutabil atrasă (*sic!*) atât de bărbatul șarmant din fața ei, cât și de posibilitatea elucidării misterului paradigmatic al seducătorului.

Sau iată cum explică, în alt pasaj, reluat nefericit pe coperta a patra, că mitul poate fi înțeles în lumina eternei reînnoțări:

precipitațiile mitice donjuanești funcționează ca un instrument de locomoție care facilitează propensiunea spre nostalgia *eternei reînnoțări*, un panaceu care incumbă reevaluări periodice, atâta vreme cât acest mit nou [...] suscită încă fantezii auctoriale. [...] Voltajul interacțiunilor seculare reduc bazinul semantic la o imensă zbatere pe loc, lucru evidențiat de reiterările șablonarde.

„Incumbă“ și „inculcă“ sunt verbele sale favorite, folosite într-o semantică fluidă, ele neavând în toate contextele chiar aceeași denotație. În loc de „înșelăciune“ îi place să spună „trișerie“, în loc de „femei“ – „gintă feminină“, în loc de „îngăduitor“ – „clement“ și în loc de „ideea apare“ – „ideea este truvabilă“. Toate, repetate până la sațietate.

Într-un pasaj autoscopic, Daniela Sitar-Tăut recunoaște că „exhaustivitatea în ceea ce privește identificarea abordărilor“ nu poate fi „arogată“ (*sic!*), după care oferă o explicație:

Mitul donjuanesc mi-a apărut de multe ori ca o caracatiță proliferantă, poliedrală, ce nu poate fi încartiruită decât fracționar. Uneori, m-am lansat poate în excursuri, captivați (*sic!*) de Măria Sa Textul, care își autoreclamă, totuși, interpretarea.

Ceea ce m-a făcut să-mi pierd complet interesul pentru Don Juan și să mă întreb serios cum arată caracatița poliedrală, cum aș putea face rost de ea și mai ales unde și când aș putea-o încartirui la mine în casă, chiar și fracționar. Nu mi-a venit încă nicio idee. Vouă nu vă incumbă?

„Măi, tovarășe, dacă ești poet, ai puțin respect pentru cei care scrii”

Liviu Malița

ÎNTR-UN CONTEX-
T după aproape două de-
cenii de la înlăturarea regimu-
lui comunist din România, Nicolae Ceaușescu este con-
siderat cel mai important
lider politic din ultima sută
de ani, și într-o țară în care
majoritatea cetățenilor cred
că era mai bine pe vremea „Împușcatului”,
căutarea adevărului despre trecutul recent
nu este numai o problemă academică, ci
devine o obligație, aproape o responsabili-
tate socială. Și pentru că stafia lui Ceaușescu
se plimbă prin imaginarul României con-
temporane ca stafia lui Marx prin Europa
secolului XIX, o carte despre relația dintre
Ceaușescu și scriitorii „Epocii de Aur” pre-
supune un efort de exorcist.

Acesta este și efectul „dosarului” din vo-
lumul de stenograme *Ceaușescu, critic literar*
(ediție, studiu introductiv și note de Liviu
Malița, Vremea, 2007) – ca o expiere a
unor influențe malefice. Toate documentele
care compun volumul sunt extrase din
„Maleus Maleficarum” al PCR, adică din
Arhiva Comitetului Politic Executiv al
Comitetului Central al Partidului Comunist
Român. Aparent documentele conțin mate-
riale benigne. O stenogramă a vizitei lui
Ceaușescu la Casa Scriitorului de la Manga-
lia (august 1971), transcrierea întâlnirii lide-
rului comunist cu activul Uniunii Scriitor-
rilor (septembrie 1971), ședința cu membrii
și membrii supleanți ai CC al PCR de la
Uniunea Scriitorilor (februarie 1972) și ste-
nograma întâlnirii „Conducătorului iubit”
cu conducereaUSR (aprilie 1975), la care se
adaugă reconstituirea a două întâlniri din
februarie 1971 și din august 1974.

Numai că editorul selectează o perioadă
(ce cuprinde anii 1971, 1972 și 1975) ex-
trem de problematică, efortul documentar
fiind de fapt un decupaj antropologic. El
conține momentul premergător Tezelor din
iulie și se oprește în anul când Ceaușescu
instaurează în forță „noua direcție cultu-
rală”, când apar primele arestări de scriitori
și când tendința de „chineizare” devine stri-
dentă. Liviu Malița reconstituie prin selecția
aceasta o atmosferă la granița dintre recu-
perarea documentară și portretul indirect,
de unde se poate vedea evoluția malefică din
relația dintre scriitori și Ceaușescu, un fel de
progresie aritmetică a Răului comunist.

Bazându-se pe principiul „recuperării
secretelor” din arhivele interzise ale comu-
nismului, documentele prezentate publicu-
lui larg de L. Malița nu redau decât un „se-
cret al lui Polichinelle”, pentru că Liderul

comunist le spune direct interlocutorilor săi:
„Nu există literatură fără de partid”. În min-
tea lui Ceaușescu, nimic nu exista în afara
ordinii impuse de ideologia dominantă. În
acest cadru, chiar și mișcările „rebele” ale
unora nu sunt decât caraghioase zbateri ale
unor victime prinse în plasa perfidă a păian-
jenului comunismului. Scriitorii a căror
voce o auzim trăiesc cu iluzia că interacțio-
nează cu „Puterea” și se autoportretează
prin propriile cuvinte adresate acestei Puteri
autiste. Chiar faptul că toți scriitorii își do-
resc să se întâlnească față în față cu „Tova-
rășul”, că vor să fie în prezența Puterii și
să „dialogheze” cu Marele Om – după cum
declamă A. E. Baconsky: „n-am vrut să
pierd acest prilej de a vorbi în fața omului
politic cel mai proeminent al statului
nostru” – este o dovadă a mecanismului
malefic care s-a pus în mișcare în acei ani.

De multe ori scriitorii au impresia că
sunt „ascuțiți” – așa cum se întâmplă expli-
cit în cazul Păunescu –, când de fapt auto-
ritățile statului nu fac decât să se folosească
de scriitorii ca de niște instrumente pro-
pagandistice. Raportul acesta de dispreț este
transparent în discursul de încheiere a întâl-
nirii din septembrie 1971, când Ceaușescu
se comportă ca un moderator și le spune
direct „intelectualilor” prezenți că sunt
„înguștiți”, că nu înțeleg imaginea de ansam-
blu. „Nu vreau să jignesc pe nimeni aici,
nici pe scriitori, și cu atât mai mult litera-
tura, dar discuțiile au fost destul de limita-
te.” Sau, în alt loc, Ceaușescu spune: „Mie
mi se pare însă că, câteodată, unii – chiar
și unii scriitori sau literați – se supraapre-
ciază pe ei înșiși”.

Disprețul suveran pe care îl avea Marele
Geniu al Carpaților pentru scriitorime
se vede din faptul că Ceaușescu folosește
în repetate rânduri comparația între stupul
de albine și trântori. Într-una din alocuțiuni-
le sale unde scriitorii sunt amenințați direct
cu „eliminarea”... dacă sunt trântori. Iar ul-
terior el spune frontal liderilor Uniunii Scri-
torilor că, „în rândurile” Uniunii, există „o
rușine a muncii”. Concepția liderului de la
Scornicești decurge din cel mai primitiv
marxism-leninism, el își imaginea o „revolu-
ție culturală” pe care o pune în practică toc-
mai prin extinderea culturii în zonele prole-
tare. Convingerea lui conform căreia scriitorii
nu sunt decât niște „proletari” ai scrisului îl
face pe Ceaușescu să considere că scriitorii au
nevoie de „îndrumare” și cine putea mai bine
să îi îndrume, decât înțeleptul lider al Par-
tidului? Încă din ’71 Ceaușescu le cerea scri-
torilor să-și pună „talentul în slujba făuririi”
societății socialiste, comparând acțiunea de

a scrie cu aceea de a lucra în fabrică. Le cere
chiar să facă un „plan de producție”, ca și
muncitorii de la „23 August”, pentru că,
pentru liderul comunist, scriitorul nu este
altceva decât un proletar cu pixul, care tre-
buie să participe la crearea omului nou,
multilateral dezvoltat, ceea ce unii dintre
scriitorii vor face cu zel și slugărnice.

Liviu Malița spune că lui Ceaușescu
„întâlnirile cu scriitorii îi făceau vizibil plă-
cere”, iar Liderul nu ezită să își exprime opi-
niile „literare” – de fapt, din aceste discuții
devine evident cum s-a dezvoltat cultul pen-
tru poezia patriotică din perioada ceaușis-
mului, acesta fiind rezultatul unei apetențe
personale a „Liderului” pentru versurile de
această factură ale lui Bolintineanu sau
Alecsandri. Vedem un Ceaușescu „glumeț”,
dar lipsit de subtilitate, un Ceaușescu pe
care nimeni nu-l corectează, deși este agra-
mat, pe care niciun intelectual nu îl contra-
zice direct, deși este lipsit de logică. Ceau-
șescu era „Marele Impostor”, individul care
dă sfaturi fără nicio „angoasă” profesională
sau personală. Hermeneutica lui Ceaușescu
era una primitivă; de exemplu, făcând referin-
ță la curentul onirist, comentează: „Stau
acolo, la cafenea, și visez cam cum este lu-
mea”. Bagatelizarea continuă și vulgarizarea
sunt instrumentele „criticului literar” care era
Ceaușescu – unde paradoxala formulă redă
schizofrenia generalizată în epocă. Ceaușescu
vrea un „balet pe tema cooperativizării”
(horribile dictu!), îi răspunde lui Ivăsiuc că
„Dacă ai să scrii numai despre Romee și
Juliete se satură lumea”, dar pentru care
„libertatea de creație” nu funcționa decât
pentru ideologia dominantă, iar umanismul
socialist și realismul socialist erau singu-
rele „adevăruri” estetice ale Cărmaciului.

Numai că adevărul conducerii comunis-
te era unul mult mai vulgar. La un moment
dat, Ceaușescu îi amenință voalat, spunând
că „încă cu scriitorii n-am făcut o ședință”
(așa cum știa el!). Mentalitatea lui „să îi
frece” pe scriitorii, să simtă și ei cum este
adevărata presiune a autorității. Ceaușescu
le spune cu brutalitate, unora dintre cei mai
importanți intelectuali ai regimului comu-
nist, un principiu elementar al oricărui dic-
tator, lipsa de respect pentru valoarea per-
sonală. „Ce credeți că dumneavoastră,
scriitorii, faceți excepție de la regula gene-
rală, tovarășii? Că odată ce ați terminat o
universitate nu mai aveți de învățat nimic?”
În alt loc își devoalează metodele de lucru:
„eu am aici câteva lucrări despre care s-a
spus că au fost oprite. Politic nu reprezintă
nimic, dar sunt scrise atât de haotic, încât,

→

• A apărut de curînd, într-o nouă serie, săptămînalul *Luceafărul*, avîndu-l ca director pe criticul literar Dan Cristea, redactor-șef fiind Horia Gârbea, iar din redacție făcînd parte Simona Galanțachi, Gelu Negrea și Stelian Tăbăraș. În nr. 5/februarie 2008, am remarcat cronică la Dan Cristea la cel mai recent volum de versuri al lui Petre Stoica, *Ultimul spectacol – 101 poeme*, articolul poetului Adrian Popescu, „Eminescu după Eminescu”, precum și rubrica Gretei Tartler, *cartea străină*, care recenzează noua traducere românească (a lui Ion Covaci, cu o postfață de Ion Vartic, publicată la Editura Humanitas anul trecut) a romanului lui Bulgakov, *Maestrul și Margareta*.

• Am citit cu interes, în nr. 1 (53)/2008 al revistei craiovene *Scrisul românesc*, cele cinci poeme ale lui Franz Hodjak, traduse de germanistul Cosmin Dragoste. Iată-l pe primul, care poartă titlul „Savonarola”: „cât de tăcut cad verdictele! / poate că în vreme ce tu citești ziarul fără să bănuiești, / în jurul gleznelor tale se stîng deja / inele nevăzute. // rostește-ți a gândurilor direcție! / știi că doar ca adversar ești puternic. / liniștea cioplește cruci, și, încet-încet, iarba-ți crește-n gură”.

• *Observator cultural* găzduiește de mai multe săptămîni, traduse din limba franceză, fragmente de și despre Fondane, care vor apărea la editura clujeană Limes, în seria, inițiată de Luiza Palanciuc și Mihai Șora, de *Opere complete franceze*. În nr. 153 (411), săptămînalului bucureștean publică textul „programatic” al lui Mihai Șora, intitulat „Ce înseamnă *Restitutio Benjamin Fondane*?” Deși ar merita, cred, citat în ex-

tenso, spațiul nu-mi permite decît reproducerea cîtorva fragmente: „Există, în literele românești, o imagine fixată de cîțiva ani buni: aceea a triadei *Eliade – Ionesco – Cioran*. Ca orice ortodoxie, și aceasta își are fundamentalismele, rigiditățile, «unduirile» complexe sau inerțiale. [...] Numele care trebuie adăugat este cel al lui Benjamin Fondane. Destinul său tragic, fulgerător, îl singularizează în raport cu cei trei. [...] despre Operă se pot spune multe: întreruptă, vie, provocatoare. Și mai cu seamă: Opera *este*. Programul *Restitutio Benjamin Fondane*, de la Editura Limes, își propune tocmai acest lucru: să scoată la lumină, în fața cititorului român, opera franceză a lui Benjamin Fondane. [...] astfel de ediții sînt, de fapt, *monumente*: ele *angajează*, îți cer să te supui unor principii editoriale extrem de riguroase, de la care nu este permisă nicio abatere, nici cel mai mic subterfugiu, fără a risca deformarea, mutilarea ori chiar asasinarea autorului pe care ți-ai propus, de fapt, să-l salvezi. [...] Cert este că *monumental editorial Fundoianu-Fondane* va trebui să fie clădit, odată și odată. Dar, ca orice monument, nici acesta, dacă îl vrem solid, nu poate apărea pe nisipuri mișcătoare sau în vid. Or, opera franceză a lui Fondane este aproape necunoscută cititorului român. Prin urmare, *aici* se află, întii de toate, urgența... *Aici* și exigența: în restituiră acestei opere, traducerea ei în limba română, punerea ei în circulație, într-o ediție accesibilă tuturor. [...] Intențiile noastre sînt clare: vrem să-l aducem pe Fondane în spațiul românesc, să trezim interesul pentru cărțile sale și chiar să deșeptăm vocații. Vrem, de asemenea, ca acest demers să fie corect asimilat: textele lui Fondane vor fi, de fiecare dată, însoțite de studii, documente, note, comentarii, pentru o receptare *adecvată* a operei”.

G. S.

→ să spun drept, dacă aș fi fost în locul redactorului acela, poate aș fi procedat la fel, cu singura deosebire că l-aș fi chemat pe autor și i-aș fi spus: «Măi, tovarășe, dacă ești poet, ai puțin respect pentru cei care scrii, și respect pentru hîrtia asta, că e muncită, costă bani, și pune-te și scrie într-o formă mai organizată, mai civilizată!»

Mecanismele manipulării erau extrem de diverse sau, cum spune Liviu Malița comentînd decizia secretarului general, de a guverna „nu (numai) prin directive, ci (și) prin seducție”. Vedem adeseori un Ceaușescu „normal” în monstrozitatea lui. „Voiam să fac un volei” le spune scriitorilor care îl primesc ca pe o zeitate și încheie cu „Măine care vreți să mergeți la Tulcea... Nu toți... să vedem cîți pot merge în elicopter”. La o altă întîlnire le spune „Eu aș ruga pe tovarăși să aibă în vedere că vrem să terminăm astăzi și anume cel târziu la ora 4.00, poate că trebuie chiar pe la 3.30”. La rîndul lor scriitorii își intră în rolurile în care sunt distribuiți și se plîng ca niște copii de abuzurile micilor cenșori, se părăsesc unii pe alții „Tătuțului” și încearcă să își rezolve micile coterii „la cel mai înalt nivel”. Evident, uneori lamentația se transformă în delatiune – unde Eugen Barbu a excelat în epocă.

Din aparatul critic se vede clar că Liviu Malița este interesat de mecanismele dialogului, de dinamica pusă în mișcare la aceste

reuniuni cu caracter politic. Reacția publicului, intervențiile lui Ceaușescu, intrigile de culise, care îi amplasează pe participanții la aceste reuniuni în posturi de „protagoniști”, de actori care pun în scenă un fel de psihodramă colectivă (de multe ori situațiile par scoase din teatrul de operetă). E regretabil că volumul nu a fost însoțit de mai multe comentarii pe text, pentru că în acest volum sunt foarte importante notele, referințele de subsol funcționînd ca un fel de „voce din off”, intervențiile editorului permițînd înțelegerea adevărurilor profunde. În aceste note găsim comentariile participanților la întîlnirile publice, reacțiile intime sau oficiale ale scriitorilor față de direcția oficială trasată de liderul Partidului Comunist sau pur și simplu redări ale momentului istoric.

Aceasta este forța volumului, dubla lectură la care ajunge, dublă lectură care redă dubla vorbire și dubla gândire ce caracterizau regimul ceaușist. De exemplu, când Ceaușescu vorbește despre „o casă la malul mării” unde scriitorii „poate vor scrie cum a scris Eminescu”, Liviu Malița adaugă în notă faptul că respectiva casă fusese obținută prin „vicleniile lui Zaharia Stancu”. În alt loc, când secretarul general al PCR vorbește despre seriile de televiziune care îi plac (gen „Urmărirea”), autorul adaugă în notă comentariul lui Dumitru Popescu: „inspec-tau cu o acribie de cumetre ce țin sub obser-

Avangarda rusă

* * *

Aleksei Krucionâh

(1886-1969)

Eu sunt furnizorul de salivă „apetit”
pentru 30 de țări
reușesc s-o distribui fără amănare
încărcat de ea ca un dreadnought –
șinele strălucesc precum cancanul.
Cisternele asigură cu sos exotic orice

bucate
mie ațățătorului de pofțicios cadril mi-i
scumpă în înfățișarea de spumantă
dezlănțuire

cu fundiță în fâlțuire.
Eu sunt pepsină pentru digestie și
mândrie

mă înspumeg până la extenuare
cântăreții plescăitor îmi sărută mînușițele.
Broaștele duioșiei cu ochi cenușii
ies din nările apeductului
îndrăgostite robuste
lingându-mi lobiile urechilor!
Sunt legate de toate planetele

interdependent
Mueka șterge-ți cu blužița lacrimile
transatlanticul transport al adâncului
meu cuprins de guturai
nu cunoaște stavile!

Vaporul e încărcat pe traseul planetar
șoldurile i-s doldora cu de toate
nu mai ia la bord și alte conserve
și prin lumea scuipăcioasă își va străluci
curcubeul-grimasă
fără el ar fi ca și fără vegetație pe uscat.

(1919)

Traducere și antologie de
LEO BUTNARU

vație cartierul”. Uneori în note se aude explicit vocea editorului, ca atunci când Ceaușescu critică filmul *Reconstituirea*, iar L. Malița comentează că informația „nu e doar eronată, ci și perversă”.

Sub un titlu aparent șocant și paradoxal, volumul constituie o ironie la adresa intelighenției din perioada comunismului, a cărei slugărnicie, lipsă de coloană vertebrală și inabilitate politică au permis instaurarea unei forme oribile de comunism – ceaușismul. Într-una din luările de cuvînt ale lui George Macovescu, care redă starea de spirit a scriitorimii, se vede acest lucru: „Lumea asta intelectuală, despre care se spun multe, are sensibilitățile și problemele ei specifice, dă destule greutăți, în unele țări, conducerii politice a statului. La noi nu s-au întîmplat lucruri grave și intelectualitatea este strâns unită în jurul partidului, în jurul conducerii partidului”. Dacă pentru unii nostalgici ai vechiului regim volumul poate fi un bun prilej de a-și spăla rufele murdare (cum e în cazul lui Adrian Păunescu), volumul lui L. Malița surprinde scriitorimea comunismului ca pe niște reptile într-un vivariu. Toate speciile (de la idolatri la supraviețuitori), toate făpturile stranii ale epocii (de la cei mai monștruși la cei mai patetici) interacționează în chiar mediul lor și se descriu prin chiar nefirescul coabitării.

Ritualul confesiunii

Julian Kolda

TULBURĂTOARE ȘI, în egală măsură, edificatoare, paginile de jurnal ale lui Nicolae Balotă din *Caietul albastru*, reeditate, în ediția a treia, adăugită, în colecția *Ediții definitive* la Editura Ideea Europeană, pun în scenă neliniștile, obsesiile și aspirațiile unui eu marcat decisiv de spațiul culturii, al cărții, de întâlnirile exemplare cu marii autori ai trecutului, dar și cu câțiva scriitori importanți ai unui timp precar ca alcătuire, asupra căruia demonia comunismului și-a așezat o pecete tragică, dureroasă. Între temele ce străbat, cu semnificativă recurență, însemnările lui Nicolae Balotă, îmi par revelatoare tema reclusiunii într-o țară confiscată de anomalii istorice și cea, corelativă, a spațiilor compensatorii în care tânărul intelectual își mai putea afla o modalitate de refugiu. Între jos și înalt, între claustrarea într-o lume a alienării și dezumanizării prin exercițiul dogmelor comuniste și revelația înălțării, a excursului purificator spre spiritualitate se stabilește o relație dialectică, relația între contrarii care, până la urmă, se împacă, în dimensiunea conștiinței nefericite, neliniștite a autorului:

istoria universală a literelor, să vorbească doar o oră despre *Eseurile* lui Montaigne și să-l lichideze într-o altă oră pe Shakespeare.

Formula de jurnal la care aderă Nicolae Balotă nu se bazează atât pe tribulațiile corporalității, pe avatarurile cotidiene ale eului diurn, deși există și o astfel de latură, documentară, în *Caietul albastru*, ci mai curând pe înregistrarea devenirii spirituale. Spasmul cărnii e, de cele mai multe ori, estompat în beneficiul transcrierii unor reflecții filosofice sau morale, de incontestabilă anvergură și substanțialitate. Meditațiile despre „demonie“ sunt astfel de însemnări pline de nerv, marcate nu de o ținută apodictică a frazei, ci, mai curând, de modulațiile interrogative ale unei conștiințe ce se caută necontenit pe sine, trasând în labirintul paginii confesive propriul chip lăuntric pe care se aștern, rând pe rând, atitudini de o deconcertantă diversitate, de la scepticismul și dezabuzarea pornite din meandrele lucidității la patosul adevărului, clamat într-o vreme ce îi era atât de improprie, și la reculegerea în fața sacralității.

Tânărul scriitor resimte însă, irepresibilă uneori, și nevoia clarificării propriului demers scriptural. Modulațiile frazei, paralelismul afect/scriș, dinamica enunțurilor, cu arhitectura lor secretă, cu resorturile greu de bănuț, sunt câteva dintre toposurile pe care diaristul le dezbată, în cel mai neconcesiv și, în același timp, sugestiv mod:

Am față de scrisul meu o pudoare pe care nu mi-o pot lămuri. Mi-e rușine, mi-e teamă de cuvintele pe care le voi așterne pe hârtie. În fiecare clipă trebuie să înfrâng (cu cât cele scrise au un caracter mai confesiv-literar) o jenă, un recul. Mă atrage, ca taina nopții dintâi tinerele fete, și mi-e groază de fiecare dată când apuc condeiul. De aceea uneori cele scrise au un aer de bravadă, o alură piezișă și prefer să mă desfoi cu cinism, să mă ofer ca o târfă, decât să cedez cu calmul domestic al gestului consacrat. Încep să cărunțesc și muzei mele abia îi înmuguresc sânii. Aș dori să scriu așa cum curge apa: aceasta nu înseamnă să doresc o fluiditate continuă, logoreică, liberă de orice obstacole, o scurgere prolixă. Apa care, îndiguită, zăgăzuită, împiedicată prin toate mijloacele, găsește posibilitatea de a curge, iată apa vie a scrisului meu.

E limpede că orice jurnal e, înainte de toate, o încercare de fixare a identității prezente, o tentativă de a sustrage carnația ființei de sub imperiul demonic al timpului. Se înstituie astfel, cu concursul pactului autobiografic, un joc instabil între identitate și alteritate, o ambiguitate simbolică în care chipul și masca par să-și ofere suficiente alibiuri pentru înscenările scriiturii subiective. De altfel, Nicolae Balotă ne oferă, în *Caietul albastru*, câteva sugestive meditații pe tema raportului dintre identitate și alteritate, dintre reprezentare directă și oglindire, dintre chip și mască. Cartea lui Nicolae Balotă poate fi considerată însă și o carte despre

prietenia intelectuală, despre comuniunea spirituală a doi dintre membrii marcanți ai Cercului Literar de la Sibiu: autorul, pe de o parte, și I. Negoieșcu, figură emblematică a literaturii române postbelice, căruia diaristul îi consacră pagini de o frumusețe severă și solemnă, dar și de caldă afectivitate:

Era un Euphorion căruia nu i se hărăzise să se prăbușească prea de timpuriu, pe când – necunoscând încă greul pământului, plutea printre cuvinte. Deși, foarte devreme, încă de la începuturile aventurii sale, n-au lipsit primejdii, nici confruntarea cu puterile adverse, nici îngrădirile libertății unei existențe pe care n-o putem, totuși, numi altfel decât estetică. Dar poate tocmai adversitățile acestea au precipitat în tânărul plutitor vocația condotierului, a luptătorului pentru o mai pură folosire a verbului. După atâtea întâlniri sub semnul literelor, mi-a fost dată și aceea – cât de scurtă, de emoționantă – coborând dintr-o dubă, sub bolta fortului numărul 13 Jilava. Dar omul cuvântului liber supraviețuiește temnicerilor săi. Rănit, purtând stigmele carcerii, cu voioșia spiritului însă renăscând iarăși și iarăși din depresiuni, Negoieșcu și-a reințepit înaintarea pe teren vrăjmaș. Nu mai era condotierul tânăr, bucuros de cucerire, dar spațiul explorărilor, prospectărilor și construcțiilor în cadrul literelor române rămăse-se același.

Cartea lui Nicolae Balotă are o arhitectură structurată dual, pentru că alături de însemnările din perioada „obsedantului deceniu“ apar, în chip de completări și adăugiri ale faptelor relatate, notații din anii de după 1989, menite să explice, să argumenteze sau să amendeze unele dintre evenimentele înregistrate anterior, să dea un conținut inedit unei idei, să justifice un anumit comportament sau să reia o anume reflecție tratată sumar *illo tempore*. *Caietul albastru* este, cu certitudine, una dintre cele mai importante realizări ale literaturii autobiografice ale epocii noastre. E o carte-document, alcătuită din irizațiile afectivității, dar și din tensiunea unei etici subtextuale, niciodată proclamate retoric. O etică a scrisului și a adevărului, o etică a refuzului oricărui compromis cu dogmatismul și impostura comunistă, o etică a autenticității creatoare. ■

Cum să descifrezi Invizibilul? Ceea ce este monstruos în comunismul ambient nu e doar neputința la care ne reduce, starea de nonlibertate generalizată, ca și deturnarea adevărului înlocuit prin minciuna proferată sfidător, ci închiderea oricărui orizont. Încotro privești, încotro te îndrepti, ziduri. Dincolo de acestea orizontul? Tocmai acest orizont „de dincolo“ este obturat, interzis, negat prin zidul comunist. Nu putem trăi fără orizont, fără acest *dincolo* de toate limitele posibile, fără acest nelimitat, singurul care îngăduie orice sens.

Caietul albastru își datorează farmecul și prestanța stilistică mai ales portretelor evocatoare, conturate cu naturalețe și tact, fără nicio urmă de idealizare, lipsite de stridențe afective, în care trăsătura morală și gestul semnificativ se întâlnesc pentru a construi liniile unui temperament, efigia unui caracter. Revelator mi se pare un portret al lui Tudor Vianu, reprezentativ prin precizia desenului, atent la detalii, sensibil la nuanțe și, în același timp, rezumativ ca o sinteză morală:

Chiar dacă o înaltă conștiință a sinelui și o mândrie oarecum naturală, ca și o anume alură grandioasă pe care și-a făurit-o îl fac să pară ostentativ dominator, chiar dacă afectează prezumțiozitatea și privește lumea de sus, morga lui este lipsită de aroganță, amorul său propriu nu este identic cu vanitatea. Ar putea să fie un admirabil *rector magnificus*, plin de o seniorială demnitate, ba chiar și – într-o altă epocă și într-alt loc – un doge încorporând plin de superbie grandoarea Veneției. Dar aici și acum nu este decât un biet profesor obligat de o programă analitică, alcătuită de niște semidocti, să galopeze prin

CNSAS și Curtea Constituțională

Diana Ionescu

1. IDEEA DE drept care a condus Curtea Constituțională la verdictul de neconstituționalitate a Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității rezidă în faptul că acest organism funcționează ca o instanță juridică extraordinară.

2. ÎNAINTE DE a expune câteva considerente pe care le provoacă Hotărârea Curții Constituționale, țin să aduc în atenție faptul că în România a existat timp de șase decenii – 1866-1918 – o legislație extraordinară: este vorba de legislația învoielilor agricole, care a împuternicit Ministerul de Interne cu atribuții de judecată și imediată executare a țăranilor care încheiau învoieli agricole (scrise sau verbale) și nu împlineau sarcinile asumate prin învoieli.

Sub incidența acestei legi (modificată de patru ori: 1866, 1872, 1893 și 1907) cădeau sute de mii de țărani. Fără adoptarea legii, sistemul învoielilor agricole s-ar fi blocat, fiindcă era imposibil ca eventualele litigii să fie transmise instanțelor ordinare, acestea să angajeze zeci de mii de persoane și să rezolve în fapt, nu pe hârtie, cauzele, astfel ca sistemul agricol să poată funcționa normal.

3. ÎNFIINȚAREA CNSAS s-a născut dintr-o adâncă necesitate de purificare a societății românești după aproape patru decenii și jumătate de dictatură a regimului comunist. Este un fapt că Securitatea a atras o întinsă rețea de persoane care au făcut poliție politică, de informatori sub acoperire, sau cum s-or mai fi numit. Orice colaborare cu organele de informare și de violență asupra populației este detestabilă. Ține de tenebre, de adâncurile alcătuirii sociale. Generează dedublări, erodează tăria de caracter a indivizilor, creează versatilități și poate provoca, în multe cazuri, prejudicii sau suferințe a zeci de mii de persoane.

Sigur, angrenajul Securității și al organelor care exercită violența într-un stat este extrem de diversificat. După cum foarte diverse au fost motivațiile celor care au ajuns să fie racolați. Depinde de sorgintea motivelor și depinde de ceea ce au întreprins cei racolați.

Situația este jenantă, dar, uneori, este de înțeles.

Crearea CNSAS constituie reacția unei societăți la o stare morbidă din trecut. Generația vârstnică își dă seama cât de întinsă a fost rețeaua informatorilor. Ceea ce a făcut până acum CNSAS este infim. Munca este într-adevăr extrem de laborioasă și de mare răspundere. Dar ritmul enunțurilor este mult prea lent. În plus, ce mai contează „informațiile” date de un fierar, un preot sau un vânzător de aprozar dintr-un sat oarecare?

4. ÎN LEGĂTURĂ cu aprecierile Colegiului CNSAS asupra unor persoane – dacă au făcut poliție politică sau nu –, credem că

aceste aprecieri au prioritar valoare de constatare, și nu de verdict juridic. De aceea CNSAS nu este asimilabil unei instanțe extraordinare decât forțând excesiv nota.

Este un act de probațiune, dar și de conștiință. De altfel, este nevoie să fim lucizi. Oricâte milioane de dosare s-ar strânge, ele tot nu epuizează fenomenul delațiunii. Angajamente de colaborare făceau persoanele simple, obișnuite. Figurile de seamă discutau direct cu Postelnicu sau cu granzii Securității, fără angajamente.

5. ÎN ALTĂ ordine de idei, Curtea Constituțională manifestă grijă pentru atribuțiile instanțelor judiciare. Să fim înțeleși: judecata nu se produce și nu se manifestă doar prin sălile tribunalelor.

Cea mai înaltă judecată este aceea a istoriei. Chiar și ea are un grad de relativitate, mai mare sau mai mic. Dincolo de decantările și rafinările care au loc în curgerea vremii, ea, judecata istoriei, rămâne, în ultimă instanță, judecata superioară.

Îndreptățită, activă și vie este judecata opiniei publice.

6. CÂT PRIVEȘTE justiția română, ea nu numai că nu răspunde așteptărilor momentului, dar este, din păcate, cufundată, în bună măsură, în incurie, improbitate și corupție. Imaginea ei în opinia publică este accentuat negativă. Nu cred că întregul corp al justiției este marcat de filoxera incorectitudinii și adesea a corupției. Dar este o parte din el, o bună parte. O știu nu din vorbe, ci din propria experiență.

Sunt convins că o justiție integră și inflexibilă ar fi contribuit substanțial la oprirea șuvoaielor corupției care împresoară corpul social. Dar când ea însăși se include în acest șuvoi, cum să aștepți, atunci, eradicarea corupției?

P. P. Carp, figură politică marcantă de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, spunea: „Dați-mi o bună administrație și o bună justiție și vă voi da o bună organizare a statului”.

Astăzi, cauza ambelor pare pierdută.

În Constituție stă scris: „Nimeni nu este mai presus de lege”. Nimeni, în afară de cei chemați să promoveze legea. Ei sunt în afara răspunderii legii; o interpretează cum vor; ei nu pot fi trași la răspundere. Justiția este legea în act.

CSM are, probabil, mai mult un rol de decor, de liniștire a naivilor decât de instrument activ și viu în zăgăzuirea regulilor de justiție. Să și vrea nu ar putea s-o facă.

7. TRANSFERUL INFORMAȚIILOR din arhivă de la Colegiul CNSAS către instanțele judiciare ar însemna „să cazi din lac în puț”. Cei desemnați să dea la iveală persoanele implicate în activitatea de poliție politică ar trebui să aibă statura unor instanțe morale. Să fie conștiințe morale ale societății, nu magistrați.

În actualul CNSAS recunosc cel puțin două persoane cu o asemenea statură: Constantin Ticu Dumitrescu și Mircea Dinescu. Ultimul este guraliv ca orice fire de poet. Nu este deloc grav și eroic. A suportat însă cu stoicism presiunea Securității, în ceasul târziu al regimului lui Ceaușescu.

Nu este căderea mea să mă amestec sau să fac aprecieri, altele decât cele pe care mi le îngăduie conștiința. S-ar putea nega, astfel, statutul de conștiință morală a vremii noastre lui Augustin Buzura? Și sunt destui alții.

Aș obiecta însă față de durata mandatului membrilor Colegiului. Ar fi bine să nu treacă de 4-5 ani. Altfel, se pot „încremeni în proiect”.

La fel este situația și în cazul duratei mandatului magistraților Curții Constituționale. Peste patru ani, generează tendințe de permanentizare a unei situații, cu toate consecințele negative ce decurg de aci.

8. CRIZA CNSAS relevă în fapt criza deficitului de conștiință gravat în filele dosarelor Securității.

În vremea comunismului au existat prea multe cedări, prea multe versatilități. Ne-am pliat prea ușor presiunilor – este drept, dure – ale puterii.

Devoalarea colaborării cu Securitatea are, pe acest teren, o semnificație pedagogică deosebită pentru tână generație. Cu peste un secol și jumătate în urmă, Nicolae Bălcescu sublinia că poporul trebuie crescut în spiritul dragostei de patrie, dar și al tăriei de caracter.

Generația vârstnică are datoria să transmită tineretului acest mesaj, să contribuie la formarea unor spirite libere, curajoase, puternice, deschise, cu o mare tărie de caracter. O poate face arătând, ca într-o cameră obscură cu imaginea inversă, mărturisirea propriilor căderi. Arhiva CNSAS stă mărturie în această privință.

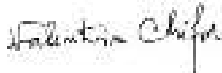
9. ORICUM, CEI care s-au ținut departe de „păcatele dosarelor” nu au drept la jubilar și satisfacții. Nicolae Iorga arăta că pe măsură ce știi mai mult, cunoști mai mult, vom înțelege mai mult. Nu este vorba doar de o înțelegere intelectuală, ci și de una umană. Pe aceste postulate își întemeia ilustrul cărturar ideea umanismului istoriei. ■

OFER UN eșantion al corespondenței lui ION ZAMFIRESCU (1907-2001), profesor emblematic al universității bucureștene, eseist, reputat istoric al teatrului, cu omul de cultură bihorean TRAIAN BLAJOVICI (1919-1988). Emitentul scrisorilor și-a făcut studiile la Liceul „Carol I” Craiova, Facultatea de Litere și Filosofie la București. Și-a susținut doctoratul cu teza *Spiritualități românești*, publicată în 1941. A fost profesor secundar, apoi universitar la București și Craiova. A făcut parte din echipa de profesori la „Clasa Marelui Voievod Mihai”, inclusiv la examenul său de bacalaureat. Vocația sa a fost profesoratul („Nu mi-am atribuit vocație de creator. [...] Mă socotesc un om de catedră”). E. Lovinescu însuși, coleg cu I. Zamfirescu în cancelaria aceluiași liceu bucureștean, i-ar fi spus o dată: „Chemarea d-tale nu este să faci literatură, ci să vorbești despre ea. Cu alte cuvinte: s-o aperi, s-o propui semenilor d-tale, s-o aduci în raza cunoașterii și a simțămintelor comune. Deci: ești și rămii profesor”. Colaborator al reputatului sociolog D. Gusti, coleg de generație cu criterioniștii, structură echilibrată, cartezian ca mod de gândire, normalian ca disciplină profesională, adept al credinței în ideea umanistă, el s-a situat de partea „stângii” acelei epoci, îndepărtându-se de „doctrina” lui Nae Ionescu care fanatizase tineretul (a evocat odată neaderența lor reciprocă, modul de gândire diferit). Nu l-a tentat aventura de pe poziții confuzioniste a „dreptei” geniale. A publicat eseistică (*Orizonturi filosofice*, 1942, *Destinul personalității: Contribuții la cunoașterea omului și culturii contemporane*, 1942), câteva „panorame” de istoria teatrului (*Istoria universală a teatrului*, 3 vol., *Panoramă a dramaturgiei universale*, *Probleme de viață, teorie și istorie teatrală*, *Drama istorică universală și națională*, *Teatru și Umanitate*, *Teatrul european în secolul luminilor*, *Teatrul romantic european*, *O antologie a dramei istorice românești*), memorialistică (*Oameni pe care i-am cunoscut*, 1987; *Întâlniri cu oameni. Întâlniri cu viața*, 1990; *Pagini memorialistice*, 1995). A reprezentat țara la simpozioane, colocvii științifice de comparativism, alături de N. I. Popa, A. Marino etc. (la Montreal, Innsbruck, București sau Budapesta). Orator de vocație, I. Zamfirescu a conferențiat în varii orașe ale țării, a colaborat la radio și TV. Se atașase de Oradea, fapt relevat de corespondența purtată cu Traian Blajovici. Revenea cu plăcere în Bihor. Se îndrăgostise de această parte de țară, de oamenii ei. Sub impactul unor clipe de neuitat petrecute în zona montană, va exclama într-o scrisoare către T. Blajovici, corespondentul său: *Et in Arcadia ego*. A susținut la Oradea cicluri de conferințe, ca invitat al Facultății de Litere, al Clubului Literar „M. Eminescu” de pe lângă Biblioteca Județeană Bihor, al Universității Populare; a fost prezent la mai multe ediții ale Săptămânii Teatrului Scurt, ca membru al juriului etc.

Grădină de om, personalitate luminoasă, mereu afabil, ceremonios, curtenitor, protocolar, om de „modă veche”, veritabil gentleman, I. Zamfirescu te copleșea prin căldura sa umană, franchețe, spontaneitate, prin dicția ireproșabilă a ideilor – „idei trăite” –, într-un demers *more retorico* care respecta principalele puncte ale unei sisteme clasice: *exordium*, *narratio*, *argumentatio*, *refutatio*, *recapitulatio*. Mulți orădeni au stat în raza farmecului său contaminant, unii ca auditori ai conferențiarului, alții în postura de discipoli, colaboratori, prieteni (profesorul a condus doctoratele unora sau a referat în comisiile de specialitate ale altora etc.). Autorul rîndurilor de față s-a bucurat, și el, de tutelajul spiritual al Profesorului, chiar de prietenia lui afectuos-protectoare, dincolo de mode și timp. Scrisorile lui I. Zamfirescu, dintr-un lot mai bogat, acoperă perioada 1969-1987 și configurează admirabil stilul său convivial, cald în dialogul epistolar cu Traian Blajovici; faptul de a-l fi cunoscut pe cel din urmă îl socotea „printre privilegiile vieții mele afective”. Traian Blajovici a absolvit Facultatea de Litere-Filosofie din Cluj-Sibiu (1939-1944), a fost profesor, director al Liceului „Emanuil Gojdu” Oradea (1955-1962), lector universitar și prorector al tinerei instituții care reînnoia în 1963 tradiția, întreruptă în 1934, a învățămîntului superior la granița de vest. A fost membru al Colegiului de redacție al revistei *Familia*, odată cu apariția seriei a V-a în 1965. În ultimii săi ani de muncă, Blajovici a fost directorul Bibliotecii Județene Bihor, președinte al Clubului Literar „M. Eminescu”, inițiator al unor întâlniri cu personalități culturale de primă mărime: Ș. Cioculescu, Z. Dumitrescu-Bușulenga, Ovidiu Papadima, Augustin Z. N. Pop, N. Carandino, Paul Everac, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Marin Sorescu, George Sbârcea, Gabriel Țepelea etc. I. Zamfirescu a onorat și el, mereu neostent, afabil, invitația directorului bibliotecii de a conferenția la Oradea.

În publicarea corespondenței, am respectat ortografia emitentului. Unde există câte un cuvînt indescifrabil, am apelat la procedeul obișnuit, semnalîndu-l prin croșete. Mulțumesc din nou profesoarei Aurora Florea, fiica lui Traian Blajovici, care mi-a pus la îndemînă un întreg corpus din corespondența primită de părintele ei de la varii personalități, nu doar de la Ion Zamfirescu, ci și de la Ovidiu Papadima, Amitha Bose, Alf Lombard, George Sbârcea, Adrian Marino, Francisc Păcurariu, Gabriel Țepelea, Teodor Neș etc.

[1]

București, 17 august 1969

Mult stimată coleg și prieten,
domnule Blajovici,

sunt încă sub impresia căldurii cu care m-ați întâmpinat și a ceasurilor fermecătoare petrecute cu dumneata. Ești un om admirabil, român adevărat, tată desăvîrșit, coleg adevărat, om de cultură și constructor în toată puterea cuvîntului. Cîte instituții – mă întreb – au fericirea de-a avea în sînul lor oameni ca dumneata? Institutul de la Oradea e o grădină și un generator de umanitate; voi spune aceasta peste tot, învîtîndu-i pe cît mai mulți să-l cunoască. În ce privește umorul dumatilă, repet, e rar, e suculent, e cuceritor, cu pitoresc folcloric și cu simț rafinat prin cultură. Știu un lucru: are să-mi fie mereu dor de dumneata și aș vrea să nu pierd nici una din ocaziile cînd te-aș putea întîlni.

Nu mai puțin, sînt recunoscător domnului coleg Comănescu¹. Atenția pe care a avut-o pentru mine m-a mișcat pînă în adîncul sufletului. Nu aș avea ceva mai bun cu care să-i răspund decît prietenia mea sinceră și devotată. Vă trimit, în dublu exemplar, comunicarea promisă. Repet – consultîndu-mi agenda și recapitulînd cîte sarcini mă așteaptă în luna mai – că probabil nu am să fiu prezent la sesiunea Dvs. O voi urmări însă de departe, cu gîndul și cu sufletul, urîndu-i succes deplin.

Al Dvs. cu toată prietenia,

Ion Zamfirescu

[2]

București, 24 august 1973

Iubite domnule Blajovici,

rîndurile d-tale mi-au produs o rară și nesperată bucurie. Îți mulțumesc pentru ele. Mă leagă de d-ta amintiri care îmi sunt scumpe și care stăruiesc vii în cugetul meu. Gîndurile pe care mi le împărtășești îmi merg la inimă, măgulindu-mă. Ideea de a reveni la Oradea, pentru o împrejurare sau alta, mă va ispiti întotdeauna. Îmi scrii de la Padiș. *Et in Arcadia ego*. În vara trecută, am trăit acolo cîteva ceasuri de neuitat. Nu ascund că sunt dornic să te revăd, să stăm împreună la un pahar de vin, să te aud povestind și să gust cu încîntare umorul d-tale bihorean și înțelepciunea d-tale înobilată de adînci macerări transilvănene. Nădăjduiesc ca în stagiunea viitoare să fiu din nou printre invitații Universității populare din Oradea. Peste cîteva zile plec – toată luna august – într-o călătorie mai lungă: Canada, la Congresul Internațional de Literatură Comparată. La întoarcere îmi va

suride posibilitatea de a-mi vedea numele, subscriind o pagină-două în *Familia*.

Te rog să primești bunele asigurări ale prieteniei și stimei mele,

Devotat,

Ion Zamfirescu

[3]

București, 22 febr. 1974

Iubite domnule Blajovici,

am primit amabila și măgulitoare Dvs. invitație la dezbaterile *Clubului literar*². Mi-a făcut plăcere. Nu vă ascund, chiar, cu o anume cochetărie, că începusem a crede că Oradea m-a uitat și că faptul acesta îmi crea afectiv o mică suferință. Iată ce vă propun: ziua de Vineri 17 mai 1974. Mi-ar fi cu neputință, mai înainte. O agendă încărcată: doctorate, edituri, termene întârziate ș.a.

Aș dezvoltă subiectul:

Există o criză, azi, a literaturii?

Mă gândesc la ceva care să aibă atmosferă de cenaclu, să incite eventual discuții și controverse. Aștept confirmarea Dvs. Mi-ar mai plăcea – și cred c-ar fi de utilitate – să am și o întâlnire cu elevii de liceu din ultima clasă, fie la Dvs. la Bibliotecă, fie la un liceu din localitate. Aceasta, în dimineața aceleiași zile sau eventual a doua zi, ceea ce mi-ar aduce și bucuria de a-mi prelungi șederea la Oradea.

Pînă atunci, vă rog, iubite Domnule Blajovici, să fiți încredințat de prietenia pe care vi-o port și de satisfacția încântătoare pe care mi-au procurat-o întotdeauna întâlnirile cu Dvs.

Al Dvs., cu cele mai bune sentimente,

Ion Zamfirescu

[4]

București, 6 mai 1974

Iubite Domnule Blajovici,

pentru orice eventualitate, încă o confirmare nu strică. Deci, mâine îmi iau bilet. Plec de aici în seara de joi 16 mai. Sînt la Oradea, la 17, orele 6 dimineața. Nu aș vrea să fii la gară la această oră nemiloasă. Dacă aș ști unde voi avea un acoperiș, mă duc direct. Voi pleca în seara de 17 – deci în aceeași zi. Din păcate, această lună mai este atît de încărcată, încît nu-mi pot îngădui luxul – pe care totuși mi l-aș fi dorit – de a rămîne încă o zi în Oradea. Te rog, de aceea, să-mi oprești din timp un loc în vagonul de dormit.

Dacă s-a hotărît și o posibilă întâlnire cu elevii mari de la liceu, mi-ar făcea plăcere; dacă nu, va fi altădată. Eu voi veni pregătit pentru mai multe ipoteze. De exemplu: *Rostul anilor de ucenicie, Ce înseamnă a fi tînăr, În ajun de bacalaureat, în preajma universității, Misiunea românească în lume* etc. etc. Acolo, veți decide. Pentru după-amiază, aștept cu interes întâlnirea. Avem la dispoziție două ore. Aș vrea ca publicul orădean să nu mă cruțe, dar iubindu-mă. De la Bibliotecă, apoi, direct la gară, cu fericirea de a vă fi întâlnit, cu regretul de a vă părăsi.

Al d-tale, cu toată prietenia,

Ion Zamfirescu

București, 20 aug. 1979

Iubite domnule Blajovici,

Îți mulțumesc din suflet pentru invitația d-tale. Te rog să îmi scrii la Duminică înseamnă să merg la suflet. Și eu te rog să scrii, numai faptul că te amano pentru preluarea unei note este o mare oportunitate. Neodărnice să în auzi să scrie pe care să-mi-i a mai înțelegi. Proximă să am mai ut mai multe ocazii de a te întâlni și e necruțarea la cucerirea numelui și a numelui d-tale.

[5]

București, 17 iulie 1974

Iubite domnule Blajovici,

deși au trecut multe săptămîne de atunci, țin să îți împărtășesc că impresiile de la ultima noastră întâlnire, la Oradea, îmi sînt încă vii în suflet. Întotdeauna, o întâlnire cu d-ta reprezintă pentru mine o bucurie, un fapt reconfortant, o confirmare a gândurilor mele despre omenescul-etern, o emoție caldă și edificatoare de simțire românească și poezie transilvăneană. Îți mulțumesc pentru tot: pentru chipul cum m-ai răsfățat, cum m-ai plimbat, cum m-ai introdus în mediul d-tale de lucru, cum mi-ai pus la dispoziție farmecul, adevărul și autenticitatea ființei d-tale sufletești. Nu-ți ascund că toate acestea sînt lucruri pe care mi le-aș dori în continuare, de fiecare dată cu toată sedimentarea lor din trecut și cu toată prospețimea inedită din orice nouă întâlnire. Din nefericire lucrurile vieții și ale destinului meu sînt atît de încălcite, încît nu am puțința să îmi acord o evadare mai lungă, într-o situație de mai multă liniște intimă. Mă întreb însă, dacă mai tîrziu, la toamnă, nu ar trebui totuși să îmi iau curajul unei evadări, și în eventualitatea că aceasta ar fi undeva pe lângă Oradea, să apelez la bunăvoința d-tale. Dar, repet, ar fi prea frumos, și parcă mi-e teamă să-mi fac de pe acum planuri și iluzii.

Vom vedea: pînă atunci – atîtea și atîtea sarcini: niște termene pe care nu le-am onorat, poate o participare la un simpozion internațional despre Dostoevski în Austria, un simpozion internațional de literatură comparată la București (sept.) etc., etc...

Îți doresc, domnule Blajovici, o vacanță bună, cu liniște, sănătate, voie bună, pentru d-ta și pentru toți care îți sînt scumpi.

Al d-tale,

Ion Zamfirescu

Note

1. Ion Comănescu (1915-2007), profesor, pedagog eminent. Studii la Facultatea de Litere-Filosofie, Cluj. Doctor în pedagogie (1972) cu teza *Rolul școlii în îndrumarea procesului de autoeducație la elevi și absolvenți*, amplificată în cartea *Autoeducația azi și mâine* (1996). Carieră didactică preponderent la Oradea. Inspector școlar general al Secției de învățămînt a regiunii Crișana (1954-1955). Din 1963 carieră universitară la Institutul Pedagogic Oradea, ulterior Universitatea din Oradea (conferențiar universitar). A publicat (în colaborare): *Texte pentru dicitări*, 1969; *Sintaxa propoziției*, 1977; *Prelegeri de pedagogie*, 1998.
2. Clubul literar „M. Eminescu” funcționa pe lângă Biblioteca Județeană Bihor. Sub patronajul spiritual al lui Traian Blajovici, directorul bibliotecii, el a găzduit întâlniri cu personalități proeminente ale literaturii și culturii românești. Voi semnala dintre invitații de marcă nume precum: Ș.Cioculescu, Ovidiu Papadima, Augustin Buzura, Marin Sorescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Augustin Z. N. Pop, George Sbârcea, Mircea Malița, Francisc Păcurariu, Amitha Bose, Paul Everac etc. Între ei, bineînțeles, și Ion Zamfirescu, prezent adeseori la Oradea, la Institutul de Învățămînt Superior, la Biblioteca Județeană sau la unele ediții ale Festivalului Teatrului Scurt.

(Continuare în numărul următor)

Ședințele Comitetului Director și Consiliului Uniunii Scriitorilor din România

ÎN ZIUA de 12 martie 2008 au avut loc ședințele Comitetului Director și Consiliului Uniunii Scriitorilor din România. Ambele au fost prezidate de domnul Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România.

Comitetul Director a avizat asupra activității curente a Uniunii de la Consiliul precedent. Domnul președinte Nicolae Manolescu și membrii conducerii operative a USB au prezentat situații privind: continuarea investiției de la Neptun, situația arhivei USB, demersurile pentru renovarea sediului din Calea Victoriei 115, rezolvarea restanțelor la plata locurilor de veci atribuite USB. S-a pus problema reluării, în măsura fondurilor atrase, a acordării burselor de la Neptun în extrasezon.

Doamna Irina Horea, secretar al USB, a prezentat un referat asupra participării sale la reuniunea ECA (European Council of Artists) și stadiul pregătirii Festivalului Zile și Nopti de Literatură de la Neptun. Au fost prezentate cu acest prilej machetele afișelor evenimentului.

Domnul Gabriel Chifu, secretar al USB, a prezentat stadiul pregătirilor privind aniversarea Centenarului Societății Scriitorilor Români (1908-2008), ce se va sărbători în luna aprilie.

Comitetul Director a rezolvat cereri curente ale membrilor și unele solicitări din partea filialelor USB. S-a definitivat calendarul juriului USB, urmînd ca decernarea premiilor anuale să aibă loc la 5 iunie la Tîrgul de Carte Bookfest.

La Consiliul USB, domnul vicepreședinte Varujan Vosganian a prezentat situația colectării timbrului literar și pe aceea a atragerii de fonduri pentru evenimentele organizate de USB.

Domnul Viorel Lică a prezentat raportul comisiei de cenzeni a USB pe anul financiar 2007.

Lucrările Comisiei de validare a USB

ÎN ZIUA de 12 martie, la sediul USB, a avut loc prima ședință a Comisiei centrale de validare, la care s-au luat în discuție o parte dintre dosarele înaintate de filiale, colectate în anul trecut și în primele luni ale lui 2008. Numărul mare de dosare a determinat rezolvarea unui număr de cereri, rămînînd ca restul să fie analizate într-o ședință viitoare. Rezultatul final urmează a fi votat de Consiliu în toamna anului 2008.

Conform tradiției, cererile de la filiala București, cea mai numeroasă, vor fi discutate în comisie la ultima ședință.

In memoriam ONDREJ ŠTEFANKO

APROAPE LUNAR, redacția noastră primea cîte un dar de la scriitorul slovac Ondrej Štefanko: adică, mereu, cîte un nou volum tradus de el din literatura ceho-slovacă. De obicei era vorba de un alt și alt Bohumil Hrabal. Pentru că Ondrej Štefanko – fondatorul revistei româno-slovace *Oglinzi paralele* și al Editurii „Ivan Krasko” – își materializa, tenace, programul său cultural: „să pună la dispoziția citi-

torului român operele de «cameră» ale prozei central-europene, scrise de autori de primă mînă». Așa că, aproape lună de lună, ca pe un drog, citeam mereu cîte un nou Hrabal în tîlmăcirea acestui poet slovac. Ritualul acesta s-a întrerupt brutal și nedrept la sfîrșitul lunii trecute. Moartea prematură a lui Ondrej Štefanko e, într-un fel, pentru cititorul român, ca o a doua moarte a lui Bohumil Hrabal.

Cărți primite la redacție

• Mircea Muthu, Maria Muthu, *Făt-Frumos și „vremea uitată”*, București: Euro Press Group, 2008.

• Mircea Muthu, *Alchimia milenului*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008.

• Mircea Muthu, *Balcanologie, III*, Cluj-Napoca: Limes, 2007.

• Ștefan Melancu, *Singurătatea moralei: O analiză a crizei modernității*, Cluj-Napoca: Ed. Fundației pentru Studii Europene, 2007.

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Către citorii din țară ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2008, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin *mandat poștal*, pe adresa:

Lukács Iosif
Fundatia Culturală *Apostrof*
Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22

Prețul abonamentului este:
pentru 3 luni: 9 lei
pentru 6 luni: 18 lei
pentru 1 an: 36 lei

Taxele de expediție sînt incluse în această sumă. Pentru cei care se abonează prin această modalitate, asigurăm expediția promptă a revistei. Cei care se abonează pe 1 an primesc revista fără majorările de preț provocate de inflație.

Către citorii din străinătate ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2008, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*, trimițînd contravaloarea abonamentului printr-un cec (*money order*) în contul:

Fundația Culturală *Apostrof*
Cont euro: RO73BRDE130SV06534401300
Cont USD: RO58BRDE130SV06674381300

Banca Română pentru Dezvoltare – Groupe Sociétés Générales – Sucursala Cluj, Bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83, SWIFT BRDEROBU

Prețul abonamentului este:
pentru 3 luni: 13 us\$
pentru 6 luni: 26 us\$
pentru 1 an: 52 us\$

În costul abonamentului sînt incluse și taxele de expediție par avion.

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

- MIRCEA ZACIU, **Jucătorul de rezervă**
poezie, 2000, 88 p. 5 lei
- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea**
traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 3 lei
- FRIEDRICH NIETZSCHE, **Antichristul**
traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei
- JÜRGEN HABERMAS, JOSEPH RATZINGER,
**Dialectica secularizării: Despre rațiune
și religie**, traducere de DELIA MARGA,
prefață de ANDREI MARGA, 2005, 120 p. 20 lei
- SF. ANSELM DIN CANTERBURY,
Monologion despre esența divinității
traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 3,50 lei
- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului**
traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- ION IANOȘI, **O istorie a filosofiei românești**,
1996, 392 p. 10 lei
- VASILE MUSCĂ, **Spusul și de nespusul**,
2003, 146 p. 10 lei
- N. STEINHARDT,
Cartea împărțirii, ediție gândită și alcătuită de
ION VARTIC, ed. a IV-a, 2004, 140 p. 8 lei
- D. D. ROȘCA,
Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului
traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață
de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 3,50 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației**
ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU,
2000, 132 p. 5 lei
- LAURA PAMFIL, **Noica necunoscut**,
2007, 288 p. 8,75 lei
- OVIDIU PECICAN, **Trasee culturale
Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- CĂLIN TEUȚIȘAN, **Textul în oglindă:
Reflexii ale imaginarului eminescian**,
2006, 202 p. 15 lei
- PETRU POANTĂ, **Efectul „Echinox” sau
despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- DORLI BLAGA, **Tatăl meu, Lucian Blaga**,
2004, 380 p. 20 lei
- GEORGE BANU, **Uitarea**, 2003, 80 p. 5 lei
- NORMAN MANEA, **Despre clovni**
eseuri, 1997, 230 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt**
proză, 1997, 186 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Fericirea obligatorie**
proză, 1999, 192 p. 5 lei
- FLORIN SICOIE, **Simbăta engleză și alte
povestiri**, 1998, 130 p. 2 lei
- RAMIRO DE MAEZTU, **Don Quijote, Don Juan
și Celestina**, traducere de MARIANA VARTIC,
prefață de ION VARTIC, 1999, 264 p. 6 lei
- LIVIU BLEOCA, **Biblioteca de buzunar**
roman, 2001, 128 p. 5 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte**
roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 9,90 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție
și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici**
traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC,
2003, 96 p. 7,50 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Povestea „orașului-comoară”:
Scurtă istorie a Clujului
și a monumentelor sale**, volum ilustrat
cu fotografii de VÁRDAI LEVENTE, 2005, 146 p. 20 lei
- GEORGETA HORODINĂ, **Duminică seara**,
2006, 231 p. 20 lei
- ALEXANDRU VONA, **Să mai fiu o dată
îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită
de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Despre Thomas Mann
și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- MARTA PETREU, **Conversații cu...**, vol. II,
2006, 132 p. 20 lei
- RUXANDRA CESEREANU, MARTA PETREU,
CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU,
OVIDIU PECICAN, ION VARTIC,
Sadovaia 302 bis, 2006, 204 p. 20 lei
- EUGEN PAVEL, **Între filologie
și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii.
Dicționar-antologie**, 2002, 288 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Proza fantastică a lui
Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Scriitorul și trupul său**, carte gândită
și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 8,75 lei
- **Cele 10 porunci**, carte gândită
și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 8,75 lei
- NICOLAE BĂRNA, **Dumitru Țepeneag**,
2007, 304 p. 7 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Amintiri și considerații
asupra mișcării legionare**
prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de
MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției
de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită
de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 2 lei
- I. D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu**
ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 5 lei
- LUDOVICA REBREANU,
**Adio pînă la a doua Venire:
Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note
de LIVIU MAUȚA, 1998, 288 p. 5 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul
unui psihiatru): Aforisme**, prefețe de
I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție
și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 3 lei
- RADU STANCA, **Aquarium**
selecția textelor și cuvînt-înainte de ION VARTIC,
ediție de MARTA PETREU, 2000, 202 p. 5 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu poești.**
Șotroane (în colaborare cu Editura Dacia),
2001, 144 p. 6,30 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar
de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU,
2003, 112 p. 7,50 lei
- IRINA PETRAȘ, **Camil Petrescu: Schițe
pentru un portret**, 2003, 150 p. 8 lei
- CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU,
F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa
2003, 128 p. 10 lei
- TRISTAN JANCO, **Memoriile Șoahului**,
2006, 84 p. 15 lei
- JACQUES JOUET, **Poeme de metrou**
traducere de LETIȚIA ILEA, 2006, 164 p. 5 lei

Cărți în coeditare cu Ed. Polirom (le puteți comanda la www.polirom.ro):

- ION VARTIC, **Bulgakov și secretul lui
Koroviev: Interpretare figurată la
Maestrul și Margareta**,
ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- ION VIANU, **Blestem și Binecuvântare**,
2007, 182 p. 19,95 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
IRINA PETRAȘ
OANA MORUȚAN
Tehnoredactare:
FOGARASI EDITH

Vignetele revistei reprezintă
variațiuni grafice de Mihai Barbu
după desene de Franz Kafka.

ANA POP
(contabilitate)

EDITORI:

- Uniunea Scriitorilor
din România
- Fundația Culturală Apostrof
Cont la BRD Cluj:
în lei: SV7853701300
în euro: SV6534401300

Revista apare cu sprijinul:

- Fondului Cultural Național
- Consiliului Local și al Primăriei
Cluj-Napoca

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:
Revista Apostrof, CP 1095, OP 1,
Cluj-Napoca, 400750

• Revista APOSTROF figurează
în Lista-catalog a publicațiilor
interne, editată de RODIPET SA,
la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție
nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la OSIM
cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a
Asociației Revistelor, Imprimeriilor
și Editurilor Literare (ARIEL),
asociație cu statut juridic, recu-
noscută de Ministerul Culturii
și Cultelor.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate a re-
vistei *Apostrof* este de a găzdui
opiniile, oricît de diverse, ale
colaboratorilor noștri. Respon-
sabilitatea pentru conținutul fi-
ecărui text aparține, în exclu-
sivitate, autorului.

Apostrof

Puteți comanda orice carte la adresa: Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro